№ 41. ПЯТНИЦА, 25 МАЯ. 1862. PIĄTEK, 25 MAJA. № 41.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ



ГАЗЕТА
ОФФИЦІАЛЬНАЯ, ПОЛИТИЧЕСКАЯ И ЛИТЕРАТУРНАЯ.
ВЫХОДИТЪ ПО ВТОРНИКАМЪ И ПЯТНИЦАМЪ.

GAZETA
URZĘDOWA, POLITYCZNA I LITERACKA.
WYCHODZI WE WTORKI I PIĄTKI.

По причинѣ наступающего праздника св. Троицы слѣдующій № Вѣстника выйдетъ въ пятницу 1-го іюня.

Z powodu świąt Zesłania Ducha św. następny №. Kurjera wyjdzie w piątek d. 1-go czerwca.

СОДЕРЖАНІЕ:

TREŚĆ.

Часть оффиціальная.

Ст.-Петербургъ, *23 мая.*

— Высочайшимъ приказомъ по министерству финансовъ, 11 мая назначенъ: профессоръ ИМПЕРАТОРСКАГО университета св. Владиміра дѣйствительный статскій совѣтникъ Бунге— управляющимъ Кіевскою конторою государственнаго банкахъ, съ оставленіемъ въ должности профессора;

О ДѢЙСТВІЯХЪ КОВЕНСКАГО ГУБЕРНСКАГО ПО КРЕСТЬЯНСКИМЪ ДѢЛАМЪ ПРИСУТСТВІЯ ВЪ ТЕЧЕНІИ АПРѢЛЯ 1862 г.

(Окончаніе).

3) Одинъ помѣщикъ обжаловалъ одного изъ гг. мировыхъ посредниковъ за то, что сей послѣдній возвратилъ его повѣренному уставныя грамоты, какъ не въ срокъ представленныя (нѣсколько дней позже), и предположилъ составленіемъ ихъ заняться самъ, безъ участія помѣщика, хотя позднее ихъ полученіе послѣдовало отъ обстоятельствъ, вовсе независящихъ отъ помѣщика. Помѣщикъ просилъ присутствіе сдѣлать распоряженіе о представленіи ему, согласно 1 прим. къ ст. 44 и 76 прав. о пор пр. въ дѣйст. пол., права воспользоваться двухмѣсячнымъ срокомъ для исправленія и пополненія уставныхъ грамотъ. Губернское присутствіе, усмотрѣвъ изъ представленной помѣщикомъ почтовой росписки, что уставныя грамоты отправлены имъ къ г. мировому посреднику до истеченія установленнаго срока, и что затѣмъ позднее ихъ полученіе не можетъ быть поставлено въ вину владѣльцу, и на основаніи своего циркуляра, отъ 7 февраля N 319 и 1 пр. къ ст. 44. прав. о пор, прив. въ дѣйст. полож., положило: увѣдомивъ о семъ г. мироваго посредника, просить его, не стѣсняясь прежними распоряженіями, предоставить помянутому помѣщику опредѣленный въ 76 ст. срокъ для исправленія и представленія уставныхъ грамотъ. 4) Утвержденъ состоявшійся въ одномъ сельскомъ обществѣ приговоръ объ отдачѣ одного крестьянина, за подстрекательство крестьянъ къ неповиновенію властямъ, въ распоряженіе правительства, съ тѣмъ, чтобы предоставить помѣщику, буде онъ на то согласится, оставить помянутаго крестьянина, въ видѣ испытанія, на мѣстѣ жительства, предваривъ его, что при первомъ проступкѣ означенный приговоръ общества будетъ приведенъ въ исполненіе. 5) Одинъ мировой посредникъ увѣдомилъ присутствіе о безпорядкахъ, произведенныхъ крестьянами въ волостномъ правленіи, съ цѣлью удалить волостнаго старшину отъ должности. Домохозяева 10 сельскихъ обществъ произвольно собрались на сходку и, войдя въ канцелярію волостнаго правленія, съ угрозами объявили старшинѣ и писарю о своемъ намѣреніи удалить ихъ отъ должности. Посреднику удалось кроткими мѣрами возстановить порядокъ. Обвиняя лѣснаго сторожа и одного крестьянина въ самовольномъ созывѣ сходки и въ подстрекательствѣ, Посредникъ, ходатайствуетъ объ удаленіи сихъ людей, какъ вредныхъ, изъ здѣшней губерніи на одинъ годъ, равно, о преданіи менѣе виновныхъ сужденію волостной расправы. Земскій Исправникъ, производившій, по сему дѣлу, предварительное розысканіе, донесъ, что обвиненіе названныхъ крестьянъ вполнѣ подтвердилось и что они подвержены тюремному заключенію. Губернское Присутствіе, на основаніи предписаній Г. Мин. В. Д., отъ 13 іюня 1861 г. и 27 января 1862 N N 74 и 4, положило: Уѣздному Суду предложить распорядиться о произведеніи формальнаго изслѣдованія о происходившихъ 17 мин. марта безпорядкахъ, на произвольно созванной сходкѣ, въ волостномъ правленіи, и за симъ, давъ дѣлу дальнѣйшій законный ходъ, о послѣдующемъ представить губ. присутствію, для дальнѣйшихъ распоряженій. Мировому Посреднику предоставить виновность прочихъ крестьянъ (кромѣ означенныхъ выше двухъ) подвергнуть обсужденію волостной расправы и объ оказавшемся сообщить уѣздному суду, для соображеній при производствѣ означеннаго слѣдствія. О чемъ гг. мин. в. д. и генералъ-губернатору донести.

Въ засѣданіи 28 апрѣля 1). По представленію одного изъ мировыхъ съѣздовъ о необходимости назначенія при волостяхъ лекаря или фельдшеровъ, а также оспопрививателей, губернское присутствіе, находя, что за силою 8 и 10 п, 51 ст , 4 п. ст. 54 и 2 п. 58 ст. общ. пол. предметъ этотъ подлежитъ обсужденію сельскихъ сходовъ, и не считая себя въ правѣ дѣйствовать, по сему предмету, принудительно, положило: увѣдомить о семъ съѣздъ, съ тѣмъ, чтобы предметъ этотъ предложилъ на обсужденіе сельскихъ сходовъ.

Въ засѣданіи 30 апрѣля. присутствіе, сверхъ разрѣшенія текущихъ дѣлъ, положило сдѣлать представленіе г. м. в. Дѣлъ объ ассигнованіи суммъ, въ распоряженіе Мировыхъ Съѣздовъ, на наемъ частныхъ землемѣровъ, для межевыхъ дѣйствій при повѣркѣ и введеніи въ дѣйствіе уставныхъ грамотъ.

Въ теченіи апрѣля, на основаніи циркул. предп. г. мин. вн. дѣлъ, отъ 25 марта 1862 г. N. 2038, были разсматриваемы уставныя грамоты, представленныя въ Присутствіе для храненія. При чемъ, въ нѣкоторыхъ изъ нихъ найдены недостатки и отступленія, главнымъ образомъ заключающіяся въ слѣдующемъ:

А., въ отношеніи надѣла и пользованія крестьянъ землею и угодіями.

Въ нѣкоторыхъ уст. грамотахъ:

1) Опредѣленіе разряда усадьбъ сдѣлано на произвольныхъ основаніяхъ. Условія, изчисляемыя 112 ст. м. п., при этомъ, оставлены безъ уваженія, а приняты въ соображеніе такія, какихъ означенная статья вовсе не предвидитъ.

2) Плата, или повинность, слѣдующая съ крестьянъ за отпускъ топлива, опредѣлена самимъ помѣщикомъ, а не по обоюдному, добровольному соглашенію сторонъ, какъ того требуетъ 1 п. къ 25 ст. м. п. Грамоты, въ коихъ сдѣлано предположеніе о перенесеніи усадьбъ и замѣнѣ ихъ другими, представлены на утвержденіе. не въ мировые съѣзды, какъ того требуетъ 66 ст. прав. о пор прив. въ дѣйст. пол., а прямо въ Присутствіе; и по спорнымъ предметамъ г. г. Посредники не постановляли своего рѣшенія.

Б., въ отношеніи опредѣленія повинностей.

Въ нѣкоторыхъ уставныхъ грамотахъ:

1) Повинности изчислены не по инвентарю, а на произвольныхъ основаніяхъ и, при замѣнѣ работъ денежнымъ оброкомъ, оцѣнка рабочаго дня произведена не по урочному положенію, а тоже по уваженію самихъ владѣльцевъ (противится 128 ст. М. П).

2) При изчисленіи издѣльной повинности приняты въ основаніе не только пригонные и сгонные дни, какъ того требуетъ 150 ст. М. П., но и добавочныя повинности, отмѣненныя 126 ст. М. П., а даже и такія, какихъ въ инвентарѣ вовсе нѣтъ,— что явно противорѣчитъ и инвентарю и положеніямъ.

3) Не сдѣлано 10% скидки изъ общаго итога всѣхъ рабочихъ дней, полученнаго на основаніи 1 и 2 п. 150 ст. М. П., согласно 3 п. той же статьи.

4) Исправное отбываніе повинности обезпечено круговою, что

Dział urzędowy.

St. Petersburg, *23 maja.*

— Przez Najwyższy rozkaz dzienny, w wydziale ministerstwa skarbu, został naznaczony: professor CESARSKIEGO uniwersytetu św. Włodzimierza, rzeczywisty radzca stanu Bunge— zarządzającym kijowskim kantorem banku państwa, z pozostaniem w obowiązku professora.

O CZYNNOŚCIACH KOWIEŃSKIEGO GUBERNJALNEGO URZĘDU DO SPRAW WŁOŚCIAŃSKICH W CIĄGU KWIETNIA 1862 ROKU.

(Dokończenie).

3) Pewny obywatel podał skargę na jednego z pp. pośredników pojednawczych za to, że ten ostatni zwrócił jego pełnomocnikowi listy nadawcze, jako nie w terminie przedstawione (o kilka dni później), i zamierzył ułożeniem ich zająć się osobiście, bez udziału obywatela, pomimo że spóźnione ich otrzymanie nastało z przyczyn wcale od obywatela nie zależnych. Obywatel prosił, iżby urząd wydał rozporządzenie o zostawienie mu, stosownie do 1-szej uwagi art. 44 i 76 przep. o porząd. przypr. do skut. ustaw, prawa skorzystania z dwumiesięcznego terminu dla poprawienia i uzupełnienia listów nadawczych. Urząd Gubernjalny, postrzegłszy ze złożonej przez obywatela rozpiski pocztowej, że listy nadawcze zostały przezeń do p. pośrednika pojednawczego wysłane przed upływem ustanowionego terminu, i że zatém późne ich otrzymanie nie może być poczytane za winę dziedzica, i na zasadzie okólnika swojego z dnia 7 lutego N 419 i 1 uwagi art. 44 przep. o porząd. przypr. do skutku ustaw, postanowił: uwiadomiwszy o tém p. pośrednika pojednawczego, prosić go, ażeby nie krępując się dotychczasowemi rozporządzeniami, zostawił rzeczonemu obywatelowi naznaczony w 67 art. termin dla poprawienia i złożenia listów nadawczych.

4) Utwierdzony został nastały w pewnéj gromadzie wiejskiéj wyrok o oddanie pewnego włościanina, za podżeganie włościan do nieposłuszeństwa władzom, w rozporządzenie rządu, z upoważnieniem obywatela, jeżeli się zgodzi na to, do dostawienia rzeczonego włościanina, w kształcie próby, na miejscu zamieszkania, zapowiedziawszy mu, że za pierwszém jego wykroczeniem, pomieniony wyrok gromady do skutku przyprowadzony będzie.

5) Jeden z pośredników pojednawczych uwiadomił urząd o nieporządkach, jakich dopuścili się włościanie w zarządzie gminy, w celu usunienia starszyny gminy od obowiązku. Gospodarze gromad wiejskich samowolnie zebrali się na naradę, i wszedłszy do kancellarji zarządu gminy, z groźbą oświadczyli starszynie i pisarzowi o swoim zamiarze usunienia ich od obowiązku. Pośrednikowi udało się środkami łagodnemi porządek przywrócić. Obwiniając strażnika leśnego i jednego włościanina o samowolne zwołanie narady i o namawianie, pośrednik stara się o wydalenie tych ludzi, jako szkodliwych, z gubernji tutejszéj na rok jeden, tudzież o oddanie mniéj winnych pod wymiar sprawiedliwości gminy miejscowéj. Sprawnik ziemski, który w sprawie téj wyprowadził uprzednie zbadanie rzeczy, doniósł, że obwinienie wymienionych włościan całkiem zostało stwierdzone i że ci ulegli uwięzieniu. Urząd gubernialny, na zasadzie zaleceń p. ministra spraw wewnętrznych z dnia 13 czerwca 1861 r. i 27 stycznia 1862 r. za NN 74 i 4, postanowił: sądowi powiatowemu zalecić, iżby uczynił rozporządzenie względem formalnego zbadania zaszłych 17 zeszłego marca nieporządków na zwołanéj samowolnie naradzie w zarządzie gminy, i następnie nadawszy téj sprawie dalszy tok prawny, o skutku donieść urzędowi gubernjalnemu, dla dalszych rozporządzeń. I pośrednika pojednawczego upoważnić, ażeby rozpatrzenie stopnia winy dalszych włościan (prócz rzeczonych wyżéj dwóch), zostawił zarządowi gminy i o tém co się okaże, zakomunikował sądowi powiatowemu, który ma to mieć na uwadze przy prowadzeniu pomienionego śledztwa. O czém pp. ministrowi spraw wewnętrznych i jenerał-gubernatorowi donieść.

Na posiedzeniu 28-go kwietnia. Na przedstawienie jednego z urzędów zjazdowych o koniecznéj potrzebie naznaczenia przy gminach lekarza albo felczerów tudzież szczepiących ospę, urząd gubernjalny znajdując, że na mocy 8 i 10 p. 51 art., 4 p. art., 54 i 2 p. art. 58 ust. ogól., przedmiot ten należy do rozpatrzenia rad gromadzkich, i nieczując się upoważnionym do działania w tym przedmiocie w sposób przymusowy, postanowił: uwiadomić o tém urząd zjazdowy, z zastrzeżeniem, ażeby przedmiot ten podał na rozpatrzenie zebrań gromadzkich.

Na posiedzeniu 30-go kwietnia. Urząd gubernjalny, prócz rozstrzygnienia spraw bieżących, postanowił zrobić przedstawienie p. ministrowi spraw wewnętrznych o assygnowanie summ do rozporządzenia urzędów zjazdowych, na najęcie mierniczych prywatnych dla czynności granicznych przy sprawdzaniu i przy wprowadzaniu do skutku listów nadawczych.

W ciągu kwietnia, na zasadzie okólnego zalecenia p. ministra spraw wewnętrznych, z dnia 24 marca 1862 roku za N 2,048, rozpatrywane były listy nadawcze, urzędowi gubernjalnemu do chowania przedstawione. Przy czem, w niektórych z nich znaleziono pewne uchybienia, które w streszczeniu są następujące:

A., co do wydziału i użytkowania włościan z ziemi i dogodności.

W niektórych listach nadawczych:

1) Oznaczenie klassy siedzib uczyniono na zasadach dowolnych. Warunki w 112 art. Ust. M. wyliczone, pozostawiono przytém bez uwagi, a miano na względzie takie, o jakich ów artykuł wcale nie mówi.

2) Płaca, czyli powinność należna od włościan za wydawanie opału naznaczona jest przez obywatela, nie zaś w skutek wzajemnéj umowy dobrowolnéj stron obu, jak tego potrzebuje p. 1 art. 2éj Ust. Miéj. Listy nadawcze, w których uczyniono wzmiankę o zamiarze przeniesienia siedzib i zamienienia na inne, przedstawiono na utwierdzenie nie do Urzędów zjazdowych, jak tego wymaga 66 art. przep. o porząd. przypr. do skut. ust., ale prosto do Urzędu Gubernjalnego; i w przedmiotach sporowi uległych pp. Pośrednicy nie stanowili swoich rezolucij.

B., względem oznaczenia powinności

W niektórych listach nadawczych

1) Powinności wyliczono nie według inwentarza, ale na dowolnych zasadach i przy zastąpieniu robot czynszem pieniężnym, ocenienie dnia roboczego zrobione jest nie według tabelli ocenkowéj robot, ale także według własnych uwag dziedzica (w brew art. 128 Ust. Miej).

2) W wyliczeniu powinności odrobkowéj wzięto za zasadę nietylko dni pańszczyzniane i gwałtami zwane, jak tego art. 150 Ust. M. potrzebują ale też i powinności dodatkowe, zniesione art. 126 Ust. Miej., a nawet i takie, jakich w inwentarzu wcale niema,—co widocznie jest w sprzeczności i z inwentarzem i ustawą.

3) Nie uczyniono potrącenia 10% z ogólnéj summy wszystkich dni roboczych, otrzymanéj na zasadzie 1 i 2 p. 150 art. Ust. M., stosownie do 3 p. tegoż art.

4) Regularne odbywanie powinności zabezpieczono poręką gro-

СМѢСЬ.

Кіевъ, 9-го мая.— Текущій 1862 годъ, можетъ считаться однимъ изъ благопріятнѣйшихъ для Кіева. Въ этомъ году будетъ у насъ второй съѣздъ естествоиспытателей, выставка сельско-хозяйственныхъ и ремесленныхъ произведеній для губерній Кіевской, Подольской, Волынской, Черниговской и Полтавской и кромѣ того съ 15-го іюня въ Кіевѣ будетъ обычная 15-дневная Онуфріевская ярмарка, переведенная къ намъ въ 1856 году изъ г. Бердичева. Результаты торговли на этой ярмаркѣ вообще бываютъ не блестящіе, чему много способствуютъ одновременные ярмарки въ Бердичевѣ и вслѣдъ за ней Ильинская въ Полтавѣ, гдѣ сбытъ гораздо значительнѣе какъ на товаръ такъ равно на лошадей, рогатый скотъ и шерсть. Изъ этого легко заключить, что на кіевскую лѣтнюю ярмарку могутъ завернуть только тѣ купцы, коимъ Кіевъ приходится на перепутьи въ Полтаву. Главный оборотъ торговли въ рукахъ евреевъ, которые пользуясь позволеніемъ торговать привозятъ легкій галантерейный и мануфактурный товаръ. Лѣтняя ярмарка годъ отъ году падаетъ; и такъ если мы сравнимъ цифры нѣсколькихъ годовъ, то увидимъ большую разницу, напр. въ 1859 году было привезено товаровъ на 700,342 руб. а продано на 163,603 руб. въ 1861 году цифра привоза и сбыта гораздо меньше, именно, привезено было на 700,996 руб. а продано на 105,308 р. с. Въ кіевской губерніи всѣхъ ярмарокъ въ теченіи года бываетъ: въ Кіевѣ 7, въ уѣздахъ: Кіевскомъ 16, Васильковскомъ 21, Таращанскомъ 7, Каневскомъ 22, Черкасскомъ 3, Чигиринскомъ 4, Сквирскомъ 11, Липовецкомъ 7, Бердичевскомъ 13, въ Радомысльскомъ 9; итого 120 ярмарокъ. Оборотъ ихъ приблизительно простирается ежегодно по привозу товаровъ до 4,695,864 руб. по продажѣ на 1,554,661 руб. сереб. Изъ этой цифры видно, что существованіе ярмарокъ въ нашемъ краѣ не безполезно, но все-же цифра продажи въ отношеніи къ привозу товаровъ весьма не значительная и можно было бы ожидать сбытъ товаровъ гораздо больше, принимая во вниманіе, что въ Кіевѣ двѣ ярмарки коренныя и каждая продолжается по 15 и болѣе дней. Увидимъ, каковъ будетъ оборотъ нашей лѣтней ярмарки въ настоящемъ году.

О НАДѢЛѢ СОБСТВЕННОСТЬЮ КРЕСТЬЯНЪ ВЪ ЦАРСТВѢ ПОЛЬСКОМЪ.

Въ Земледѣльческой газетѣ, изд. въ Варшавѣ, между прочимъ напечатано: намъ прежде всего должно заботиться о томъ, чтобы предпринимаемое земледѣльцами надѣленіе собственностью крестьянъ пришло, или по-крайней мѣрѣ стало приходить въ исполненіе, чтобы оно для крестьянъ сдѣлалось очевиднымъ и осязаемымъ фактомъ.

Все дѣло въ томъ, чтобы сдѣлать начало, которое-бы служило для народа нравственной порукой несомнѣннаго надѣла, чтобы это начало съ одной стороны возбудило въ народѣ довѣріе, съ другой нравственно обязало помѣщиковъ къ исполненію дѣла.

Чтобы объяснить, какимъ должно быть это начало, чтобы не испортить дѣло нужно разсмотрѣть всѣ условія и указать на тѣ ошибки, въ которыя впадаютъ самые ревностные защитники этого дѣла.

Въ прежнихъ разсужденіяхъ земледѣльческаго общества высказано было желаніе, чтобы надѣлъ произошелъ въ одно. Съ этимъ согласиться невозможно. При всякой общественной перемѣнѣ, необходимо прежде всего изучить характеръ готовящейся реформы, необходимо принять во вниманіе всѣ условія и трудности, сопровождающія введеніе этой реформы. Въ настоящемъ вопросѣ весь успѣхъ будетъ зависѣть отъ рѣшенія дѣла на условіяхъ, соотвѣтствующихъ новымъ земледѣльчес. отношеніямъ, основаннымъ на совершенной взаимной независимости собственности крестьянской и помѣщичьей. Дѣло въ томъ, чтобы земля была раздѣлена такимъ образомъ, чтобы усадьбы крестьянскія были удобными для малыхъ независимыхъ владѣтелей, а часть помѣщика была бы примѣнена къ безбарщинному хозяйству. Такое раздѣленіе земли служитъ лучшимъ условіемъ будущаго богатства края. И такъ, при надѣлѣ необходимо произвести новый раздѣлъ земли, чтобы будущимъ малымъ владѣльцамъ дать усадьбы, отвѣчающія всѣмъ требованіямъ малой собственности, что гораздо важнѣе, нежели уступки со стороны помѣщиковъ. Мысль о надѣлѣ крестьянъ через уступки помѣщиковъ есть, безъ сомнѣнія, прекрасная и благородная, но мы думаемъ, что больше принесемъ услуги народу, отдѣляя ему землю такимъ-образомъ, чтобы она служила ему лучшимъ поддержаніемъ его труда. Подобнаго надѣла невозможно сдѣлать въ одно время не только въ цѣлой странѣ, но даже и въ извѣстномъ околоткѣ. Слѣдовательно, надѣлъ крестьянъ собственностью не долженъ быть производимъ въ одно время, но, тѣмъ не менѣе, его не слѣдуетъ дѣлать отдѣльными дѣйствіями помѣщиковъ,— въ этомъ случаѣ дѣятельность должна быть общая. Каждая сдѣлка помѣщика съ крестьянами должна выражать не его личное, но единодушное общее всѣмъ желаніе.

ПРОИСШЕСТВІЯ.

3 апрѣля, Трокскаго уѣзда, въ деревнѣ Лидякинахъ, принадлежащей къ имѣнію Мокнюнамъ, помѣщика Муйжеля, отъ неизвѣстной причины произошелъ пожаръ, истребившій два жилые дома, два амбара и четыре скотные двора, съ находившимся въ оныхъ имуществомъ двухъ тамошнихъ временно-обязанныхъ крестьянъ и проживавшаго тамъ отставнаго унтеръ-офицера Матвѣя Добушинскаго. Убытку понесено ими отъ пожара, на 1,280 руб.

Съ 17 на 18 апрѣля, Трокскаго уѣзда, въ имѣніи Недзингахъ, помѣщика, отставнаго Генералъ-маіора Жилинскаго, отъ неизвѣстной причины сгорѣлъ пивоваренный заводъ, съ находившеюся въ ономъ мѣдною посудою. Убытку понесено на 1,000 руб.

Съ 1 на 2 мая, въ г. Лидѣ, происшедшимъ отъ неизвѣстной причины пожаромъ, истреблены два жилые дома, а также сѣнный и скотный сарай, съ находившимся въ нихъ имуществомъ, отъ чего понесено убытку, на 2,500 руб. При этомъ пожарѣ, жертвою пламени сдѣлался, ночевавшій въ одномъ изъ сгорѣвшихъ сараевъ, еврей Абрамъ-Гиршъ Берковичъ 19 лѣтъ.

27 марта, Дисненскаго уѣзда, въ деревнѣ Пурвинишкахъ, принадлежащей къ имѣнію Довятамъ, помѣщицы Коральковой, въ ямѣ, приготовленной для ссыпки картофеля найдено завернутое въ холщевыя тряпки, изгнившее тѣло неизвѣстнаго младенца.

10 апрѣля, Свенцянскаго уѣзда въ колодезѣ принадлежащемъ къ казенной деревнѣ Полянамъ найдено безъ знаковъ насилія мертвое тѣло, пропавшаго безъ вѣсти въ третій день послѣ Рождества Христова, 1861 года, двороваго человѣка фольварка Рудаки принадлежащаго дворянину Мосевичу, Θомы Мѣчая имѣвшаго 35 лѣтъ отъ роду. Произведеннымъ мѣстною земскою Полиціею дознаніемъ, взведено на двороваго человѣка Ивана Рутковскаго подозрѣніе въ томъ, что онъ привезъ въ деревню Поляны и вбросилъ въ колодезь мертвое тѣло Мѣчая. Для обнаруженія дѣйствительной причины смерти Мѣчая, производится слѣдствіе мѣстнымъ судебнымъ слѣдователемъ.

12 марта Ошмянскаго уѣзда въ казенной деревнѣ Стречененятахъ, принадлежащей къ Трабскому сельскому обществу, крестьянинъ Матвѣй Дунай, 25 лѣтъ, неся на плечахъ бревно длиною въ два саженя и перелѣзая съ онымъ черезъ заборъ, упалъ и бревномъ этимъ, свалившимся ему на голову, и былъ убитъ до смерти.

12 марта въ Виленскомъ уѣздѣ, временно-обязанная крестьянка имѣнія Шукишекъ помѣщицы Ястржембской, 19 лѣтняя дѣвка Марціанна Рымшувна, родила мертвымъ ребенка мужескаго пола, котораго мать означенной дѣвки, Розалія Рымшувна, зарыла въ землю близь деревни Довянцъ.

31 Вилейскаго уѣзда въ имѣніи Должи помѣщика графа Тызенгауза рекрутка Ева Никинеровичева удавила блудно прижитаго ею ребенка и зарыла въ землю.

5 апрѣля Виленскаго уѣзда проживающая въ казенной деревнѣ Повасереляхъ жена дворянина Александра Борткевича, Каролина преждевременно выкинула 4-хъ мѣсячный плодъ, въ слѣдствіе побоевъ, нанесенныхъ ей казеннымъ крестьяниномъ Андреемъ Пецюномъ.

Трокскаго уѣзда казенною крестьянкою Стоклишскаго сельскаго общества дѣвкою Магдалиною Яковицкою, сдѣлана была попытка повѣситься по случаю отказа родителей, въ дозволеніи однодворцу Карлу Куржинскому жениться на ней—но домашніе, замѣтивъ это помѣшали ей исполнить это намѣреніе.

9 мая въ г. Ошмянѣ сорвавшаяся съ привязи бѣшеная гончая собака покусала четверо людей. Собака тотчасъ убита, а больнымъ преподаны надлежащія медицинскія пособія.

явно противорѣчитъ 204 ст. М. П., по которой — всякій отвѣчаетъ за себя.

По 1-е мая утверждено въ Ковенской губерніи 144 уставныя грамоты, относящіяся къ 142 имѣніямъ, въ коихъ поселено крестьянъ 21,025 рев. душъ. Изъ нихъ только 6 подписаны крестьянами; онѣ относятся къ 6 имѣніямъ, съ 623 рев. душами населенія. По 73 грамотамъ, въ 71 имѣніи, 8912 душъ осталось на издѣльной повинности, а по 71 уст. гр., въ 71 имѣніи 12,113 душъ — на оброкѣ. Сверхъ того, грамотъ представленныхъ, но еще неутвержденныхъ, — 607.

Въ числѣ представленныхъ грамотъ, 36 относится къ мелкопомѣстнымъ имѣніямъ, изъ нихъ 6 утвержденныхъ.

madzką, co się przeciwi 204 art. ust. m., podług której każdy odpowiada za siebie.

Do 1-go maja w gubernji Kowieńskiéj utwierdzono listów nadawczych 144, tyczących się 132 majątków, w których osiadłych włościan jest 21,025 dusz rewizyjnych; z tych tylko 6 podpisane są przez włościan i te tyczą się 6 majątków, zawierających ludności 623 dusz rewizyjnych. Za 73 listami nadawczemi, w 71 majątku, dusz 8,912 pozostało na powinności odrobkowéj, a za 71 listem nadawczym w 71 majątku 12,113 dusz na czyńszu. Nadto, listów nadawczych przedstawionych, lecz jeszcze nie utwierdzonych jest 607.

W liczbie przedstawionych, listów nadawczych 36 ściąga się do drobnych posiadłości, z których 6 jest utwierdzonych.

Dział nieurzędowy

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

Pogląd ogólny.

Napoleon III uczynił nakoniec krok stanowczy. Połowa wojska francuzkiego składającego załogę w państwie papieskiem została odwołaną. Nie jest to żadna pogłoska, ale postanowienie nieodzowne, dojrzale obmyślone i obfite w najszczęśliwsze, choć może powolne następstwa. Dzień 28 maja, w którym cesarz rozkaz swój w tym względzie podpisał, będzie dniem pamiętnym dla Włoch a nawet dla Europy. Jenerał hrabia de Montebello mianowany jest dowódzcą dywizji, margrabia de Lavalette wraca do Rzymu, dla obmyślenia najzupełniejszych środków bezpieczeństwa osoby Ojca świętego, i dla skłonienia go, aby zezwolił na bezpośrednie rokowania z rządem włoskim. Przeróżne krążą wieści co do podstaw, na których pojednanie Piusa IX z Wiktorem Emmanuelem ma być dokonane. Dziennik Times sądzi, że ojcowizna świętego Piotra pomnożoną zostanie przez powrót Umbrji i Marchji, że ludność tego kraju uznawać będzie Papieża za swego najwyższego władzcę, ale że przypuszczona do używania praw obywatelskich wszystkim Włochom służących, wysyłać będzie posłów swoich na parlament narodowy, który corocznie w Rzymie zbierać się i obradować będzie. Gdy na całym półwyspie ieden tylko skarb, jedno wojsko i jednostajne sądy istnieć muszą, rzecz prosta, że pobyt królewski w Rzymie przy otwarciu i w ciągu obrad sejmowych, jest niezbędny. Rzecz nie mniéj oczywista, że ministrowie, którzy codziennie prac sejmowych pilnować muszą, podobnież nie gdzie indziéj tylko w Rzymie mieszkać będą obowiązani, a gdy cały ruch rządowy zawisł od popędu jaki mu nadają, gdy nie mogą obejść się bez podręcznych pomocników, gdy co chwila zdarzy się potrzeba urzędowych papierów, archiwa więc przynajmniéj spraw bieżących muszą być przeniesione do głównego ogniska wszelkiego narodowego życia. Nakoniec powaga izb prawodawczych, bezpieczeństwo i niezależność ich uchwał, wymaga pewnéj siły zbrojnej nie innego jak narodowego wojska. Taki porządek rzeczy, przez dziennik angielski z listów z Paryża nadesłanych wyczerpnięty, nie może być uważany za postanowienie nieodzowne i mogące ziścić się w czasie prędkim. Konstytucjonista słusznie uważa: że ci co oczekują bezpośredniego rozwiązania bardzo się mylą, ale i ci co zapowiadają niemożliwy powrót do przeszłości są w równymże błędzie.

Cokolwiek bądź, czas w bystrym swym locie coraz więcéj zbliża chwilę dokończenia budowy tego wspaniałego królestwa włoskiego, które kiedy stanie w całéj swéj zupełności, równego sobie na świecie nie znajdzie. Włochy źródło wszelkich błogosławieństw, wszelkich umiejętności, wszystkiego co jest wzniosłém i pięknem, wszelkiego uobyczajenia i wynalazków; pełne arcytworów przyrodzenia i arcydzieł pracy ludzkiéj; bogate, jak żaden inny kraj na ziemi w dziejowe wspomnienia, zdają się być przeznaczonemi na utrzymanie i przekazanie potomnym wiekom, niezrównanéj chwały i niedościgłéj przez inne narody wyższości. Już jedna okoliczność, że w Rzymie pozostanie stolica najwyższéj władzy duchownéj, która uwolniona od poziomych kłopotów ziemskich, tém więcéj spotężnieje im ściśléj połączy się z ojczystym rządem włoskim, opromieni cały półwysep nieznaną dotąd powagą i jasnością. Zapewne są jeszcze zawady wielkie, na pozór nawet niepokonane, ale wszechmocność Boska a pokora i cierpliwość ludzka usunąć je stopniowo potrafią. Włochy tylko co wyszły z ciężkiéj próby i tak jak w początku 1860 roku w powszechném głosowaniu dały światu dowod obywatelskiéj dojrzałości, tak i dzisiaj, nie wierząc w uczęstnictwo Garibaldiego w zgubnych dla ojczyzny zamachach, dają dowód wysokiego politycznego rozumu. Cała oświecona ludność królestwa wdzięczna jest rządowi, za to, że silną ręką powstrzymał zgubny i niewczesny zamach na Tyrol; lecz z drugiéj strony nigdy na to nie pozwoli, aby przedmiot jéj uwielbienia, aby jedyny bohater ludowy miał być pomawiany nawet o myśl szkodliwą dla kraju. Rząd włoski nie wyrządzi téj zniewagi narodowi, aby miał Garibaldiego jak winowajcę stawić przed sądem, a chociaż świeżo ogłoszone i skwapliwie rozchwytywane pismo pana Boggio, pod godłem *Garibaldi czy prawo?* wraża rządowi powinność niezważania na osobę, chociaż wymówny publicysta zdaje się hołdować zasadzie *niech świat zginie byle spełniła się sprawiedliwość!* (pereat mundus, fiat iustitia) rząd nie zapomni i o drugim nierównie słuszniejszym pewniku, że *sprawiedliwość posunięta do ostatnich granic, zamienia się w największą niesprawiedliwość* (Summum ius, summa iniuria). Garibaldi więc odpłynie na swoją samotną Kaprerę i tam w rozpamiętywaniu wielkich dzieł przez siebie dokonanych będzie pędził żywot podobny do tego, jaki ozdobił ostatnie dni wiekopomnego starca Solury, a rząd włoski przez zawieszenie stowarzyszeń strzeleckich, przywróci spokojność krajowi, który przygotować się powinien, do wejścia na rozleglejszą drogę swych przeznaczeń.

Podaliśmy w dzisiejszym Kurjerze projekt adresu wypracowany przez posła Sybel przedstawiciela środka lewicy izby poselskiéj. Czytelnicy znajdą zapewne, że ten adres łączy w sobie wszystkie warunki pojednawcze, że obok pełnych uszanowania i miłości uczuć dla króla, z godnością przemawia za prawami ludu i w wyrazach umiarko-

DZIĘCIOŁ.

POWIEŚĆ Z ŻYCIA STAROSZLACHECKIEGO

przez

ADAMA PŁUGA.

(Dalszy ciąg Ob. N. 40.)

Magdzia istotnie wróciła już z Zahala. Pan Jakób, nie bez lekkiego wprawdzie spłonienia, dosyć jednak swobodnie, witał ją, a nietaił szczeréj radości z jéj oglądania. Panna Magdalena, ujrzawszy go przed sobą, zrazu omal że się nie rozpłakała, tak jéj żywo stało jeszcze w pamięci wszystko to, czego on od jéj matki doświadczył! tak ją bolało to przypuszczenie, że pan Rustejko nie może nie pogardzać jéj rodzicami, a przynajmniéj, że koniecznie urągać się im musi! Długo biedaczka to płonęła to bladła, to łzę natrętną ocierała ukradkiem, nie mogąc bez przymusu rozmowy z nim prowadzić; ale nareszcie, w każdém jego słowie widząc najszczerszą chęć okazania, że o przykréj przygodzie złego niezachował wspomnienia, że ani śladu pogardy lub szyderstwa dla jéj rodziców niema, — uspokoiła się zupełnie i zwykłą odzyskała swobodę. Tylko się smutku pozbyć niemogła, co niezmiernie trapiło pana Jakóba, który już omal, że nie wymknął się z zapytaniem: czy nie rozłąka z rodzicami tego przyczyną? ale w porę zmiarkował, że biedne dziewczę za drwiny wziąćby to mogło.

Pan Rębacz ze swéj strony, rad nierad godząc się z myślą, że Magdzia wreszcie Kubusiową zostanie, przysiadł się do niéj także, by jéj charakter dobrze *spenetrować*, i z widoczném upodobaniem dość długo z nią rozmawiał na pociechę pana Jakóba.

Powróciwszy do domu, pan Jacenty wyznał otwarcie, że mu się Magdzia bardzo podobała, i że gdyby nie matka, toby nic niemiał przeciw chęciom pana skarbnikowicza. Skarbnikowicz mu odpowiedział, że jakoś to będzie, i w parę dni znowu do Jedlina z nim ruszył.

Nareszcie po kilku takich odwiedzinach, upatrzywszy chwilę dogodną, otwarcie affekt swój pannie Magdalenie wynurzył, błagając, by niewzgardziła sercem jego i ręką.

Panna Magdalena, zalawszy się na to łzami rzewnemi, oświadczyła z równą szczerością, że ze swéj strony nieby przeciw temu nie miała, ale, że bardzo wątpi, czy matka na to się zgodzi. Pan Jakób, uszczęśliwiony, z rozczuleniem najtkliwszém rączkę jéj ucałował, ciesząc się dobrą otuchą, że wpływ pani kasztelanowéj usunie wszelkie przeszkody, i téjże chwili poszedł do nóg jéj upaść i prośbę swą przełożyć.

Pani kasztelanowa, szczerze tém ucieszona, wezwawszy Magdzię, opowiedziała jéj o chęciach pana Jakóba, a dowiedziawszy się, że im panna nie jest przeciwną, z rozrzewnieniem radośném obojgu im pobłogosławiła i wnetże gońca do Zahala posłała, donosząc państwu regentowstwu o szczęściu, jakie Bóg córce zsyła, i zgody ich na ten związek żądając, pewna, że ją otrzyma.

Inaczéj jednak się stało. Pani regentowa, opisawszy szeroko wszystkie pretensje, jakie do rodziców pana Jakóba miała, oświadczyła stanowczo, że za nic w świecie córki swéj zań nie wyda.

Pani kasztelanowa, nie zrażając się wcale tém dziwactwem staréj pieniaczki, wyprawiła do niéj jednego ze swych powinowatych, bardzo szanownego obywatela, z ustną perswazją, aby się nie dziecinila i szczęściu swojéj córki nieprzeszkadzała. Ale i swat z niczém powrócił, a co gorsza, bardzo oryginalną przywiózł odpowiedź, którą na osobności pani Zawilskiéj zakomunikował, a która brzmiała w ten sposób: ja za publicznego złodzieja, którego chłopi na postronku wodzili i który siedział w kozie, córki mojéj nie wydam!

Zdziwiona tém pani kasztelanowa, przywołała skarbnikowicza, żądając, aby się jéj z tego wytłómaczył, a pewna, że usłyszy jakąś przygodę z czasów wojaczki. Pan Jakób, tak zagadnięty, zmieszał się zrazu niezmiernie, bo nieskładnie mu było opowiadać wypadek, w którym matka jego bogdanki tak niekorzystnie występowała; nie mogąc jednak odpowiedzi uniknąć, zdał pobieżną relacją z całéj téj katastrofy, starając się tylko całą winę złożyć na chłopów, którzy go wzięli za jakiegoś włóczęgę, a regentową usuwając na stronę.

Pani Zawilska, naśmiawszy się serdecznie z téj zabawnéj przygody, raz jeszcze napisała do regentowéj, perswadując jéj bardzo poczciwie, żeby nie dziwaczyła a konsens swój przysłała i przyjęła swatów pana skarbnikowicza; ale zacięta baba wręcz odpowiedziała, że słowa swego nie zmieni, a Magdusię z Jedlina weźmie.

Pani kasztelanowa niezmiernie tém zmartwiona, z boleścią patrząc na łzy panny Magdaleny i na smutek pana Jakóba, prosiła go, aby cierpliwie z tą przeciwnością walczył i szukał środków na upor regentowéj, obiecując od siebie nie zaniechać niczego coby tylko pomyślnie na jego sprawę podziałać mogło.

Pan Jakób blizkim już był rozpaczy! Odżyły w sercu wszystkie dawne boleści; spochmurniał, znudniał, zmizerniał, i wszystko mu obrzydło, nawet pan Rębacz, do którego nieraz po dniach całych ust nie otwierał. Ale poczciwy kapitanisko bynajmniéj za złe mu te tego niemiał; owszem, całem sercem zgryzotę jego dzieląc, najgorliwiéj nad tém pracował, jakby mu w tym kłopocie jego dopomódz? A w tych trudnych rozmysłach i sam też frasował się okrutnie. Aż nagle powesełał widocznie i od czasu do czasu z filuternym uśmiechem na Kubusia spójrzawszszy, dodawał mu otuchy:

— Nie smuć się chłopcze! bo zbrzydniesz, i panna Magdalena kochać ciebie przestanie!... Bądź dobréj myśli, a już ja w tem, że się znajdzie sposób na babę.

I znów tak upłynęło ze dwa tygodnie. Raz pan Jacenty, srodze rogniewany, wszedł do izdebki Kubusia zżymając się i zaciskając pięści na jakiegoś złoczyńcę, który przez dni już kilka bełta się w rzece Zarudzkiéj, to z wędką, to z siatką, to z *żywcem*, to z ościami i jakby we własnych swych dobrach, w najlepsze rybę łapie.

— To jest infamia! — wołał, — to jest coś takiego, że i powiedziedzieć trudno!... to o pomstę do Nieba woła!...

— Ależ wstydź się, panie Jacenty, tak się unosić dla jakiejś marnéj rybki!.. łapie, to niech łapie i spożywa sobie na zdrowie! Woda biegąca, a ryba się jednego miejsca nie trzyma.

— To mi także *racja fizyka*! To w taki sposób niech ci polują po twoich kniejach; bo ptak i zwierzę również przenoszą się z miejsca na miejsce!

— To co innego...

— Jakto co innego? jota w jotę to samo! A zresztą, kiedy sam nie dbasz o swoje dobro, to ja bronić go będę, ja, który już od dawna ani *móleczki* na swojéj wędzce nie widziałem z łaski tych niegodziwców!... Kazałem właśnie pilnować i mam nadzieję, że się dziś wreszcie już dowiem, kto jest sprawcą tego łotrowstwa?

— Wstydziłbyś się, panie Jacenty!

— Tylkoż mi nie perswaduj! Ot lepiéj pójdź ze mną, żebyś był świadkiem téj ciekawéj obławy.

— Dajże mi pokój! chcesz, żebym tak wystąpił, jak pani regentowa.

— Ależ ja proszę ciebie, nie odmawiaj mi téj przyjemności!.. Jużciż ja ani łajać, ani bić, ani więzić łotra tego nie będę. Rybę mu tylko odbiorę i przepłoszę go na cztery wiatry.... a zresztą zrobisz jak zechcesz.

— A ja proszę, daj mi z tém pokój, panie Jacenty! Czy ja nie mam o czém ważniejszem myśleć, żebym się takiem głupstwem zajmował?

— A ja ci mówię, że to nie głupstwo! Najprzód warto widzieć, jak ja dowcipnie urządziłem zasadzkę! powtóre, kiedy już chcesz koniecznie, żebym ci całą prawdę powiedział, idzie tu trochę i o to *ważniejsze*, o czem tak bardzo myślisz...

— A toż w jaki sposób?

— Otoż w taki, żem ja sobie zamyślił: jeśli dzisiaj złodzieja złapię, to się Kubuś z Magdzią ożeni!

Pan Jakób się zadumał...

— No, cóż? czy pójdziesz?

— A czyż ja mogę od ciebie się odczepić? czy chcę, czy nie chcę, iść muszę.

— Obaczysz, że nie pożałujesz... Wybieraj się czém prędzéj.

— Jakto? teraz? w nocy? tożto tak ciemno, że choć oko wykół!

— Właśnie najlepsza pora! Wiem dokumentnie, że nasz złoczyńca będzie się dzisiaj z ościami po rzece zwijał.

— No to i chodźmyż.

Pobrali strzelby i poszli.

O półtory wiorsty od Zarudzia, między krzakami łozy i olszyny, płynęła niewielka, ale bardzo rybna rzeczułka; ku niéj się Kubuś i pan Rębacz zwrócili, i po kwadransie chodu stanęli na jéj brzegu.

— Cichoż bądź tylko! — rzekł pan Jacenty do towarzysza swego. Siądźmy tu sobie, ot w tych gęstych zaroślach i patrzmy pilnie, co się też stanie? Sądzę, że nie długo czekać będziemy.

Zasiedli i przyczaili się w bujnym krzaku łoziny i obrócili oczy na rzekę, a w pół godziny nie spełna spostrzegli migocące w dali światełko, które się posuwając przeciw biegu wody, zwolna się ku nim zbliżało. Po chwili i pluskanie dało się słyszeć; a wreszcie w blasku kagańca ukazało się i czółenko, na którem dwóch było ludzi, jeden robiący wiosłem, drugi uzbrojony ościami, któremi wybornie władał; bo co chwila w wodę niemi uderzał i każdą razą drgającą rybę do czółna chwytał.

— Czy widzisz? — szepnął pan Rębacz.

— Widzę; — odparł Kubuś.

— I cóż?

— To nasz rybak, Daniłko; nie było po co się trudzić.

— A tenże drugi?

— Drugi?... jeszcze dobrze nie widzę... ktoś nieznajomy...

— Przypatrz no się dobrze... ot, ot, patrz teraz!..

— Pan regent! — szepnął Kubuś zdumiony. A dajmyż pokój! Niechaj się bawi biedny starowina; niech zaspokoi potrzebę serca swego!... Całe życie nieborak robi siatki, haczki i kosze plecie, a ryby nigdy w oczy nie widzi!.. Niech sobie łapie!.. Pójdźmy ztąd, panie Jacenty i nie płoszmy, nie straszmy tego biedaka.

— A toż co nowego?! — odszepnął mu pan Rębacz z nieudanym gniewem, — szczęście samo ci w ręce leże, a ty nie chcesz z niego korzystać?!...

— Jakie szczęście?

— Jakto jakie szczęście? Prawda, że cię pani regentowa złapała i uwięziła, i żeś się jéj okupił?

— No to i cóż?

— Złapże jéj męża, uwięź i trzymaj póty, póki ci na okup Magdzi nie dadzą.

— Ale cóż bo ci panie Jacenty, przyszło do głowy? — odparł Kubuś z uśmiechem. Czyżbym ja mógł taką krzywdę ojcu panny Magdaleny wyrządzić?

— Co za krzywda? nakarmisz go, napoisz, ugościsz po królewsku i w dzień jeszcze poprowadzisz na rybę. Staruch szczęśliwy będzie, jak w raju i nie tylko już córkę, ale nawet i żonę, chętnie za to ci odda. A wierz mi, że na panią regentową innego sposobu nie ma! rozumem do warjatki nie trafisz; a walcząc własną jéj bronią, najpewniéj ją pokonasz. Już ja dobrze to obmyśliłem.

— Nie, panie Jacenty! jakoś to nie wypada!..

— Et! co mi tam prawisz! Nie chcesz, to się ja ciebie nawet pytać nie będę, bo nie ma czasu do stracenia!.. cyt!

W téj właśnie chwili czółno zrównało się z tém miejscem, gdzie Kubuś i pan Jacenty czatowali ukryci, a przy świetle kagańca dały się widzieć ogromne sieci, przegradzające wpoprzek całą rzekę, tak, że już daléj płynąć nie można było.

— A toż co? — szepnął trwożnie staruszek.

— Oj źle panoczku! — odparł rybak z przestrachem, — to jakaś bieda!... czy niechcą tylko nas złapać?

— Gwałt! — krzyknął regent, oście upuściwszy i porwawszy się za głowę, — zawracaj nazad!

Pan Rębacz parsknął śmiechem wielkiéj radości i garściami usta sobie zatulił, a Kubuś krzynął, porywając się z krzaku:

— Nie bójcie się, panie regencie! — Ale to jeszcze bardziéj przeraziło staruszka:

— Uciekaj! uciekaj! wołał, trzęsąc się cały.

Rybak w momencie łódkę nazad obrócił, zamaszyście wiosłem kilka razy uderzył i wykrzyknął z rozpaczą: — I tutaj zagrodzili!

Jakoż istotnie, jak na skinienie czarodziejskiéj laski i z téj też strony sieć przegrodziła rzekę!

Zmykaj do brzegu! zakomenderował pan regent, a pan Rębacz tymczasem trzymał Kubusia za poły, nie puszczając go na ratunek i błagając by milczał.

— Biednaż moja główka! — zawołał rybak i czem prędzéj pognał czółno do brzegu. Ale zaledwie staruch nogą tam stanął, wnetże wypadli ludzie zaczajeni po krzakach i otoczyli go w koło. Rybak w mgnieniu oka zgasił kaganiec i kilką potężnemi razami wiosła na drugą się stronę przeprawił, zdawszy na Bożą wolę losy pana regenta.

— Aha! złapaliśmy nareszcie tego złodzieja!.. Wiążmyż go i prowadźmy do dworu. — Wołali chłopi, biorąc się do powrozów.

— Rybeńki moje złote! — zabłagał dziaduś, — zlitujcie się nademną!.. puśćcie żywego!.. już ja nigdy więcéj nie będę!

— Stójcie! krzyknął Kubuś, wyrwawszy się nareszcie z rąk pana Rębacza i śpiesząc staruchowi na pomoc. Ani się ważcie go dotknąć! To pan regent Statucki!

— Co tam waść prawisz? ofuknął zadyszany pan Rębacz, w tropy za nim goniący. Co się waści przyśniło?

Jaki regent? jaki Statucki?... Czyżby człek taki zacny i poważny mógł na złodziejstwo się puszczać?

— Dalibóg regent! Dalibóg Statucki! zły duch mię, rybeńko złota, złapał na wędkę! — submittował się staruch.

— A co kapitanie? wszakże się sam przyznaje! — zawołał Kubuś. Puszczajcie go natychmiast.

Chłopi cofnęli się ze śmiechem, a Kubuś, przystąpiwszy do drżącego dziadusia, podał mu rękę uprzejmie i rzekł z ugrzecznieniem serdecznem:

— Najpokorniéj pana dobrodzieja przepraszam za ten przykry wypadek! stało się to mimo méj woli, jedynie przez omyłkę.

— Niechże ci Bóg zapłaci? — rybeńko złota! — wykrzyknął regent uradowany. Ale poradź mi teraz, co ja mam z sobą zrobić. Rybak gdzieś uciekł, a ja sam jeden, w nocy, do domu już nie trafię...

— Jeżeli pan dobrodziej moją propozycją nie wzgardzisz, — odparł pan Jakób, — to się łatwo temu zaradzi. Proszę do mojéj chaty, na nocleg, a jutro cię własnemi końmi odeszlę.

— Rybeńko moja złota! — zawołał regent, — kiedyż bo ja się wstydzę! okropnie się wstydzę!...

— Ale nie wiedzieć-bo co! — odrzekł Kubuś wesoło; — dzieciństwo! ze mną gorzéj było w Zahalu, a przecież ani mi to w głowie.

— A prawda, rybeńko! prawda!.. przepraszam cię za moją żonę! przepraszam z całéj duszy! Ale kiedy już ją znasz trochę, to i to jeszcze ci powiem, że się okrutnie jéj boję! i dla tego propozycji twojéj przyjąć nie mogę; bo jak się dowie o wszystkiem, tom na wieki zgubiony!

— Nic to, nic, panie Regencie! — perswadował pan Jakób. Bądź pan spokojny! jakoś się złemu zaradzi. Nie traćmy czasu, bo już pora spóźniona; pójdźmy!

A w tém pan Rębacz szepnął Kubusiowi do ucha:

— Głupstwo robisz! samochcąc tracisz najlepszą zręczność dostania Magdzi!... pożałujesz potém, ale po czasie!

— Jakoś to będzie! — odszepnął Kubuś wesoło, i zawrócili do domu.

(d. c. n.)

wanych ale stanowczych, żali się na niewczesne rozwiązanie izby, na zatrważającą dążność gabinetu, w czasie przerwy między-parlamentowéj, i wynurza prośby narodu o uzupełnienie konstytucji, o poskromienie pierwiastku feodalnego, który dotąd tamował rozwój godziwych swobód, o nadanie nakoniec sprawie niemieckiéj właściwszego niż dotąd kierunku. Ten adres odesłany został do komissji złożonéj z 20 członków, pod przewodnictwem marszałka sejmowego pana Grabow. Komitet zaprosił ministrów, aby zechcieli być obecnymi przy roztrząśnieniu projektu pana Sybel. Hrabia Bernstorff minister spraw zagranicznych, von der Heydt minister skarbu, z powodu niezdrowia nie mogli przybyć. Cały ciężar odpowiadania na zarzuty, spadł na ministra wojny jenerała Roon i na ministra spraw wewnętrzych pana von Jagow. Zaledwie posiedzenie zagajoném zostało przez pana Grabow, wnet wystąpił pan Twesten z innym projektem adresu podpisanym przez jedenastu postępowych członków komitetu. Podamy w następnym numerze Kurjera rzeczony projekt, który w tém tylko różni się od projektu pana Sybel, że ani jednem słowem nie dotyka zewnętrznéj polityki pruskiéj, ale wyłącznie roztrząsa sprawy domowe. Zapewne w myśli pana Twesten, jako postępowca, to jest zwolennika jednolitego niemieckiego państwa, cała polityka zagraniczna pruska oparta, zwłaszcza co do Niemiec, na akcie związkowym, zasługuje na potępienie. Pan Sybel wyrażał radość narodu pruskiego, że rząd zniewolił elektora do przywrócenia konstytucji 1831; że zamierza reformować sejm związkowy; że nie cofa opieki swojéj księstwu szlezwigsko-holsztyńskiemu; pan Twesten przeciwnie wolał zupełnie o tych wszystkich przedmiotach zamilczeć, bo nie sądził, aby już było na dobie wypowiedzieć to w Niemczech, czego hrabia Cavour nie zawahał się, w trudniejszych nierównie okolicznościach, wypowiedzieć we Włoszech. Ponieważ większość komitetu ten drugi adres podpisała, uchylono projekt pana Sybel i wzięto pod rozbiór projekt postępowy, który z malemi zmianami, dnia 31 maja, przyjęty został większością dwudziestu głosów przeciw jednemu.

Ale to przyjęcie poprzedziły żwawe w samym komitecie rozprawy. Główne zarzuty wymierzono przeciw okolnikom przedwyborowym ministrów i władz podrzędnych; panowie von Jagow i von Roon po kilkakroć głos zabierali, lecz w sposób, który i komitet i słuchaczów nadzwyczaj zadziwił. Oświadczyli bowiem, że ich przedwyborowe okolniki były zupełnie niewinne i bez żadnego złego zamiàru; tłómaczyli je w duchu nadzwyczaj pobłażliwym, wynurzyli nakoniec swą radość, że owe gminowładne stronnictwo, które mieli na celu, nie jest przedstawianém w izbie; krótko mówiąc wielokrotnie powtarzali, że jest największym błędem w ten lub ów sposób tłómaczyć przedwyborowe okolniki. Na nieszczęście ministrów, cały kraj zrozumiał je jednostajnie, jako wsteczny i niekonstytucyjny nacisk na obywatelskie sumienia. Posłowie zaledwo uszom swoim wierzyli, gdy pan Jagow oświadczył, że w rzeczy ograniczenia swobody wyborczéj urzędników, ściśle poszedł za danym przykładem przeszłéj jesieni przez poprzednika swego hrabiego Schwerin. Adres żalił się, że imię królewskie wmieszane zostało do walki wyborczéj; pan Jagow nietylko, że nie widzi w tém najmniejszéj nieprzyzwoitości, lecz sądzi, że w państwie monarchicznem jakiém są Prusy, imię królewskie w każdém zdarzeniu wspominane być powinno.

Ministrowie wszakże nie przekonali nikogo. Cała piérwsza część adresu posła Twestena, jednobrzmienna niemal z projektem posła Sybel, została przyjętą. Nazajurz radca Abeken w imieniu hrabiego Bernstorff chorego, tłómaczył się z polityki zewnętrznéj pruskiéj; komitet zgodnie z myślą pana Twestena uznał tę politykę za tak niewłaściwą i pragnieniom narodowym nieodpowiednią, że postanowił nie czynić o niéj najmniejszéj wzmianki w adresie. Porażka gabinetu jest oczywistą; mniemanie powszechne kraju, którego izba jest wierną przedstawicielką, zupełnie ministrów potępia. Złożone przez nich tłómaczenia zdały się być zakłopotanemi i niedostatecznemi. Ale na tém nie koniec, nowa porażka ich czekała, bo izba mianując komitet mający zająć się roztrząśnieniem długu narodowego, oprócz panów Grabowa i Kuhne, mianowała członkiem tegoż komitetu pana Hagena, którego rozgłośne wniesienie o budżecie szczegółowym, dało powód do rozwiązania izby.

W Austrji oświadczenia ministrów w duchu wyzwolonym ożywiły nieco upadłe obywatelskie nadzieje krajów wiernych austryjackiemu cesarstwu. Hrabia Rechberg wyraźnie zapowiedział, że gabinet wiedeński bierze na zawsze rozbrat z polityką restauracji, że szczerze pragnie pokoju i że zwróci całą swą usilność na urządzenie wewnętrzne cesarstwa. Hrabia Degenfeld minister wojny, przez okazanie najlepszéj woli w dostarczeniu wszystkich objaśnien żądanych przez komitet budżetowy, przez zezwolenie nakoniec na zwinienie 75.000 wojska, do tego stopnia zjednał sobie serca posłów, że chcieli uchwałą sejmową wynurzyć mu za to wdzięczność narodu. Hrabia Degenfeld wymówił się od tego zaszczytu. Już złote sny prawdziwego konstytucyjnego życia poczynały kołysać narod, gdy w tém pan Plener minister skarbu wniosł na izbę panów żądanie o upoważnienie go do zaciągnienia pożyczki 50,000,000 złotych reńskich. Rozczarowanie było tém boleśniejsze, im mniéj spodziewane; narody znowu lękać się poczynają, czy te obietnice rozwoju konstytucji, ścisłéj oszczędności, zmniejszenia wojska i chęci utrzymania pokoju nie były prostą przynętą dla ułowienia izb na zarzuconą przez pana Plener wędkę nowéj pożyczki.

Z Czarnogórza, gdzie zdaje się wynurzać nowe pytanie wschodnie, nie mamy świeższych wiadomości, prócz tych, jakie w depeszy Omer-paszy przez poselstwo ottomańskie dziennikom wiedeńskim i petersburskim zostały udzielone. Rzeczą jest godną uwagi, że gdy książę Kallimaki wyraźnie pisze: „liczba domów i gospodarstw wiejskich spalonych wynosi 890 a w téj liczbie 400 chat wieśniaczych,“ poselstwo tureckie w Petersburgu zupełnie tę wiadomość, dowodzącą dzikości, z jaką muzułmanie wojnę toczą, opuściło. Ostatnie dzienniki przyniosły nam z Konstantynopola wieści, które nas bynajmniéj nie dziwią, ale przyjaciół i obrońców tureckich głęboko zasmucić powinny. Zaledwie dwa miesiące upłynęło od zaciągnienia w Anglji, ogromnéj przez sułtana pożyczki, a już nowe papiery rządowe straciły połowę wartości. Kiedyż nakoniec przyjdzie wynagrodzenie za tyle krzywd i tak gorszące marnotrawstwo, które trójpot plemion chrześcijańskich zasilać musi.

Włochy.

Turyn, 24 maja. Wypadki lombardzkie są niestety aż nadto obfite w smutne następstwa; jakoż wywołały one najzaciętszą walkę między dziennikami umiarkowanemi i najskrajniejszemi, walkę któréj wpływ wątli nieco zewnętrzny sposób jéj objawu. Zbyt wybitne dążności wstrzymują rozwój zasad najbardziéj nawet tchnących miłością ludzi; przesada zaś często zabija najszlachetniejsze pochopy. Narzędzia oppozycji mazzinistowskiéj, mimo przybrane hasło: Włochy i Wiktor Emmanuel, depcą je co chwila nogami. Na ich czele dziennik Diritto rzucił się od kilku dni w kłótnię tak namiętną, iż niepodobna prawie krok w krok iść za nim, lub wstąpić w szranki, dla zbicia rozumowaniem dowodzeń, jakich używa ku obronie swych twierdzeń.

Duch sekciarstwa wszędzie z nich wieje. Wyjąwszy kilka pism głęboko obmyślanych, umiejętnie obliczonych, zręcznie wyrażonych, tu i ówdzie w słupach dziennika Diritto bujają wyrażenia tak grubjańskie o przeciwnikach politycznych, że musiały być żywcem prawie wyjęte z ust genueńskich lub liwurneńskich tragarzów. Redakcja Gazety urzędowéj królestwa stała się celem pocisków tego dziennika. Dla Boga! czyż to nie można spierać się na polu polityki bez obrzucania się błotem i bez zapomnienia wszelkiego wstydu?

Wyszła tu na jaw broszura pana P. C. Boggio, posła na parlament włoski, pod napisem: Garibaldi czy prawo? Pierwsze wydanie wnet zostało rozchwytane. P. Boggio, który należy do większości umiarkowanéj i zachowawczéj odznacza się umysłem silnym i praktycznym; głośno powtarza to co większość Włochów już wiedziała i szeptała sobie na ucho, lękając się odkryć przed obcymi smutną tajemnicę dawnych wewnętrznych niezgod.

Zacny poseł śmiało wypowiada piękne myśli, a mianowicie: że nikt nie jest wyższym nad prawo, że nikt nie powinien przywłaszczać sobie mocy narażania doli kraju. Niepodobna zaprzeczyć zasługi temu znakomitemu mówcy, ale byłoby podobno użyteczniéj rzucić gęstą zasłonę na to co minęło. Bo jeżeli myśli, że nawróci przeciwników, znajduje się w błędzie. Odpowiedź wymierzona przeciw niemu przez dziennik Diritto, powinna go o tém przekonać. A więc najzupełniejsze milczenie z obu stron byłoby najpożyteczniejszem; czynione bowiem wzajemne zarzuty ucieszą tylko wrogów włoskich. Spodziewać się trudno, aby stowarzyszenie wyzwolenia z Garibaldim lub bez niego przestało wichrzyć we Włoszech chyba rząd wzniesie się na wysokość zdarzeń. Gabinet posiada nieco członków, którym trudno będzie surowo wystąpić przeciw dawnym towarzyszom; nawet w niższych warstwach służbowych są urzędnicy, co chcieliby dogodzić Garibaldiemu i królowi. Uszczypliwy dzienniczek Gianduia mówi o pewnym prefekcie, który okazując wielką sprężystość, tajemnie kazał szyć czerwone koszule dla ochotników wyprawy tyrolskiéj. Gabinet nie powinien pozwalać, aby go inna jaka władza przerastała; dla odwrócenia tego nieszczęścia, narod go błaga działać, uzbrajać się, popierać rokowania dyplomatyczne, bo zatrzymywać się na téj drodze, byłoby to samo, co się wstecz cofać. Włochy za nadto cierpiały, by mogly dłużéj czekać.

Król zawczoraj przyjechał. Powrót jego powitany został przez tę poczciwą ludność turyńską, mającą właściwy sobie sposób bez trzasku, bez uniesień, wyrażenia swych najgłębszych uczuć. Jest to ludność godna wolności; nigdy też jéj nie nadużywa, a mimo tylu poświęceń, nigdy nie odezwała się z najmniejszą skargą i gotowa wszystko stracić byleby Włochy stanęły.

Rady ministrów są bardzo częste. Dotąd nikt tu nic nie wie o nocie austryjackiéj, grożącéj wypowiedzeniem wojny za przekroczenie granic. Rząd włoski ciągle powtarzał przed Europą że bądź co bądź, musi odzyskać Wenecję, lecz nigdy nie zejdzie z drogi uczciwéj i prawnéj dla doścignienia tego celu. Austrja może dawać przytułek, uzbrajać i podżegać zbójców w daremnéj nadziei zapalenia nieładu, Włohy przeciwnie nie dozwoliły najazdu na Tyrol przez stronnictwo, które istotnie pragnie tylko ziścić nieco prędzéj to, o co rząd dopomni się późniéj. Na tem polega cała różnica. Wzajemne stosunki z Austrją są w téj chwili bardzo wytężone, ale nic nie wróży zerwania.

Powszechnie sądzą, że Garibaldi odpłynie do Caprery; nigdyby swéj wyspy opuszczać nie powinien, bo jest prawdziwie wielkim na tem ustroniu. Wyciągnął go baron Ricasoli z téj samotności, pełnéj chwały i szlachetnych wspomnień. Lecz ten mąż stanu miał swe zamiary, których można niepodzielać, ale których właściwości nikt rozumny nie zaprzeczy. Dla niewczesnego wyjścia z gabinetu, trudno było je ziścić, jak równie byłoby niesprawiedliwością przypisywać obecne kłopoty téj okoliczności, że baron Ricasoli wezwał Garibaldiego do zaprowadzenia w kraju stowarzyszeń strzeleckich.

Uwięziono zawczoraj w Medjolanie pewnego Niemca, w chwili kiedy rozlepiał na rogach ulic buntownicze afisze. Pokazało się, że ten człowiek był sługą hrabiny Martini z domu Canera de Salasco, należącéj do najwyższéj warstwy społeczeństwa, ale w duszy austryjaczki i która nie wahała się zniżyć się aż do ulicznych knowań. Sąd rozpoczął badanie. Zdaje się, że Mazzinni przebył dni kilka w Medjolanie, chociaż oddane mu dzienniki temu zaprzeczają. Wielki wichrzyciel zna dobrze drogę do stolicy lombardzkiéj, a tajemniczy jego w niéj pobyt zawsze sprowadzał krwawe zaburzenia: Na ten raz jednak Medjolan był spokojny i powszechna Gazeta augsburgska skłamała twierdząc, że wybuchnął tu przy bramie Comasina, dziś zwanéj bramą Garibaldiego, rozruch,—że wzniesiono barykady, że kilkuset ludzi zabito i raniono. W gorliwości służenia Austrji ten dziennik zmyśla wypadki, których nizka jego dusza tak pragnie.

Co się ściąga do sprawy rzymskiéj, zdaje się, że tajemne zabiegi nie ustają; mówią, że jeden ze znakomitych mężów, lecz nie okryty na ten raz żadnem urzędowem znamieniem, udał się z Paryża do Rzymu dla upowszechnienia, zwłaszcza w wielkich domach wiary, że należy wyrzec się wszelkiéj myśli utrzymania władzy świeckiéj. Dodają także, że gdy na jednem z posiedzeń wstępnych soboru, dały się słyszeć rady odmowy wszelkich ustępstw, wnet głos rozkazujący natychmiast położył koniec niewłaściwie zagajonéj rozprawie. Wieść krąży, że p. Benedetti otrzyma wspólne umocowanie przy obu dworach, razem włoskim i rzymskim. Byłaby to rzecz ważna. Mówią także, że wola Napoleona III-go nie może jeszcze przełamać przeważnego wpływu jednéj najznakomitszéj osoby w swym domu.

Ze stronnictwem klerykalnem dzieje się to samo co z Austrją, którą raz poraziwszy, należy nękać ją coraz daléj, niedawać najmniejszego rozejmu, bo natychmiast korzysta z niego, do odżycia na nowo i do utrudnienia ostatecznego pogromu.

W Turynie od dni kilku otworzyła się wystawa sztuk pięknych, godna bez wątpienia wielkich pochwał, tak z powodu liczby przedmiotów jak z powodu ich wartości. Trudno rozwodzić się nad zasługą artystów, ale niepodobna pominąć milczeniem ich imion, tak jak imion mężów stanu lub bohaterów, którzy walczyli za niepodległość włoską, bo i artyści starają się o przechowanie odziedziczonéj chwały przodków w obrębie sztuki. Gamba, Zona, Juduno, Pasini, Caffi, Camino, Gastaldi, D'Azeglio, Ferrari, i t. d., są prawdziwymi mistrzami. Mimo rewolucje, mimo wojnę i zubożenie, genjusz żyje, sztuka nie umarła we Włoszech.

Dnia 23 maja. Trudno zdać sobie sprawę z powodów, które skłoniły jenerała Garibaldi do napisania protestacji tak krzywdzącéj żołnierzy, którzy w Brescia bronili więzień. Oburzyła ona wojsko do najwyższego stopnia. Garibaldi nazywa żołnierzów zbójcami, siepaczami, a dla dowodzącego nimi oficera przeznacza obowiązek kata! Gazeta urzędowa musiała odpowiedzieć na tę niesłychaną napaść i słusznie mówi, że kraj odepchnie z największą pogardą obelgę wyzioniętą na żołnierzy wojska, któremu Włochy winny swój byt i które jest niezłomną rękojmią ich ustanowień.

Wojsko, mógłby dodać Dziennik urzędowy, dowiodło tego i teraz, bo bez jego poświęcenia i karności dokonałby się najazd Tyrolu, nikt zaś nie zdoła przewidzieć, jakieby ztąd wywinęły się następstwa dla Włoch i ich ustanowień.

Wprawdzie jenerał ogłosił drugi list, (na nieszczęście za wiele zwykł pisywać) dla wytłómaczenia swéj myśli, ale to co w pierwszym napisał nie ulega żadnemu tłómaczeniu.

Mówią o zwołaniu senatu na sąd sejmowy, dla oddania pod jego wyrok, według brzmienia statutu, winowajców. Zbrodnia jest przez prawa przewidziana; zowie się zamachem przeciw bezpieczeństwu państwa, ale przedewszystkiem należy żądać upoważnienia izby poselskiéj do pozwania Garibaldiego, jako przedstawiciela narodowego.

Komitety towarzystwa wyzwolenia nie przestają drażnić rządu, skłaniając ochotników, których Garibaldi wzywał do najazdu na Tyrol, do podpisywania deklaracji spólnictwa. Spółcześnie dziennik Diritto, chociaż zabrany przez władzę, nie ustaje w coraz gwałtowniejszéj polemice. Nazywa notę Gazety urzędowéj, kłamliwą, nikczemną i bezecną (menzognera, vigliacca, infame); adres zaś towarzystwa wyzwolenia mówi po prostu co następuje:

„Odnawia się smutna dawna kłótnia; ponieważ między braćmi jeszcze jęczącymi w niewoli i braćmi zacnymi, którzy wyzwolić ich pragną występuje siła rządu przemożna względem obywateli bezbronnych, a lękliwa i podła względem cudzoziemców, spodziewamy się jenerale, że utrzymasz początkowanie ludu. Kiedy wezwiesz do broni synów ludu, nie wstrzymają ich ani akademickie rady umiarkowanych, ani znęcania się i kozackie groźby władzy.“

Niepojęte zaślepienie! Jak można łudzić się aż do tego stopnia, żeby wierzyć, że 2 lub 3 tysiące ochotników wtargnąwszy do Wenecji, zdoła obalić twierdzę Mantuańską i Werońską i wypędzić wojsko austryjackie. Największą trudnością będzie poskromienie knowań komitetów; wielu wątpi czy starczy na to dosyć siły dzisiejszym ministrom. Jeżeli zaś p. Rattazzi niezłomnie postanowi obalić tę buntowniczą oppozycję, straci on wprawdzie wsparcie, mało zkądinąd chwalone w kraju lewicy, ale za to zyszcze spółdziałanie stronnictwa wyzwolonego i zachowawczego; ogromna większość stanie w jego obronie.

— Minister wojny przesłał następny list do jenerała Durando.

„Do jenerała Giovanni Durando, dowódcy 2-go departamentu wojskowego w Medjolanie.“ Turyn d. 23 maja 1862 roku.

„Niżéj podpisany nie może mniéj uczynić jak złożyć waszéj dostojności pochwalę z powodu sprężystych środków czujności, skutkiem których umiałeś uprzedzić i powściągnąć nierozważny zamach, mogący podać w niebezpieczeństwo całość państwa.

„Proszę, abyś raczył oświadczyć wojsku zadowolenie rządu za godne zachowanie się, którego dało dowód podczas ostatnich wypadków.

„Gwałtowne wyrazy jenerała Garibaldiego przeciw żołnierzom, którzy znaleźli się w twardéj konieczności użycia broni przy spełnieniu danego im poruczenia, słusznie obraziły nietylko w. d. ale i całe wojsko.

„Wszakże ponieważ jen. Garibaldi oświadczył w późniejszem piśmie, że niemiał zamiaru obrażenia wojska, pewny jestem, że wojsko zechce zapomnieć o tém nieszczęśliwém zajściu i że poświęci swą słuszną niechęć miłości zgody narodowej.

„Żołnierz włoski pała zaiste żądzą walk na pograniczu i na polach bitew, ale będąc strażnikiem prawa powinien i umie osłaniać porządek powszechny, i żołnierz, który w spełnieniu swego obowiązku utrzymuje powagę prawa, znajdzie zawsze spółdziałanie rządu i pochwałę kraju.“ Podpisano: minister S. T. Petitti.

— Turyn 27 maja. Ze smutkiem wyznać należy że sprawa rzymska nie uległa ważnym zmianom; przybycie książęcia Napoleona do Wiktora - Emmanuela dało powód do roztrząsań, do badań, ale jak wiadomo do niczego to nie doprowadziło, potrzeba cierpliwości i jeszcze cierpliwości. Tym czasem rząd włoski otrzymał wielką korzyść moralną i materjalną w zapewnieniu, że wojsko francuzkie w Rzymie nie przestanie zgodnie działać z jenerałem la Marmora w poskromieniu zbójectwa i że użyte zostaną wszelkie przyzwoite środki, by skłonić Fraciszka II do wyjazdu z Rzymu.

Kłótnie dziennikarskie z powodu wypadków bież. miesiąca, są bardzo żwawe. Teorja Włoch podług faktów i Włoch podług prawa, odkryła prawdziwą myśl stronnictwa czynu; codzień ten programmat jest nanowo objaśniany. Dzienniki tego stronnictwa mówią, że prawo pozorne jest za rządem, a prawo rzeczywiste za rewolucją. Rzeczone stronnictwo gromadzi materjały do nowej budowy, chce ono zająć miejsce władz konstytucyjnych, bo twierdzi, że daremnie jest odwoływać się do parlamentu wybieranego przez szczupłą liczbę uprzywilejowanych wyborców, jeżeli przyjęto powszechne głosowanie dla utworzenia narodu; będziemy więc walczyć do upadlego, będziemy nękać wrogów Włoch, kiedy i jak się nam podoba. Czas aby silne początkowanie ludowe zastąpiło nikczemne i niedołężne działanie rządu.

Trudno jaśniej się tłómaczyć. To stronnictwo przyjęło króla Wiktora-Emmanuela, bo zdawał się mu być pożytecznym na chwilę; ale nie przyjęło dynastji. Nikt nie zapomniał przeszkod, jakie stawiono w Neapolu ogłoszeniu uchwały ludowej; chciano je opóźnić w nadziei, że Włochy z prawa rząd ubiegną, ale hr. Cavour proroczym swym instynktem zrozumiał niebespieczeństwo i z właściwą sobie zręczną a piorunującą śmiałością wygrał bitwę pod Castelfidardo, zdobył Ankonę i na czele Włoch faktu śmiało spotkał owe mniemane Włochy prawa. Zwycięztwo pozostało przy nim i można powiedzieć wyrazami obozu, zanocował na nieprzyjacielskiem polu bitwy. Dziś chciano zdobyć stopnie oficerskie na wyprawie tyrolskiej; zamach chybił, potrzeba pilnować, aby się nie odnowił.

Potrzeba na to, aby ministrowie rozwinęli wielką sprężystość; kraj gotów im dopomagać.

Turyn 27 maja. Uwagę powszechną pochłaniają ostatnie zdarzenia w Sarnico i Brescia. Wrażenie sprawione przez te nieszczęśliwe wypadki na ogóle ludu, są nadzwyczaj bolesne. Kiedy w Neapolu dowiedziano się o zuchwałym zamachu majora Nullo, łatwo było widzieć jak zmysł polityczny rozwinął się prędko między ludnością południową. Postępowanie gwardji narodowej neapolitańskiej, d. 20 maja, z powodu przygotowanego przez kilka głów zagorzałych objawu, było przedziwne. Nie można było więcej oczekiwać nawet od wojska prawidłowego. Każdy wsłuchawszy się bliżej w zdanie ludu, o tem nierozumnem przedsięwzięciu, nabierze tego przekonania, że Włochy od r. 1859-go, we wszystkich zdarzeniach okazują najwyższy rozsądek. Wtrącenie się Garibaldiego w tę sprawę w niczem nie wpłynęło na surowy sąd powszechności o tej swawoli ochotników w Sarnico. Przeciwnie uznano jeszcze głębiej potrzebę najszczerszego wspierania rządu, aby zobojętnić nieszczęsny wpływ stronnictwa Garibaldistowskiego. Oddając najzupełniejszą sprawiedliwość zasługom Garibaldiego, nikt niechce aby został ogniskiem rządu w rządzie, nikt nie przyznaje mu prawa narzucania swojej woli prawej władzy, przeciwnie wszyscy żądają, aby rząd działał sprężyście i bez względu na imiona i osoby.

Broszura pana Boggio: Garibaldi, czy prawo? zawiera sąd surowy dla jenerała, jednak to nie przeszkodziło powszechnej wziętości tego dziełka, które uważać można za wyraz ogólnego mniemania. Jeden tylko zarzut czynią panu Boggio, że jego wnioski nie są równie surowe jak jego założenie, a tem samem są mniej sprawiedliwe. Innym faktem, wyrażającym prawdziwe dziś panujące uczucia, jest adres rady miejskiej florenckiej do rządu, w którym wyrażone jest żądanie, aby władza postępowała z największą sprężystością. Tyle co do sądu powszechnego.

Co do rządu, można być najpewniejszym, że jego postanowienia odpowiadają życzeniom kraju. Pan Rattazzi i wszyscy jego towarzysze najmocniej gotowi są działać bez trwogi. Dotychczasowe środki są tego dowodem a wyjawienia, jakie zostaną złożone przed parlamentem potwierdzą ostatnie czynności. Ministrowie chcieliby nawet działać przeciw Garibaldiemu, jakby działali przeciw każdemu innemu posłowi, ani mniej ani więcej. Deklamacja dziennika Diritto i innych tejże barwy, w niczem niezmienią postanowień gabinetu.

Potem co się powiedziało, niema potrzeby zbijać niedorzecznych wieści rozsianych w celu łatwym do odgadnienia, o spólnictwie ministerstwa z Garibaldim, o jego obawach i t. d. Mniemanie powszechne objawiło się aż nadto wyraźnie co do zamachów Garibaldistowskich, aby ministrowie, ckoćby nawet chcieli mogli inaczej, niż dotąd działać. Wszystko mają do zyskania przy okazaniu sprężystości; zginęliby niepowrótnie skoroby okazali się słabymi. Pan Rattazzi wie to lepiej niż ktokolwiek i nieopuści tej sposobności wzmocnienia swego gabinetu i zadania stronnictwu czerwonemu, które ukrywa się pod imieniem Garibaldiego tém cięższego ciosu im łatwiej mu będzie oświadczyć, że jest tylko organem i tłómaczem opinji powszechnej, to jest woli kraju.

Neapol 24 maja. Król Wiktor Emmanuel odpłynął dnia 21 o godzinie 6 zrana po balu danym na cześć jego przez miasto w pałacu del Vasto. Nazajutrz o godzinie 9-j książe Napoleon wsiadł na swój jacht dla zwiedzenia Castellamare, Salerny, Amalfi; ztąd popłynie do Sycylji. Za tydzień pierwszego lub 2-go czerwca, książe wróci znowu do zatoki Neapolitańskiej, jedynie dla zabrania depeszy; nie wysiądzie nawet na ląd. Odjazd książęcia Napoleona został nieco przyśpieszony, przez uczucie wysokiej przyzwoitości, niechciał bowiem dłużej bawić w Neapolu po odjeździe króla Wiktora Emanuela. Co do objawu Garbaldistowsko-Mazzinistowskiego, który zawichrzył Neapol w ostatnich dniach królewskiego pobytu, wiedzieć potrzeba że pan Libertini i inne znakomitości stronnictwa czynu przybyli dniem wprzódy dla urządzenia rozruchu ludowego; jeżeli nieznaleźli tyle echa, ile się go spodziewali, znaleźli go jeszcze aż nadto, gdyby nie obecność króla, zapewne wrzawa byłaby jeszcze większa a różnice między gwardją narodową wyraźniejsze; ale uczucie monarchiczne głęboko wkorzenione w sercach Neapolitanów, stawiło niepokonaną przeciwwagę zapałowi dla Garibaldiego. Oto jest najprawdziwszy obraz tego co zaszło. Około 800 młodzieńcow, po większej części uczniów i członków towarzystw rzemieślniczych zebralo się w Toledo i w blizkości kawiarni Italia. Ich celem było przez pewien nacisk na rząd zmusić go do uwolnienia zuchwalców wyprawy Tyrolskiej. Krzyczano: „niech żyje Garibaldi!“ kilku odezwało się „niech żyje rzeczpospolita!“ chociaż ten ostatni okrzyk zdaje się niemiał miejsca. Zamiarem wichrzycieli było zgromadzić się pod oknami pałacowemi, ale bataljon gwardji narodowej zamknął im drogę; za tym batalionem były jeszcze trzy drużyny Bersaglierow. Wichrzyciele okazali zamiar przedarcia się siłą; uderzono w bębny; kupy jeszcze się nierozchodziły, zniżono bagnety lecz dalszy rozwój siły stał się już niepotrzebnym.

Wszakże zaprzeczać wielkiej doniosłości tego objawu pod Palermo byłoby równie niepożytecznem jak przeciwnem prawdzie. Zważywszy na to co zaszło w północnych i środkowych Włoszech, stronnictwo czynu było żywotną siłą rewolucji, od dwóch lat odbywającéj się we Włoszech. Dziś sprzymierzeńcy zrywają z sobą w sposób otwarty. Rząd ma za sobą korzyść spełnionych faktów; skupia około siebie wszystkich, którzy zwykli kupić się około szczęścia i wszystkich którzy chcą ulepszać, utrwalać, zwolna po angielsku, otrzymane zdobycze. Ma zaś przeciw sobie w pierwszéj chwili gniewu wszystkie umysły zapędne. O zawarcie przymierza stronnictwa mazzinistowskiego, ze stronnictwem burbońsko-klerykalném, niema się czego lękać, nie dla tego że jest potworném ale że widoki tych stronnictw całém niebem różnią się między sobą. Nie idzie zatém, aby dwa stronnictwa skrajne, ubiegające się o różne cele, niemogły zdybać się na wspólném polu środków. Rząd ma prócz tego stanowcze wspar-

cie wojska i spółczucie otwarte lub tajone wszystkich rządów europejskich, w silném postanowieniu wyzucia się ze wszystkiego rewolucyjnego pochodzenia i wejścia na drogę rządów żywotnych, to test od siebie samych zależących. Oczywiście wszystkie wróżby są za rządem, przeciw jego wrogom, między sobą niezgodnym i porwanym dziwnym zawrótem głowy.

Lecz wracając do Włoch Południowych, czy rząd uczynił wszystko, czegoby życzyć należało w czasie pobytu w Neapolu króla i ministrów? Zdaje się, że i na ten raz nie wziął się z przyzwoitą sprężystością do spełnienia żądanych od niego robót publicznych. Tak naprzykład postanowiono wnieść na izby projekt drogi żelaznéj z Neapolu do Brindisi, to jest wrócono ten przedmiot na to samo stanowisko, na jakiém znajdował się przed 22-ma miesiącami. Co do robót około portów, mimo uroczystość położenia węgielnego kamienia, nie jest ona niczém innėm jak kamieniem rzuconym w wodę. Jeszcze nie potwierdzono planu, nie wybrano spółki, która ma zająć się budową. Zapowiadano ważne ulepszenia w wychowaniu narodowém, ale nic nie zrobiono. Przypuszczamy, że amnestja nie mogła być ogłoszona. Jedna tylko rzecz została dokonaną, to jest że od dnia 1-go czerwca wprowadzony zostanie stopniowy pobor od wpisu i papier stęplowy. Dotąd papier stęplowy na największe summy płacił się po jednym karlinie, a opłata wpisowa nie była stałą. Ten podatek zaprowadzony pod panowaniem Murata, restauracja 1815-go r. natychmiast zniosła, spostrzegłszy jak powszechnie był znienawidziany. Nakładać podatki potrzebne, jest rzeczą sprawiedliwą, ale należy otworzyć wprzódy źrzódła bogactwa narodowego.

Lista nowych senatorów neapolitańskich będzie podpisana w Turynie, w ich liczbie znajduje się książe Bovino; rozdano, może za nadto rozrzutnie, wiele orderów śś. Maurycego i Łazarza; zwykie się to dzieje w czasach zawichrzeń.

Obecnie zbójectwo prawie nie istnieje, tylko w napaściach pojedyńczych.

— Turyn 27 maja. Niektóre dzienniki utrzymywały, że król, z powodu uroczystości statutu, okryje amnestją wypadki bergamskie i bresciańskie. Trudno temu wierzyć z dwóch właśnie przyczyn; bo naprzód Gazeta urzędowa oznajmuje najwyraźniéj, „że obowiązkiem jest władzy sądowéj wytoczyć sprawę i ukarać winnych. Dopóki zaś sprawa się nieukończy i sąd wyroku nie da, działanie królewskie nie może mieć miejsca, gdyż ułaskawienie zwykło dopiero następować po uznaniu winy. Drugą przyczyną jest ta okoliczność, że rząd powinien unikać, zwłaszcza teraz podejrzenia, że zgrywa komedję, że nieśmie stawić czoła stronnictwu ruchu i że sam był niejako wpiątany w ten zamach. Byłoby wielką niezręcznością i Austrja nie omieszkałaby powiedzieć, że gabinet włoski jest równie winny jak Garibaldi.

Gazeta urzędowa ogłosiła list ministra wojny do jenerała Durando dowódzcy wojska w Lombardji, w którym dziękuje wojsku za sprężystość rozwiniętą w czasie ostatnich wypadków i spodziewa się, że po nowém oświadczeniu Garibaldiego, wojsko zapomni o wyrządzonéj sobie zniewadze.

Mówiono o przesileniu gabinetowém, zdaje się, że ograniczy się ono, na wyjściu pp. Depretis i Conforti.

Dziennik londyński Ranna Poczta, rozwodzi się z wielkiemi pochwałami dla sir James Hudson, posła angielskiego na dworze włoskim. Zasługuje on na te pochwały w zupełności. Jego otwartość, zdolności, zręczność, przymioty umysłu i serca, użyte przezeń zostały na rzecz sprawy włoskiéj. Zapominać też nie należy, że ten znakomity dyplomata i mąż najzacniejszy, bronił sprawy włoskiéj nawet za ministerstwa hrabiego Derby, nawet kiedy lord Malmesbury, bynajmniéj nie sprzyjał rewolucji włoskiéj. Wówczas to śmiało wypowiadał swe przekonania, co jest rzeczą nader rzadką w dyplomacie. Włochy winny mu niewygasłą wdzięczność.

— Dziennik Italia ogłasza nstępną depeszę: Neapol 28 maja.

„Dziennik Neapolitański umieścił następne nadesłane pismo: Burbońscy podnieśli głowę na wieść o wypadkach breściańskich. Goniec burboński został w sobotę uwięziony; znaleziono przy nim mnóstwo listów, dzienniki niektóre z nich ogłosiły. Burbońscy żądają nadesłania z Rzymu dowódcy i broni; błagają, aby skorzystać z niezgody między wyzwolonymi, inaczéj sprawa jest zgubioną.

Hersztowie band Romano i Gallo schwytani w Limatola, zostali rozstrzelani w Caserta.“

Francja.

Paryż 27 maja. Zadanie skarbowe trzyma ciągle pierwsze miejsce. Zanadto przesadzono doniosłość uwag, bardzo skąd inąd prawdziwych pana Foulda i rozminięto się z prawdą, że ten minister żądał uwolnienia. Pojmuje on obowiązki swoje względem cesarza i niepomyśli o opuszczeniu dzieła tak pracowitego i tak stanowczego dla doli kraju. Wszakże nie tai przed sobą ciągle wzrastających trudności swego zadania, wobec nieprzewidzianych wydatków.

Ciało prawodawcze szczerze się wzięło do zmniejszenia rozchodów. Kommissja żąda zupełnego wykreślenia summy 5,000,000 na rok, którą chciano wziąść z dochodów podatku osobistego i ruchomego, dla rozdzielenia jéj na departamenta, dla przyjścia w pomoc rodzinom najuboższym i najmniéj opodatkowanym. „I tym, jak mówi projekt budżetu, którzy żyją z pracy rąk, lub którzy nie uchodząc za zupełnie biednych, nie mają jednak dostatecznych środków utrzymania.“ Zniesienie podatku od koni i powozów w miastach lub gminach liczących mniéj jak trzy tysiące mieszkańców. Zniesienie licznych kredytów po różnych ministerstwach, głównie zaś w ministerstwie stanu, które zostało najsilniéj dotknięte; nawzajem kommissja doradza przywrócić na jeden rok tylko o 20 od sta opłatę wpisową; pobor stępla od 50-ciu centymów do półtora franka od rachunków ajentów giełdowych, oraz obowiązek osobnego stęplowaaia papieru służącego do tychże rachunków. Kommissja również jest przeciw użyciu papieru stęplowego na sprawy administracyjne. Praca kommisji jest zupełném przejrzeniem sprawozdania pana Foulda. Rada stanu pochwala jak mówią te zmniejszenia, ale przecież potrzeba pogodzić wydatki z dochodami, a dotąd niewiadomo czy praca kommissji potrafi zapewnić tę pożądaną zgodę.

Mówią, że pięciu deputowanych lewicy, w przewidzeniu nowych wyborów, przygotowują manifest, w którym chcą wytłómaczyć swoje postępowanie przez cały ciąg posiedzeń prawodawczych, w których mieli udział.

Marszałek Magnan wydał dekret, mocą którego znosi najwyższą radę wolno-mularską obrządku szkockiego, tudzież wszystkie pracownie i loże niezależące od Wielkigo wschodu Francji. W odpowiedź na ten dekret p. Viennet, wielki mistrz obrządku szkockiego we Francji, ogłosił broszurę broniącą niezależności swego zakonu i zaprzeczającą powagi marszałkowi Magnan. Prócz tego w rozesłanym liście do różnych dzienników p. Viennet powtarza swoje dowodzenie.

Spółka robót na międzymorzu Suezkiém ściągnęła na siebie w izbie gmin oskarżenia pana Layard. P. Ferdynand de Lesseps, dyrektor téj spółki pisał do pana Layard, wytykając mu niedokładności jakich dopuścił się co do warunków, na mocy których spółka używa robotników, warunków nierównie dogodniejszych od tych, pod jakiemi ajenci angielscy zaciągają robotników, przy budowaniu dróg żelaznych z Aleksandrji do Kairu i do Suez.

— P. Patterson, brat książęcia Napoleona, żądał wejść do służby francuzkiéj i przyjęty został do wojska wyprawy meksykańskiéj pod dowództwem jenerał Lorencez.

Paryż 29 maja. Zdaje się, że jen. de Goyon rzeczywiście ma otrzymać następcę. Dziennik Ojczyzna, w nocie mającéj pozór urzędowy, oznajmuje że jen. hr. de Montebello obejmie dowództwo wojsk w Rzymie. Prócz tego potwierdza się wiadomość, że margr. de Lavalette nie wróci na poselską posadę przy stolicy świętéj i że na przyszłość jeden i tenże sam poseł będzie umocowany przy papieżu i królu włoskim. Ten krok zdaje się dość jasno zapowiadać, że rząd francuzki, wchodzi na drogę zupełnie stanowczą w zadaniu rzymskiém.

Hr. de Persigny ma udać się na wystawę londyńską. Niektórzy przypisują téj podróży ważniejszy powód; podług nich hr. de Persigny otrzymał poruczenie wyjednania czynnego uczęstnictwa w wyprawie meksykańskiéj. Byłoby wszakże trudno rządowi angielskiemu cofnąć postanowienie tak otwarcie wypowiedziane, a również niewiele ma podobieństwa do prawdy, żeby Francja potrzebowała czyjejkolwiek pomocy w wyprawie, zwłaszcza przy tak serdeczném przyjęciu, jakiego jéj wojska doznają ze strony meksykańskiéj ludności.

Traktat francuzko-pruski coraz nabywa więcéj wziętości za Renem; z każdym dniem lepiéj jest pojmowany wpływ jaki wywrzeć powinien na wzajemne przyjazne stosunki obu narodów i na rozwój handlu między niemi. Już teraz nietylko rządy, dzienniki, lub przedstawiciele różnych państw niemieckich wybornie ten traktat przyjmują, ale nawet osoby, których on najbliżéj obchodzi, a mianowicie przemysłowcy. W istocie powszechny kongres przemysłowców niemieckich zgromadzony we Frankfurcie oświadczył się za bezwarunkowém przyjęciem rzeczonego traktatu.

Wczorajsze posiedzenie senatu zapełnione było sprawozdaniami o prośbach mniejszéj wagi. W izbie prawodawczéj, naznaczono na dzień 3-ci czerwca posiedzenie tajne, dla ogólnego rozbioru projektu do prawa o towarzystwach z odpowiedzialnością ograniczoną. Kommissja mająca roztrząsnąć projekt do prawa o pensji wysłużonéj rzemieślników portowych i różnych ajentów marynarki, mianowała swym sprawozdawcą wicehrabiego Reille.

Podkommissja przygotowująca projekt do prawa, o własności naukowéj i artystycznéj, jest na ukończeniu swéj pracy; wkrótce będzie miało miejsce ogólne zebranie téj kommisji.

Paryż 19 maja. Zdaje się, że hr. Montebello nieodzownie zajmie miejsce hrabiego de Goyon. Nowy dowódca jest młódszym bratem książęcia de Montebello, posła francuzkiego w Petersburgu. Rozpoczął on swój zawód od dobrowolnego zaciągnienia się do wojska, podczas pierwszéj wyprawy algierskiéj; został prędko oficerem w półku Spahow i dopiero w roku 1840-m wrócił do Francji; jest jenerałem od dnia 2-go grudnia 1852-go r., a jenerałem dywizji od d. 28 grudnia 1855, a przytém jest adjutantem cesarskim.

Dziś wieczorem cesarz i cesarzowa obiadować będą u wice-króla egipskiego, który kazał przygotować ucztę składającą się z potraw zwykłych w Egipcie.

Paryż 30 maja. Dotąd niema jeszcze pewności, kto zajmie posadę ambasadora w Rzymie. Przez kilka dni o tém tylko mówiono, że niebędzie osóbnego posła przy stolicy św. Dziś znowu twierdzą, że margr. de Lavalette wraca i że jest na wyjezdném. Mówiono także, że marszałek Niel ma przedstawiać cesarza w Rzymie. Na każdém z tych przypuszczeń budują się całe polityczne teorje, które natychmiast idą w niepamięć, skoro ich wynalazcy postrzegą, że są na fałszywéj drodzė. Lepiéj więc przyznać się do niewiadomości i czekać czegoś pewnego. Nowina mniéj wątpliwa i która zapewne potwierdzi się w Monitorze, jest mianowanie hrabiego de Montebello dowódcą wojska w Rzymie.

Kiedy w Paryżu wre sprzeczka, czy rząd francuzki utrzyma lub nie statu quo w Rzymie, rozprawiają i niepokoją się w wieczném mieście, jakby Francja miała już cofnąć orędownictwo swoje papieżowi. Słuchając kardynała Antonellego, sądziłbyś, że już Watykan gore. W przemowie papieża do zgromadzonych biskupów, wyraził on obawę, że niebędzie mógł znosić się wprost z biskupami katolickimi. Ta obawa trudną jest do wytłómaczenia. Z drugiéj strony mówią, że kardynał Antonelli przesłał albo ma wnet przesłać wielkim mocarstwom notę oznajmującą, że w przewidzeniu blizkiego ustania zajęcia Rzymu przez Francuzów, stolica św. przyjęła uczynione sobie przełożenie przez Hiszpanję, zastąpienia Francji w orędownictwie papiestwa. Niewiadomo, czy ta nota istnieje, w każdym jednak razie byłaby przedwczesną.

Nadto orędownictwo hiszpańskie, którego kardynał Antonelli zdaje się tak wielce pragnąć, nie zasłoniłoby wcale władzy świeckiéj od Włochów, bo nie należy zapominać, że wojsko francuzkie w Rzymie nie mogłoby oprzeć się naciskowi Włoch, gdyby nie unosił się nad niemi urok Francji, wojsku zaś hiszpańskiemu zbywa zupełnie na téj ochronie.

Coraz bardziéj upowszechnia się przekonanie, że Hiszpanja w drodze dyplomatycznéj chce pomagać Francji w sprawie meksykańskiéj; marszałek Serrano, jen-gubernator wyspy Kuby, udaje się do Vera-Cruz, by wesprzeć wpływem osobistym sprawę bronioną przez Francję.

— Trzy konie, które Abdelkader przysłał w upominku cesarzowi, pochodzą z czystéj krwi stad Yemenu; jeden z nich zwłaszcza, jest najdoskonalszym wzorem szlachetności krwi, liczy bowiem 20 pokoleń wolnych od wszelkiéj mięszaniny obcéj.

Anglja.

Londyn, 30 maja. Dziennik Times ogłasza następne wiadomości z listu otrzymanego z Paryża:

„Po niepewnościach wszelkiego rodzaju, margr. de Lavalette zdaje się nakoniec wracać do Rzymu, jak ambasador; a ponieważ aż do końca mocno obstawał przy warunkach, pod któremi miał znowu zacząć urzędowanie, wnoszą ztąd, że te warunki przyjęte zostały w Paryżu, lubo marszczyć się na nie będą w Rzymie. P. de Lavalette odjedzie więc z upoważnieniem uczynienia kardynałowi Antonellemu pewnych przełożeń, rodzaju ultimatum, które jednak nosić nie będzie téj nazwy. Papież zostanie wezwanym do uznania królestwa włoskiego i zgodzenia się na to, aby parlament włoski odbywał w Rzymie swe posiedzenia, do wysyłania posłów z państw swoich na ten parlament i do pozwolenia, aby wojsko włoskie zajmowało jego państwo. W zamian za to ustępstwo, Marchje i Umbrja zostaną powrócone i ojcowizna świętego Piotra będzie zaręczoną. Jeżeli papież przyjmie te warunki, wszystko ślicznie się ułatwi; jeżeli odrzuci, zostawią rozprawienie się z nim Piemontczykom, lub jego własnym poddanym, bo Francuzi wyjdą z Rzymu i nie będą już papieża bronić. Taka ma być treść ostatnich instrukcji, które margr. de Lavalette powiezie z sobą.

Piszą z Londynu d. 26 maja: W sobotę, d. 24-go, była rocznica urodzenia królowéj Wiktorji. Naj. pani zebrała około siebie w Balmoral wszystkich członków rodziny, obecnych w Anglji; ale zabawy, które co rok miewały z tego powodu miejsce w Londynie, zostały cofnięte, wyjąwszy, że bióra rządowe na ten dzień zamknięto.

Rząd jest mocno oburzony mnożącemi się zabójstwami, w skutek pewnego rodzaju spisku rolnego w Irlandji. Doświadczenie dowiodło oddawna, że doraźne stłumienie wywierało wpływ pożyteczny wobec zbrodniczych namiętności; postanowiono więc mianować szczególne komissje sądowe i wyrokować przeciw winowajcom, nie czekając zwykłego czasu na zjazd sądów przysięgłych.

Nieustają trudności ze strony Afganistanu; zdaje się, że teraźniejszy sułtan Heratu, jest zupełnie oddany Persji i posuwa wojsko do Kandaharu, dla rozciągnienia wpływu tego kraju na Afganów. Dziennikarstwo angielskie w Indji nastaje, aby przejście Bolańskie uważać za linję obronną Indij angielskich i aby wstrzymać się od wszelkiego wdawania się w politykę Afganistanu, gdyż zatem poszłoby zaniechanie systematu, którego Anglja trzyma się od 1838-go roku.

— Na ostatniem tygodniowem posiedzeniu królewskiego rolniczego towarzystwa, p. Caird przedstawił bardzo zajmujący obraz Algerji. Bardzo często, ganiono mówił, Francuzów za sposób, jakim zarządzają tą osadną; lecz podług tego com widział, ci przyganiacze nie mieli słuszności. Nie należy zapominać, że Algerja nie jest osadą, ale krajem zdobytym. Zaledwie od lat 10-ciu osięgnięto ostatnie podbicie, a jednak Francuzi pobudowali tam mosty, drogi i porty. Miasta zostały znacznie upiększone i ulepszone. Pozaprowadzano drogi żelazne; podług mnie Algerja stanie się kiedyś śpichlerzem Francji, tak jak była śpichlerzem Rzymu.

Austrja.

Wiedeń 25 maja. Czytamy w dzienniku wiedeńskim Prassa: Komitet skarbowy rozpoczął dziś na pełném zgromadzeniu, rozbiór budżetu wojskowego na rok 1862-gi. Hr. Rechberg, p. Schmerling i minister wojny hr. Degenfeld, znajdowali się na posiedzeniu. Rzeczywisty wydatek na wojsko wynosi 136,414,277 zł. r., z których 7,757,397 zł. dostarcza zarząd wojskowy, budżet zaś powinien zaliczyć summę 128,656,880 zł., łącząc w to 1,084,438 zł. na brygadę modeńską.

Komitet, opierając się na liczbach wojska w stosunku do stopy pokoju, zapytywał rządu o przyczynę powiększenia tej liczby, a mianowicie o dowody, że to powiększenie jest potrzebne. Ministrowie odpowiedzieli, że w obecnych okolicznościach niezbędnem jest utrzymywać w Wenecji i w krajach sąsiednich znaczne siły w gotowości do wystąpienia w pole; że nadto nieuchronną jest rzeczą osadzić wojskiem południowo-wschodnie granice cesarstwa i że to właśnie zmusiło do przekroczenia zakreślonej z początku stopy pokoju. Dodali, że rząd cesarski miał wprawdzie zamiar zachować się ściśle obronnie, a mianowicie wyrzec się wszelkiej polityki restauracyjnej we Włoszech, że niebespieczeństwo wojny zaczepnej z Austrją bardzo w ostatnich czasach zmniejszyło się, w skutek czego już dawniej ograniczono liczbę wojska w królestwie Lombardzko-Weneckiem; wszakże w obec widocznie nieprzyjaznej postawy państwa sąsiedniego, które tak spotężniało, w obec objawianych przy każdej zręczności zamiarów wydarcia Wenecji Austrji, w obec proklamacji rozgłośnych przewodców stronnictwa włoskiego, w obec na koniec uzbrojeń ciągłych i ogromnych we Włoszech, są ważne powody lękania się, aby wkrótce pokój nie został naruszony. Jeżeli więc rząd wstrzymuje się w zasadzie od wszelkich krokow zaczepnych, nie może, zwłaszcza ostrzegany przez rządy przyjazne, nie mieć się na straży i narażać się na odpowiedzialność za wystawienie bez obrony na napaść granic południowo zachodnich cesarstwa.

Ministrowie oświadczyli prócz tego, że już zmniejszenie wojska miało miejsce w królestwie Lombardzko-Weneckiem, lecz że należało utrzymywać wszystkie ramy dozwalające w każdej porze rozpocząć wojnę, a to równie ze względów skarbowych jak politycznych.

Nakoniec rząd oświadczył, że bez przerwy stara się o załatwienie spraw włoskich w drodze dyplomatycznej; że ma nadzieję, iż jego usiłowania nie będą bezskuteczne; że całe zadanie znajduje się dziś w chwili przesilenia i że niezadługo łatwiej będzie uważać niebespieczeństwo wojny we Włoszech za odwrócone, przynajmniej na długo, a wówczas dokonać na wielki rozmiar zwinienia wojska. Te oświadczenia rządowe, ministrowie stwierdzili udzieleniem kommisji wielu pism, odwoływano się i do innych, ale których toczące się właśnie rokowania udzielić nie pozwalają.

Co do skupienia siły zbrojnej na granicy południowo-wschodniej, siły nie bardzo znacznej w porównaniu wojska trzymanego we Włoszech, rząd przytoczył na usprawiedliwienie tego środka ruch ludności słowiańskiej w Turcji, oraz podżeganie podobnejże ludności w Austrji, nakoniec niebespieczeństwo wtargnienia włoskiego w te kraje.

Wiedeń 26 maja. Gazeta Wiedeńska donosi, że cesarzowa uda się do wód w Kissingen.

Piszą z Pesztu do Wschodnio-niemieckiej poczty: „Przycichły rozmaite pogłoski tyczące się załatwienia sprawy węgierskiej; zdaje się, że sejm węgierski zbierze się w przyszłym listopadzie, lecz dotąd nie wiadomo czy w Peszcie, czy w Presburgu.

Wiedeń 28 maja. Kommitet skarbowy dalej roztrząsał, na wczorajszem posiedzeniu, budżet wojny, minister hr. Degenfeld oświadczył, że bronić będzie zarządu, wojskowego przed izbą poselską, minister chciał aby budżet normalny stopy pokoju wynosił 92 miljony, komitet obstawał przy ilości 82-ch miljonów. Gotowość, z jaką minister odpowiadał wszystkim życzeniom komitetu, już to udzielając mu wszelkich możliwych objaśnień w najdrobniejszych szczegółach, już to przyjmując wszystkie projekta oszczędności, obudziła tak powszechne i żywe uznanie posłów, że komitet skarbowy chciał wnieść na sejm uchwałę podziękowania dla hrabiego Degenfeld. Minister wymówił się z tego zaszczytu, dodając, że cała wdzięczność należy cesarzowi, którego woli na drodze wszelkich możliwych oszczędności jest ścisłym wykonawcą. Łatwo pojąć jakie wrażenie sprawiły na komitecie te słowa.

Następnie komitet przyjął dwa poniższe wnioski:

1) „Izba da poznać rządowi żywe pragnienie, aby sprawy włoskie mogły urządzić się w sposób ostateczny, tak, iżby skupienie licznych wojsk w królestwie Lombardzko-weneckiem stało się niepotrzebnem; 2) Izba potwierdza wydatki na wojsko modeńskie aż do 1-go marca 1862, nie ubliżając prawom rządu dopomnienia się o ich powrót; co się ściąga do summy wypłacającej się co miesiąc 70,000 zł., objętej w rachunku na przyszłość, to wyznaczenie na rok 1862-gi zależeć będzie od warunku, aby to wojsko odbywało też samą służbę, co wojsko austryjackie. Izba wynurza razem oczekiwanie, że rząd potrafi położyć koniec temu niewłaściwemu stanowi rzeczy, najdalej z upływem bieżącego roku.“

P. Waclik, czarnogórski sekretarz stanu, odwołany został z Wiednia przez telegraf. Podczas pobytu swojego w tej stolicy był często przyjmowany przez hr. Rechberg i innych austryjackich mężów stanu. Odmowa Porty na przełożenia gabinetu rossyjskiego zdaje się, że dała miejsce do tego nagłego odjazdu, a niemniej ostatnie wypadki na widowni wojny w Hercegowinie i Albanji, gdzie jak zdaje się niektóre państwa chciałyby wdać się na korzyść Czarnogórza i Chrześcijan. Dola Chrześcijan w Turcji staje się coraz nieznośniejszą. P. Waclik nie omieszkał bronić jej w wysokich kołach dyplomatycznych.

Czytamy w dzienniku Wschodnio-Niemiecka poczta: „Turcy wkroczyli nakoniec do Czarnogórza; zdaje się, że mocarstwa, które podpisały traktat 1856-go, nie zaprzeczają Porcie prawa obrony przez działania zaczepne. W obec dzikości odznaczającej wiekowe walki Turków z Czarnogórzanami, ta wyprawa wywoła szereg zdarzeń, które boleśnie dotkną Zachód i według wszelkiego podobieństwa sprowadzą nowe wdanie się mocarstw.

W depeszy d. 27 maja udzielonej przez posła tureckiego dziennikowi Petersburskiemu opuszczone zostało następne miejsce: liczba domów i zabudowań gospodarskich spalonych przez wojska tureckie wynosi około 890, z których 400 chałup.

W liście pisanym z Wiednia d. 26 maja do Gazety Krzyżowej znajdujemy następne tłómaczenie objaśnień podanych przez hr. Rechberg w komitecie budżetowym: „To co hr. Rechberg udzielił komitetowi budżetowemu o wydatkach na wojsko, ma wielką doniosłość i jeśli słowa jego porównamy z innemi wiadomościami jakie nas dochodzą, zdaje się być rzeczą oczywistą, że w tej chwili Austrja ma udział w rokowaniach toczących się pod pośrednictwem Francji i za poparciem Anglji, o urządzenie choć tymczasowe spraw włoskich. Papież będzie musiał nakoniec ustąpić i cierpieć od czasu do czasu, przynajmniej obok siebie Wiktora-Emmanuela w Rzymie. Wojsko austryjackie zostanie zmniejszone o 75,000 ludzi. Sardynja da rękojmie przeciw wszelkiej napaści. Nasza izba poselska, rzecz prosta, że przyklaśnie takiemu układowi.“

— Piszą ze Lwowa 22 maja do Prassy wiedeńskiej: Wczoraj zaszły tu zaburzenia. Corocznie od 15 do 22 maja śpiewane są hymny pobożne przed posągiem sw. Jana. Zawczoraj i wczoraj dodano do nich hymn Boże coś Polskę. Zawczoraj tłum rozpędzony przez policję schronił się do kościoła św. Mikołaja i dokończył śpiewu, ale wczoraj rzeczy nie skończyły się tak spokojnie, bo podczas uwięzień raniono dwóch ludzi.

Prusy.

Berlin 26 maja. W izbie poselskiej pruskiej stronnictwo konstytucyjne uległo rozprzężeniu. Następny list pisany z Berlina rzuca niejakie na to światło, „Rozprzężenie stronnictwa konstytucyjnego jest przedmiotem wszystkich rozmów w Berlinie. Rzeczą jest zajmującą zbadać przyczyny, które zwichnęły równowagę sił parlamentowych, co nie może pozostać bez wielkiego wpływu na stanowisko obecnego sejmu względem rządu.

Już nasienie rozkładu rzucone było na przeszłym sejmie, kiedy część odłamu Grabowa, po głosowaniu za wnioskiem Hagena, złączyła się ostatecznie z odłamem Bockuma-Dolffs. Po wyborach ten rozbrat musiał się zwiększyć, bo wielu konstytucjonistów, dla zapewnienia sobie miejsca w izbie, musiało przyjąć stanowcze zobowiązania względem lewicy, a gdy największa część nowowybranych koniecznie należała do odcienia najbardziej skrajnego, sam p. Grabow nie widział innego środka złączenia rozproszonych członków swojego stronnictwa, jak w zbliżeniu się do lewicy i do postępowych. Tem łatwiej było mu to uczynić, bez wyrzeczenia się nawet swych zasad, że dzisiejsza wyzwolona izba znalazła się cała w oppozycji. Radził więc wyznaczyć kommissję mieszaną, złożoną z członków 3-ch odłamów, dla porozumienia się co do kierunku w przedmiotach wspólnych i do oświadczenia, że odłamy lewicy i postępowych, powinny być uważane za odcienia przyjazne stronnictwu konstytucyjnemu, z którym łączyła je wspólność zasad.

Ale p. Grabow nie zwrócił uwagi na wichrzący duch pana von Vincke. Już, podczas ubiegania się jego o poselstwo, dzienniki rozniosły wieść, że pan Vincke zgodził się na przyjęcie umocowania dla tego tylko, aby całą mocą gromić stronnictwo postępowe. Zapytany w tej mierze, naprzód wyparł się stanowczo tego zamiaru; później nawet na tem tylko poprzestał, że obchodził się z postępowymi oziębłe i obojętnie. Na dwóch zebraniach, odbytych 22 i 23 maja, cała usilność skłonienia pana Vincke, aby zgodził się na wskrzeszenie znów stronnictwa na zasadach podawanych przez pana Grabow, roztrąciła się o ślepy upor pierwszego, który sądził, że był dość silnym do wzięcia po nim puścizny, a to tem bardziej, że urząd marszałka izby zmuszał pana Grabow do zaniechania kierownictwa swoimi stronnikami.

Stąd poszło, że stronnictwo konstytucyjne musiało się rozwiązać; największa część jego członków połączyła się z odłamem Bockum-Dolffs, ku któremu koniecznie ciężyć muszą niepewni; gdy tymczasem mała liczba złączonych widokami lub potrzebami osobistemi z widokami p. Vincke, skupiła się o koło niego. W piątek wieczorem, d. 23 maja, cała liczba jego zwolenników, mogła wynosić 20 do 25 posłów, wypadek zbyt błahy, aby mógł usprawiedliwić rozprężenie stronnictwa.

Postępowi zaniechali projektu adresu i poprzestaną na poprawach do adresu wygotowanego przez pana Sybel, który ma być na dzisiejszem posiedzeniu czytany.

P. Sybel należy do stronnictwa postępowo-umiarkowanego; adres brzmi następnie:

„Naj. królu, panie nasz miłościwy! wierna izba poselska zbliża się z uszanowaniem do tronu, dla sumiennego przełożenia w. kr. mości, w początku swych obrad,— stanu kraju.

Jako organa uczuć ludu pruskiego, który nas wybrał za swych przedstawicieli, czujemy przedewszystkiem obowiązek oświadczenia: że w pośród całego ruchu tych kilku ostatnich miesięcy, uszanowanie i wierność dla monarchy, pozostały wrzeciądzem wszystkich narodowych dążeń i że w czystości i gorącości tego uczucia, żadna warsta ludu, żadna prowincja, żadne z wielkich stronnictw politycznych, niedało się innemu prześcignąć. Lud pruski stożsamia się ze swym królem, chce pozostać z nim na zawsze. Jedyną pobudką dzisiejszego ruchu jest obawa, aby jakiekolwiek szczególne widoki, dobru ogólnemu przeciwne, nie zwątliły trwałego węzła ufności między tronem i ludem.

Gdy reforma wojskowa i niejaka niepewność o przyszłym kierunku polityki pruskiej, długo zajmowały umysły, nagłe rozwiązanie izby poselskiej nastąpiło z powodu, w którym zaledwie domyślać się można było początku walki o zasadę obfitą w następstwa, i rząd w. kr. mości sam teraz uznał za prawowite i stosowne to, o co wówczas proszono. Za rozwiązaniem izby wnet poszła zmiana ministrów wśród oliczności, które zostawiły kraj bezwiednym o prawdziwych pobudkach przesilenia. Później okolniki wyborcze nowego gabinetu i władz niższych, w których szanowane i równie dla wszystkich drogie imię waszej kr. mości wmięszane zostało do walki stronnictw; które wzbraniały uczęstnictwa w ruchu wyborczym, nie tylko urzędnikom politycznym, ale i wszelkim innym; nie

zbywało też na nieprawnym nacisku użytym w wielu miejscach na prawa wyborcze innych obywateli państwa.

W obec tych zdarzeń, lud pruski postanowił, na wyborach mieć tylko przed oczyma swe własne przekonanie o nierozdzielnym związku, łączącym tron z narodem. Narod zajął swoje stanowisko z mocą, ale z uczciwością i patryotyzmem. Zawsze pomny na niezgwałcone prawa korony, stara się tylko dla siebie o używanie praw konstytucyjnych. W ich obrębach żadne poświęcenia nie będą ciężkiemi dla téj izby, ani dla ludu pruskiego, skoro bespieczeństwo i wielkość Prus zdadzą się tego wymagać i skoro nie okażą się zupełnie niemożliwemi, stosownie do sił podatkowych kraju; skoro nakoniec będą tego rodzaju, iż potrafią spotęgować siły odporne państwa, bez zaniedbania równej troskliwości o inne gałęzi służby publicznej, o porządek budżetowy i o narodową pomyślność.

Podamy pod najpilniejszy konstytucyjny rozbiór traktaty handlu i żeglugi, które nam zostały przedstawione. Przedewszystkiem przyjmujemy z żywą wdzięcznością traktat handlowy między Związkiem celnym i Francją, który pomnoży nasze stosunki z krajem sąsiednim, bogatym i potężnym i który dając najtrwalsze rękojmie pokojowi i pomyślności obu krajów, dostarczy łatwiejsze zaspokojenie potrzeb ludności, otworzy nowe targowiska i nowe ujścia zbytu dla naszego przemysłu, a tém samém podniesie dochody państwa. Wierzymy, że z czasem żadne dogodności pojedyńcze nie oprą się urzeczywistnieniu podobnych nadziei, że wszystkie usiłowania przeciwne natychmiast by znikły, gdyby ludność Związku celnego otrzymała spólny organ, dla prawnego wyrażenia swoich potrzeb.

Sprężystość i godność, jaką w. kr. mość okazałeś świeżo względem rządu hessko-elektoralnego, napełniła radością wszystkie patryotyczne serca. Jeżeli rząd w. kr. mości utrzymuje w sprawie konstytucji heskiéj stanowisko prawne w całéj jego rozciągłości; jeżeli doprowadzi do przywrócenia ustawy wyborczéj 1849 r. prawnie obowiązującéj, również jak konstytucji podobnież prawnie obowiązującéj od 1831; jeżeli skłoni do wykreślenia z niéj tylko w drodze konstytucyjnéj zastrzeżeń przeciwnych związkowi; jeżeli nakoniec działanie Prus, jak to przystoi wielkiemu europejskiemu niezależnemu mocarstwu, zatrzyma się tylko po zadość uczynieniu zupełnem za tak długo wyrządzaną obrazę czci i dobru Prus; wówczas naród z radością złoży w. kr. mości wszystko, co będzie potrzebném do osiągnienia takiego celu.

Umowy wojskowe już nam złożone, a również prace rządu w. k. m. w rzeczy obrony brzegów morskich i utworzenia floty są przez nas roztrząsane z żywem pragnieniem wskrzeszenia dla tych zadań ogólnéj potrzeby Niemiec, uczęstnictwa dziś uśpionego między ludem niemieckim. Tylko czynna ufność narodu niemieckiego może dostarczyć Prusom mocy do opieki nad prawami Szlezwigu i Holsztynu przeciw przywłaszczeniom Danji i dójścia w zadaniu reformy związkowéj do celu twalszéj jednoty narodowéj, równie niezbędnéj dla Prus jak dla innych spółzwiązkowych.

Najjaśniejszy i najmiłościwszy królu, lud pruski gorąco pragnie ogłoszenia praw potrzebnych do uzupełnienia naszéj konstytucji; pragnie widzieć usuniętemi z państwa i szkoły wływy hierarchiczne i pietystyczne; widzieć zniknienie w drodze konstytucyjnéj oporu, który aż dotąd jeden pierwiastek prawodawczy, stawił wszelkim żądaniom tego rodzaju. Daleką jest od nas myśl mięszania się w prerogatywę korony, nie możemy tego lepiéj stwierdzić i o tem zapewnić, jak wyrażając z najgłębszem uszanowaniem przed w. kr. mością przekonanie, że rząd, któryby opierał się w tym względzie potrzebom narodowym, nie byłby zdolny pomagać potrzebom korony i kraju, w Prusiech zwłaszcza, których cała potęga spoczywa na sile moralnéj i na pełnym poświęcenia zapale ludu.

Przeświadczeni w sumieniu, że na téj tylko drodze polityka prawdziwie zachowawcza i monarchiczna może być zastosowaną, ośmielamy się odwołać do ojcowskiego serca w. kr. mości, z najpokorniejszą prośbą, o wrócenie przez wspaniałą powolność na życzenia narodowe, pokoju wewnętrznego wiernemu swemu ludowi i o przygotowanie na téj niezachwianéj podstawie miłości ludu gotowego do wszystkich poświęceń, ciągłego wzrostu twojéj królewskiéj potęgi.“ Zostajemy i t. d.

Serbja.

Belgrad, 24 maja. Wczoraj, około godziny 5-éj po południu, zaszedł wypadek, który poruszył całe miasto i który mógłby mieć zgubne następstwa, gdyby policja serbska natychmiast nie wystąpiła ze służącą sobie władzą. Wiadomo, ze Turkom wolno tylko mieszkać wewnątrz twierdzy i jéj okopów; ale we dnie dosyć często przechadzają się po przedmieściach i od niejakiego czasu zaczęli to czynić częściéj niż kiedykolwiek. Skutkiem popełnionéj swawoli, dwaj żandarmi serbscy prowadzili dwóch takich próżniaków do policji; lecz gdy mijano bramę Konstantynopolską, straż turecka uwolniła przemocą więźniów, rozbroiła jednego żandarma, obaliła o ziemię, deptała nogami i bez miłosierdzia tłukła. Wiadomość o téj napaści piorunem rozbiegła się po mieście; sklepy pozamykano, lud porwał się do broni i rzucił się ku bramie Konstantynopolskiéj. W kilka minut było już więcéj 1,000 osób na miejscu, straż turecka cofnęła się wewnątrz, zamknęła bramę, lecz otworzyła wszystkie strzelnice. Policja serbska zajęła dwie inne bramy z oddziałem 60-ciu żandarmów i wytężyła całą usilność na uspokojenie wzburzonego ludu. Tylko wdanie się władz serbskich potrafiło przywrócić porządek, tak silnie zakłócony. Liczne głosy wołały: Niesłuchajcie, niech raz temu koniec będzie, taki stan rzeczy jest nieznośny! naprzód! naprzód!—Czaty rozstawione w okopach dzieci pospędzały, ciskając na nie gradem kamieni, dwie budki żołnierskie obalono i zniszczono. Natychmiast minister Garaszanin udał się do paszy, żądając zadość uczynienia i sprawę rozpoczęto. Żandarmerja wtenczas opuściła bramy, kiedy się tłumy rozeszły. W chwili kiedy zbiegowisko było największe, jeneralny konsul francuzki przybył na miejsce, rozpytał się o wszystkie szczegóły i o powód wzburzenia; konsul pruski, mieszkający blizko bramy konstantynopolskiéj nawet wywiesił chorągiew. Przez całą noc silne straże z obu stron przebiegały ulice i dziś porządek został przywrócony.

Depesze telegraficzne.

LONDYN, środa 28-go maja. Zakład Reutera donosi następne wiadomości z New-Yorku 16 maja: Proklamacja jenerała Hankes uwalniająca niewolników Florydy, Georgji i Karoliny jest przedmiotem żwawych sporów. Powszechność sądzi, że została ogłoszoną bez upoważnienia, i że pan Lincoln nie przyjmie za nią odpowiedzialności.

Oderwańcy stoją ze znacznemi siłami w obozie miedzy Richmond i Chickahominy, czekając na uderzenie wojska związkowego. Depesza nadesłana z Koryntu donosi, że półkownik Thompson z głównego sztabu jenerała Beauregard odwiedził pod białą chorągwią obóz związkowy. Związkowi zdobyli Pensacola.

WIEDEŃ, środa 28 maja. Donoszą z Mostaru dnia 26, że Derwisz-pasza ścigając Czarnogórzan cofających się przed większą siłą, posunął się do Bażiani. Derwisz-pasza obozuje od dnia 25 na ziemi czarnogórskiéj. Mówią, że wkrótce Omer-pasza przyjmie osobisty kierunek wyprawy.

LONDYN, czwartek 29 maja. Dziennik Times mówi dziś, że konwencja paryzka dowodzi, iż sprzymierzeńcy mieli na celu odrodzenie Meksyku, nie zaś otrzymanie prostego wynagrodzenia. Postępowanie zatém Francji jest prawe, mówi Times, i życzy mu bez zazdrości wszelkiego powodzenia.

LONDYN, czwartek 29 maja. Nadeszły wiadomości z Bombay z dnia 12 kwietnia. Przesilenie w Afganistanie ukończyło się. Rząd perski i Dost-Mahomed zgodnie rozwiązali spór o Ferrah.

LONDYN, piątek 30 maja. Zakład Reutera udziela następne wiadomości z New-Yorku z dnia 20 maja otrzymane na przylądku Race.

Oznajmują urzędowie, że flota związkowa pancerna, złożona z Monitora i czterech łodzi kanojerskich, została odpartą przez działobitnie oderwańców twierdzy Darling; o siedm mil od Richmond i wróciła do Jamestown. Rzeka James nie jest zagrodzoną, aż do ośmiu mil od Richmond, gdzie działobitnie są wzniesione i gdzie przeszkadzają żegludze zatopione okręta, powbijane pale, przeciągnięte łańcuchy; Monitor nie mogąc dość wysoko wycelować swych dział, dla rażenia działobitni nieprzyjacielskich, stał się niepożytecznym. Po czterogodzinnéj bitwie flota związkowa cofnęła się. Strata związkowych wynosi 1100 ludzi.

Jenerał Mac-Clellan postępuje; przybył do Bâton-Rouge o 15 mil od Richmond; wszędzie pozdejmowano mosty i ogromne przeszkody zawalają drogę.

Dziennik Newbern-Progress zapewnia, że gubernator Karoliny północnéj odmówił wszelkiéj dalszéj pomocy rządowi oderwańców, i że odwołał kontyngens tego stanu.

LONDYN, piątek 30 maja. Zakład Reutera uzupełnia w następny sposób wiadomości podane z New-Yorku z dnia 20 maja:

Pan Lincoln unieważnił proklamację jenerała Hankes uwalniającą niewolników Georgji, Florydy i Karoliny. Prezydent zastrzega dla siebie rozwiązanie, czy służy mu prawo ogłaszania niewolników wolnymi.

PARYŻ, sobota 31 maja. Nadesłane wiadomości z Hawany z dnia 15 maja donoszą, że wojsko francuzkie przybyło do Puebla.

TURYN, piątek 30 maja. Z liczby osób uwięzionych w Brescia 50 wypuszczono na wolność.

Połurzędowy dziennik la Monarchia nazionale, upewnia o postępie sprawy rzymskiéj. Dodaje, że rząd tyle razy posuwa jéj rozwiązanie, ile razy daje dowody swéj siły. Przyjęcie króla Wiktora Emmanuela w Neapolu, daje rządowi prawo domagania się, aby Rzym przestał być ogniskiem spisków, które się tam knują. Czas zbliża się w którym Francja uzna, że przedłużenie pobytu jéj wojsk przeszkadza rozwiązaniu, które stanie się wówczas dopiéro możliwém, kiedy Włochy bezpośrednio zetkną się z papieżem bez wdania się obcego.

KASSEL, sobota 31 maja. Gazeta kasselska mówi, iż dowiedziała się, że książe elektor postanowił przyjąć dymissję ministrów i naczelników zarządu ministerjalnego. Dodaje, że aż do utworzenia nowego gabinetu, dotychczasowy kierować będzie sprawami kraju.

SKUTARI, piątek 30 maja. Abdi-pasza uderzył dnia 28 na warownie wzniesione blizko Yenikai, które miały przeszkadzać komunikacji Turków ze Spuczem, po opuszczeniu ich przez Czarnogórzan zniszczył warownie, ścigał zaś chrześcijan aż w góry, gdzie na nowo uzbroili się i popalili wiele wiosek.

LONDYN, niedziela 1 czerwca. Zakład Reutera udziela następne wiadomości z New-Yorku z dnia 21 maja: pan Jefferson-Davis oświadczył izbom prawodawczym, że stan Wirginji nie ma zamiaru cofnąć swego kontygensu. Dodał, że jeśli by Richmond upadł, wojna będzie mogła trwać na ziemi wirgińskiéj przez lat 20.

Główna kwatera jenerała Mac-Clellan przeniesiona została przeszłéj nocy blizko pod sam Richmond. Aż dotąd mało jest objawów w nowym Orleanie chęci wrócenia do jednoty. Jenerał Buttler opanował przemocą biuro konsula niderlandzkiego; sam własną ręką zabrał klucze od sklepów bankowych, w których znajdowało się 800,000 dolarów przeznaczonych dla banku Hoppe w Amsterdamie, na opłatę procentów od obligacij oderwańców. Jenerał Buttler zajął konsulaty francuzki i hiszpański i kazał zabrać pieniądze w dwóch innych bankach. Ogłosił proklamację podżegającą ubogich przeciw bogatym z obietnicą rozdania tysiąca barył mięsa wołowego i cukru, zabranych w Orleanie.

Donoszą z Meksyku, dnia 8 maja, że Francuzi zbliżają się do Mexico.

PARYŻ, niedziela 8 czerwca. Monitor powszechny oznajmuje, że przez postanowienie cesarskie załoga rzymska została zmniejszona do jednéj dywizji składającéj się z trzech brygad, którémi dowodzić będzie jenerał de Montebello.

PARYŻ, poniedziałek 2 czerwca. Konstytucjonista mówi dziś, że celem posłannictwa margrabiego de Lavalette w Rzymie, będzie zapewnić bezpieczeństwo Papieża i pogodzić je ze sprawiedliwemi wymaganiami Włoch. Konstytucjonista dodaje, ci którzy oczekują bezpośredniego rozwiązania mylą się, a ci którzy zapowiadają niemożliwy powrót do przeszłości są podobnież w błędzie.

Monitor powszechny oznajmuje, że pan Bismark, Schönhausen wręczył cesarzowi swoje listy wierzytelne.

Przegląd wszechstronny.

(Udzielono).

Na schyłku bieżącego akademickiego roku poruszoną została w uniwersytetach peterburskim i kijowskim kwestja dopuszczenia kobiet do słuchania lekcij uniwersyteckich. W Kijowie i Petersburgu z małą różnicą jednaki sąd o tém wyrzekła rada profesorów: i tu i tam kobiety zostały dopuszczone na równych z mężczyznami prawach—tylko fakultety prawne odmówną na stopnie dały odpowiedź, i słusznie, bo cóżby kobiecie dodało, gdyby była kandydatem, czy magistrem prawa. Inna jest rzecz względem słuchania lekcij—te są nikomu niebronne. Rossyjskie gazety i pisma perjodyczne postarały się roznieść błogą wieść reformy kobiecego wychowania po całéj przestrzeni; a publiczność tu sypała rzęsiste oklaski, tam gorzko wzdychała do dawniejszych czasów.

W piśmiennictwie polskiem nietyle zajęto się tą kwestją Tu i ówdzie wymknęło się zdanie: „to dobrze, lub to niezupełnie dobrze“ i tu najczęściéj bywał koniec rozmowy Mówię o tém, że w naszym kraju reforma petersburskiego i kijowskiego uniwersytetu w kwestji dopuszczenia kobiet przeszła bez rozgłosu. Niechcę przez to wyrazić, żeby kwestja kobieca nie obudzała u nas zajęcia— owszem rozstrzyganą jest powszechnie i w najrozmaitszy sposób—tem bardziéj, że reforma ta w naszem społeczeństwie oddawna wchodzi w życie i w samem się życiu objawia.

Na prowincji zwykle z przerażeniem słuchają o zagranicznéj emancypacji, to jest o jeżdżeniu kobiet konno na spacer, o niezbędnem paleniu papierosów i cygar, o patrzeniu w oczy mężczyznom nie z pode łba, lecz prosto etc. etc. Słusznie poniekąd przeraża to całe zastępy naszych ojców czujnych o nieposzlakowaną cnotę swych córek. Taka emancypacja, jeśli to tylko ma na celu, śmiało może być odrzuconą na stronę, bo jest skutkiem źle pojętéj emancypacji, zrównania praw mężczyzny i kobiety. Po co powierzchowne zrównanie, jeśli dotąd jeszcze kobiéta w naszem społeczeństwie pod względem uprawy umysłowéj stoi daleko niżéj od mężczyzny. Zrównanie oparte na zewnętrzych tylko oznakach objawia się zawsze w śmiesznéj formie i nie jest nigdy przez żadną społeczność gwarantowane.

Niejednokrotnie dawały się słyszeć głosy, że kobieta pod względem fizycznym nie jest tak usposobiona jak mężczyzna, takich więc jak on praw mieć nie może. Zgoda na to. Lecz my nie takich wymagamy praw jak mężczyzna, tylko równych mu. Niejesteśmy za tém by kobieta dosiadała dzielnego rumaka, lub z orężem w ręku szła na wojnę. To byłoby zupełnie nie do rzeczy. Życzymy tylko by kobieta równe mężczyznie otrzymywała wychowanie, bo tu nikt nam niezarzuci, że głowa jéj jest za słaba do przyjęcia równie pożywnych pokarmów. Niezarzucą nam i medycy, że mózg kobiet słabiéj jest rozwinięty; niezarzuci nam i historja, bo tyleż i tak wiele świadczących mamy przykładów. Zarzucą nam może, że kobiéty wchodzące na kartę historji są to anomalje, wyrodki z kobiet—niech no i tak będzie—zawsze jednak nie szkodzi, by więcéj było takich wyrodków, które były wyrazem swego wieku i społeczeństwa, w którem żyły. Zresztą nie każda, z tysiąców może jedna sposobi się na jakąś panią Stael, George Sand lub Deotymę, również i mężczyzni nie dla tego się kształcą umysłowo, by każdy został Lelewelem, Herszlem, Kopernikiem, uczonym, poetą; są to meteory, które rzadko zwiedzają hozyzont ludzkości, lecz dla tego, że są rzadkie i że wszyscy nimi być niemogą niedorzecznością byłoby wyrzec się umysłowego kształcenia. Owszem im gruntowniejsze młodzież odbiera wychowanie, tém więcéj światłych obywateli kraju, więcéj ludzi z głową, a brak takich wielce się czuć daje. Gienjusz dla potrzeb i z potrzeb społecznych się rodzi, zresztą i dla niego wtenczas pole otwarte. Gruntowne wychowanie daje możność lepszéj uprawy umysłowéj i wyższym zdolnościom łatwiejszą jest wtenczas droga do objawienia się w całej swéj pełni.

Niektórzy medycy zrobią mi zapewne zarzut, że rozwój części mozgowych u kobiet jest w istocie słabszym w stosunku do płci męzkiéj. Na to odpowiemy im doświadczeniem sławnego naturalisty francuzkiego. Kiedy porównywano mozgowe części człowieka, który przez cały ciąg swego życia pracował naukowo,—i niewykształconego pracowitego rolnika spostrzeżono, że mozgowe nerwy pierwszego są grube prawie na palec, drugiego zaś w swéj naturalnéj objętości-nie grubsze od zwyczajnych nici—drugie i trzecie doświadczenie pokazało toż samo: w miarę większéj lub mniejszéj umysłowéj pracy nerwy były grubsze lub cieńsze. Mogą mi jeszcze zarzucić, że kobieta daleko wątléj, delikatniéj jest zbudowana. Zgoda i na to. Weźmy jednak wiejską kobietę i salonowego panicza z delikatnem ciałkiem, kto z pomiędzy nich jest wątléj i delikatnéj zbudowany? Stopień więc fizycznego rozwoju i uprawy umysłowéj zależy zupełnie od warunków, w jakich kobieta znajduje się od lat dziecięcych. Nici mozgowe zgrubiałyby od umysłowéj pracy, a kości i muszkuły stosownie do ich użycia nabrałyby więcéj lub mniéj tęgości i siły.

Społeczeństwo nasze przez ciąg swego historycznego rozwoju ukształtowało się fizycznie i moralnie, średnie warstwy samodzielnie się rozwinęły i kiedy reforma 1789 roku we Francji krwawym przełomem obaliła średniowieczne zabytki, u nas reforma szła powoli bez gwałtownych objawów i jakkolwiek bardzo jeszcze niedokonana za rozstrzygnieniem kwestji włościańskiéj zmierza ku swemu kresowi. Kobieta w naszem społeczeństwie nie występowała na widownię narodu przed zaczęciem radykalnéj społecznéj reformy. Również i w społeczeństwie francuzkiem reformą 1789 roku polityczną i socjalną, kobieta poczuła, że ma jakieś prawa, których może się domagać. Kiedy się zjawiła Indjana i Valentine, a potem Lelja pani Sand, poczęły się formować całe zastępy lwic, mówi biograf pani Dudevant, które się gwałtownie wybijały z pod władzy mężów i ojców. Jeśli zwrócimy uwagę że każda reforma w narodzie francuzkim, w skutek szczególniejszego nastroju społeczeństwa, zawsze w gwałtownych objawia się formach, niebędziemy się dziwić, że były zastępy lwic czasem nawet za szeroko rozpościerających swe prawa. U nas tego być niemoże: bardziéj posunięci na północ, zostajemy na innych wewnętrznych i zewnętrznych warunkach, inne więc są i objawy życia społecznego. Każda reforma towarzyska u nas głębiéj daleko przenika w grunt społeczeństwa, radykalniéj, dłużéj odbywa się fermentacja wewnątrz nim się w życiu objawi. Stosunki społeczne kobiety — jakkolwiek jeszcze nie gwarantowane przez prawo i obyczaj narodu niecałkiem je uprawnił,—zdają się przybierać pewną, chociaż słabo jeszcze ukształtowaną postać. Wszystkie objawy społeczne w ostatnim okresie naszego życia niewyłączają z siebie kobiety, owszem wszędzie znajduje ona sobie należne miejsce i mniéj lub więcéj każdy na to spogląda oswojonem już okiem. To wszystko niezaprzeczone daje świadectwo, że reforma waży się w piersiach narodu i że on już z ufnością, bez trwogi nawet ją ojawia.

Każdy wiek stosownie do swoich moralnych i materjalnych potrzeb, rozumuje każdą kwestję społeczną lub naukową. Niedaleko idąc, jakie wrażenie robią na nas parowe wozy lub telegrafy? Żadnego, szczególniejszego. Niechby jednak te same wozy poczęły się przesuwać w czasach naprzykład, kiedy nasz Witold gotował się do wyprawy na Tatarów. Po co sięgać daleko? W XVIII wieku jezuici wyklinali pijarów za to, że oni „w kalendarzyku politycznym“ umieszczali niektóre szczegóły z systematu Kopernika. (Obraz Litwy Jaroszewicza III 242). Teraz i wierzyć temu się niechce. Zresztą każdy wiek stosownie do fizycznego i moralnego nastroju ma swe potrzeby, a te wydają wielkich ludzi, którzy mogą się objawiać stosownie do potrzeb wieku i szerokości pola. Średnie wieki wydały Szekspira, bo dramat był już w społeczeństwie, bo to było koniecznym wypadkiem jego życia. Ten sam Szekspir, lub jakiś Kalderon, gdyby żyli w czasach naprzykład napadów barbarzyńskich, na jakiem by się wówczas objawili polu? albo np. w czasie wojen krzyżywych czy mogliby zostać dramaturgami?!

Szlachcic z czasów Jadwigi jakkolwiek naukę uważał dla mężczyzn za rzecz wielce pożyteczną i dobrą, zawsze jednak był tego przekonania, „aby białogłowy pisma się nie uczyły“. (u Długosza i K. Szajnocha Jadw. i Jag. III. 562) Długosz opowiada zdarzenie z początków XV wieku. Dziewczynka przebrana po męzku weszła (bez wiedzy rodziców) do akademji krakowskiéj. Po przejściu pewnego czasu poznano, że ładny chłopczyk z takiem łakomstwem pożerający każde słowo wychodzące z ust professorów jest dziewczęciem,— pojęcia tego wieku uważały tę sprawę za kryminalną. Stawiono więc pilnego akademika przed trybunał duchowny. Sędziowie zapytali z jakim zamiarem odważyła się przestąpić progi męzkiego zakładu. Otrzymali jedyną odpowiedź: „z miłości do nauk“. Nieokazało się więcéj oskarżających ją dowodów, więc na własne jéj żądanie oddali do klasztoru. Według pojęć tego wieku nauka kobietom miała przynosić szkodę. Pisanie miało ułatwiać korrespondencję z kochankami, a naukowe wiadomości miały ją oderwać od przędzy i motka, miały ją zrobić rozrzutną, jak wszystkie owczeńne światowe damy i panowie - magnaci, miały ją uczynić gotową na każde choćby najhazardowniejsze przedsięwzięcie, krócéj miały z kobiety zrobić rycerza. Bo jakież w XV wieku były nauki. Nauka była dostępna dla kilku, lub kilkunastu wybranych; tłum rycerski był jeszcze bardzo nieokrzesany i tylko polor światowy, ogłada w życiu pospolitem były równoważące z nauką. Ta właśnie ogłada światowa, nauka w XV wieku była w swoim rodzaju emancypacją rycerską, która z wielu względów podobna jest do naszéj, chociaż w gruncie różna.

Niepowinno więc dziwić, że w dawnych czasach pospolicie lękano się światowéj ogłady—nauki, innéj znaleźć by niemogli, więc i powiadali, że białogłowy pisma niepowinny się uczyć. Tém więcéj straszyło to naszych przodkow, że to było nienarodowe, nie na swoim wybujałe gruncie, lecz żywcem przeniesione z rycerskich Niemiec. Podobnież i dzisiaj przypisują emancypację kobiet niedorzecznym zagranicznym wpływom. Mnie się jednak zdaje, że najniedorzeczniejsze wybryki naszéj pseudo-emancypacji są własnego, domowego chowu. To ciągnie za sobą, że i dzisiaj jak w wieku XV są reakcjoniści w kwestji wychowania kobiet,—nazywają ich ludźmi staréj daty, w rzeczywistości zaś są to ludzie téj saméj, nowéj daty, płód tegoż wieku, którym gruntowne umysłowe ukształcenie niezawsze jest nawet obce, widzący tylko rzecz z ujemnéj strony, chwytający tylko niedorzeczne zewnętrzne objawy, nierozumujący o rzeczy z gruntu w ich radykalnéj podstawie. Różnica między rozumowaniem dzisiejszego wieku i tamtych czasów jest ta chyba tylko, że wtenczas nauka dla kobiet była omal nie zbrodnią, teraz zaś sami reakcjoniści zgadzają się, że to dobrze, straszy ich tylko, że to źle może wpłynąć na moralność. Gruntowne i dobre ukształcenie kobiety, wszechstronne wiadomości, uniwersyteckie nawet kształcenie się, dla czegożby źle miało wpłynąć na moralnośc kobiety? Czy dla tego że więcéj się umie! Dla czegoż niedemoralizuje się męzka nasza młodzież w uniwersytetach, owszem najlepiéj jest wszędzie uważana, najpożądańsi dla kraju stamtąd wychodzą ludzie. Wychowanie może demoralizować—to prawda, ale wychowanie tak niedorzeczne i powierzchowne, jakie kobiety teraz odbierają, skąd wyrastają i te pocieszne wyskoki, emancypacją na wsi zwane.

Gdzieś indziéj lękają się może nowych na wykształcenie wydatków. Rzecz prosta—większością jest u nas pragnące się kształcić biedactwo, rozumie się, że to ich może niepokoić. Spójrzmy ileż kosztuje wychowanie synów, a cóż dopiero będzie kiedy i córki więcéj i dłużéj uczyć się zechcą; wielka więc bieda w naszym kraju, że ten kto się chce kształcić musi mieć wiele i bardzo wiele pieniędzy.

To i jeszcze cóś więcéj—wielka niedostateczność i tych drogich naukowych zakładow, męzkich i żeńskich niemal zarówno, sprawia: że pożywne promienie oświaty niemogą ogrzewać bujnéj niwy społecznéj we wszystkich jéj warstwach.

Reforma naukowych zakładów, zapowiedziana obecnie z góry jest pożądaną i konieczną, w tym mianowicie czasie, gdy czekamy jéj z upragnieniem. Tuszymy sobie, że ona się dotycze więcéj niż zmiany zewnętrznego porządku, to jest zupełnej zmiany całego pedagogicznego systematu według którego młodzież naszą dotąd prowadzono.

Młodzieniec, który ukończył kurs nauk, dobrze nawet umiejący przedmioty w gimnazjum wykładane, czuje się zupełnie nieusposobionym do słuchania uniwersyteckich lekcij—i ciężko, bardzo ciężko przychodzi się naszéj młodzi na ławkach uniwersyteckich. Systemat pedagogiczny po wszystkich gimnazjach używany, ma to do siebie, że zupełnie niewpływa na rozwoj umysłu. Najczęściéj tak bywa, że umie się wiele, niemożna jednak zrobić z tego użytku. Pacholę wyszłe ze szkoły, wiele nawet umiejące, jeśli zechce zająć się przedmiotem po uniwersytecku, niestarczy mu czegoś—czuje, że za słabo rzecz pojmuje, niema rozgarnienia. Wytrwała nawet praca mało zapobiega téj biedzie, zazwyczaj młodzież poczyna się rozwijać umysłowo tylko w uniwersytecie, wtenczas kiedy wstępując doń, trzeba już być dostatecznie rozwiniętym. Rozważmyż teraz jak usposobiona młodzież, która jest w stanie tylko gimnazjum ukończyć?

Kiedy tak jest niedostateczne początkowe wychowanie dla mężczyzn, o ile więcéj niedostateczne dla kobiet.

Dosyć licznych ma zwolenników w naszym kraju zdanie, że kobieta bez żadnego lub przynajmniéj z miernem bardzo wychowaniem może być poczciwą żoną i dobrą matką. Niemogę na to dać stanowczéj odpowiedzi. Dobre,

złe, lub niedobre—są orzeczenia tak względne, że każdy przedmiot może mieć swoje dobre i swoje złe strony.

Jeśli w czyjemś przekonaniu poczciwa żona ta, która jest stała mężowi, a poczciwy mąż, który jest stały żonie, to i ja powiem, że żona i mąż są poczciwi: na to wielkiego rozumu nietrzeba. Tego jednak za mało dla poczciwego i dobrego obywatela i obywatelki kraju. Jeśli jednak przy téj ich poczciwości, mąż byłby naprzykład kandydatem, lub magistrem filozofji, a żona doktorem medycyny, cożby to szkodziło do dobrego i poczciwego pożycia? Czy to, że mąż zna historję i filozofję, a żona medycynę?! Zresztą niekoniecznie oboje mają sięgać tak wysokich nauk—nie każdy jest i zdolny i w stanie—niechby otrzymali gruntowne gimnazjalne ukształcenie: zyskałoby się i dobre obywatelstwo kraju. Nasi poczciwi ziemianie myślą, że rozumna i ukształcona naukowo żona niemoże być razem poczciwą. Ci sami ziemianie myślą, że uczony agronom nigdy u nas niemoże być dobrym gospodarzem. Rozumie się, że może, tylko ci nasi pp. uczeni sa tak uczeni, że nieumieją zastosować teorji do klimatu i gatunku ziemi. Któż jest w stanie wyliczyć wszystkie dobro z gruntownego ukształcenia kobiet wypływające? Gruntowne ukształcenie téj saméj poczciwéj żonie ileż by pomogło do dobrego wychowania dzieci: kobieta rozwinięta umysłowo mogła by zająć najszczytniejsze miejsce w obywatelstwie społeczném, mogłaby być żoną i matką w całym znaczeniu tego wyrazu a wyższe zdolności, przeznaczone do posług publicznych kraju, łatwiéj mogły by wyjść na jaw i pełniéj się rozwinąc. Lecz inny zupełnie uderzy nas widok, jeśli roztrząśniemy dzisiejszy stan naszego społeczeństwa i główną dźwignię jego—wychowanie. Nasze żeńskie zakłady naukowe są tak niedostateczne i tak źle przygotowują dziewczynki, że to wykształcenie nie może nigdy wywrzeć tych błogich skutków. Powierzchowne nauki niewyrabiają umysłu, owszem polechcą go trochę i zostawują niwę odłogiem—grunt nieuprawiony, rzecz naturalnie że niewyda owocu. Zamorska emancypacja, która tak przeraża naszych poczciwych ziemian, nie jest bynajmniéj zamorska—owszem tutejsza, domorosła. Jest to skutek złego, powierzchownego wykształcenia. Stąd to chwytanie rzeczy w zewnętrznych swoich objawach, bez wewnętrznego pierwiastkowego przygotowania.

Od naukowych zakładów niższego rzędu wymagamy, rozumie się, przygotowania dziecięcia do zwyczajnego, praktycznego życia, a to w tenczas jest tylko dokonane, jeśli wykładane nauki rozwiną go umysłowo i dobrze przysposobią do pojęcia prawd życiowych. Sama nawet moralność nie ma téj wartości, jeśli rozumnie nie jest przez dziecię pojęta. A. M......a

Przegląd Rolniczy.

Stan urodzajów. — Niewiasta gospodyni domu.

„Ciepły kwiecień, mokry maj, będzie żyto kieby gaj,“ mówi dawne gospodarskie przysłowie. Kwiecień nie ze wszystkiem w tym roku dopisał, bo z początku chłody, późniéj susza z wiatrem oziminy przerzadziły, a gorąca w końcu kwietnia i na początku maja, zbyt wczesne uspobienie do wypływania żyta spowodowały; ale za to teraz maj dopisuje kompletnie, ciągłe deszcze nienawalne przy cieple oziminy, szczególniéj ich podsadę poprawią, a na jarzyny zbawienny wpływ wywarły. Widzieliśmy groch bardzo uszkodzony od meszki, tak, że słabą nadzieję na jego wzroście mieć było można, dziś już bujnym ciemnym liściem rolę osłonił. Toż samo i sianożęcie teraz dopiero tak długo uśpioną wegetację silnie objawiać zaczęły.

Siewba już pokończona, kończymy uprawiać pod grykę, za któréj siewbą w maju zawsze jesteśmy, bo tylko taka gryka pewny plon wyda, ziarno będzie czyste bez rudziaku i przymrozki jesienne jéj nie zachwycą; wywozimy nawozy pod ozimine i orzemy popar, ot wszystkie teraz główne prace gospodarzy, z któremi się ułatwić należy, póki kosowica, za nią tuż następujące żniwo a z niem i siewba oziminy do pracy ciężkiéj, a teraz mozolnéj, z tysiącem przeszkód połączonéj nie powoła.

Chwila więc obecna jest niejako chwilą po dokonanéj siewbie wiosennéj wytchnienia, a przynajmniéj nie nasuwając natychmiastowych robót, daje możność rolnikom obejrzenia się w około siebie, rozpatrzenia się we własném gospodarstwie, osnuciem dalszych planów na przyszłość, jedném słowem daje czas do pracy umysłowéj i moralnéj. I my też tém bardziéj, że w świecie naukowym i praktycznym rolniczym nic nowego nie zaszło, o czembyśmy już uprzednio ze stanowiska sprawozdawcy czytelnikom naszym nie donieśli, w obecnym przeglądzie postanowiliśmy, o ile siły nasze temu sprostają, podjąć kwestję nader ważną, t. j. kwestję wychowania kobiet, jako przyszłych gospodyń i żon rolników obywateli wiejskich.

Każdy to przyzna, ktokolwiek żył na wsi i sam się czynnie gospodarstwem zajmował, że dziś gospodarz wśród najliczniejszéj rodziny w życiu praktyczném, w życiu pracy i mozołów, czuł się sam jeden opuszczony od wszystkich. Nikt go z najbliższych nie pojmie, nie zrozumie, nie ocenia nawet jego pracy, nikt nie doda energji, owszem cała, jego rodzina żyjąc w krainie uroczéj marzeń i mdléj egzaltacji, albo z pewnem politowaniem na niego pogląda, albo zajęta fatałaszkami życia wcale nań uwagi nie zwraca. Prawda, że są wyjątki, lecz ja tu o wyjątkach nie mówię, ja mówię o ogóle i pytam ten ogół, czy tak nie jest? Niech ten ogół odpowie, gdzie są te żony, któreby były prawdziwą połową męża w jego pracy, te gospodynie, pod których zarządem kwitnąłby porządek domowy, wzrastał dobytek, wzrastał zapas domowych wyrobów, napełniała się śpiżarnia własnemi produktami, mleczarnie nabiałem, kuchnia pod dozorem gospodyni zaopatrzona nie była tą beczką Danaid, przez którą kucharze już nie jedną fortunę przepuścili; gdzie są te córki, któreby były pomocnicami i wyręczycielkami matek w ich tak licznych zajęciach, i na podobne gospodynie, żony i matki sposobić się mogły? Gdzie są te gospodarstwa, te wioski nasze, gdzieby na każdym kroku, w każdym zakątku był widomy ślad, że tu przebywa rządna gospodyni, a razem kobiéta z sercem, która swém wrodzonem macierzyńskiem uczuciem objęła cały ten światek, jaki stanowi jéj domowa zagroda, gdzie pod jej pieczą tyle istot spokojem, dostatkiem, a stąd możliwem szczęściem oddycha? Cóż, jeśli nie brak gospodyń spowodował, że jesteśmy zmuszeni prowadzić nasze gospodarstwa sposobem podradowym, wypuszczać obory w pakty, zakupować bydło, arendować żydom sady, demoralizować przez to czeladź, dawać im w miejscu utrzymania ordynarje, kupować każde dla nich odzienie z kramy, żyć na wsi czysto z gotowego grosza, bo wszystko do kuchni z miasta się sprowadza, a tém jeszcze się kucharz po połowie dzieli. Gdzie, jeszcze raz się pytam, podziały się owe gospodynie, córki prababek naszych, słynące rządnością, zamiłowaniem pracy i porządku. Co powodem, że mimo tych wrodzonych najpiękniejszych materjałów, téj poezji, a razem energji, gotowości do czynu, miłości i poświęcenia, jakie każda z naszych kobiet w sobie posiada, zrobiono z niéj mdłą egzaltantkę pragnącą hołdów, kokietkę, sztywną lalkę, a pospolicie czcze bawidełko, błyszczące cacko salonów, z którego gdy się fałszywa powierzchowna pozłota zetrze, staje się bezużytecznym gracikiem! Co tego powodem? odpowiedź łatwa, — oto fałszywy kierunek, jaki nadano wychowaniu kobiet.

Lubo zawsze jestem za domowem pod okiem matki wychowaniem córek, bo tam tylko dziewczę może zachować w sercu i miłować wzór cnót domowych, z przykładu żywego nauczyć się miłości, poświęcenia i pracy, tam może zachować nieotrząśnięty ten pyłek dziewiczy umysłu i serca, który pierwsze zetknięcie się ze światem ściera niepowrótnie; tam najdłużéj uchronić się może od rozbudzenia miłości własnéj, chęci popisu i błyszczenia; przecież gdy nie każdy jest w możności wychowania córek w domu, a stąd musi je oddawać do pensjonów zobaczmy czego tam się dziewczę nauczy, aby powróciwszy do domu słuszną panną, mogła zająć stanowisko żony, matki, gospodyni wiejskiéj. Już to samo zakładanie pensjonów w pośrodku samych miast, ma wiele do zarzucenia, bo prócz samego zetknięcia się z życiem miejskiém, czego uniknąć trudno, z okna najprzód pensjonu widzi ustawicznie te blichtry, te błyskotki miastowego życia, co na jéj młodą wyobraźnię silny wpływ wywierają, dalej z czasem poznaje bliżéj to życie, którem kobieta miastowa żyje, ten brak zajęcia, z którego wypływa szukanie środków zabicia czasu, to uganianie się z tego powodu za zabawami; te czcze ustawiczne wizyty, to sadzenie się jednéj nad drugą, aby zaimponować wystawą, strojem, ekwipażem; uczy się jedném słowem pojmować życie jako zabawkę, jako żarcik pusty, wesoły, który nigdy uśmiechu z ust spuścić nie powinien.

Wykształcenie umysłowe również za obręb tego żartu nie sięga, uczy się bowiem żartem historji, jeografji, literaturę również za zabawkę uważa, aby się zapamiętaniem kilku imion autorów, szczególniéj zagranicznych popisać; posłyszy kilka wiadomości także żartobliwie opowiedzianych o naukach przyrodzonych, ot i edukacja skończona, a gdy jeszcze umie cokolwiek parlować po francuzku, gdy nauczą ją gwałtem, choćby najmniejszego talentu nie miała, młotkować na fortepjanie Liszta, Talberga, rozdzierać uszy arjami Verdego, to już panna kompletnie skończona, to lumen zakładu, to przyszła nadzieja kraju, która kiedyś na chmurném tle życia jakiego hreczkosieja jak gwiazda zajaśnieje i splendor domu swym blaskiem utrzymać potrafi.

I cóż dziwnego, że tak wychowana kobieta nigdy gospodynią wiejską nie jest, że tęskni do miasta, do jego ruchliwego życia, do uciech, zabaw, że jest na wsi w krainie zupełnie sobie nieznanéj, że ją tam nic nie zajmuje; cóż dziwnego, że do spełnienia żadnego obowiązku się nie poczuwa, kiedy jéj o tém nigdy nie mówiono, kiedy ją nie nauczono jak te obowiązki spełniać; kiedy ją ukształcono na to, aby ustawicznie bawić siebie i drugich.

Nie takie to wychowanie powinno być kobiet naszych, jeśli z nich kraj i rodzina pożytecznych członków widzieć pragnie.

Religja, historja i literatura sercem i umysłem pojęta, jeografja szczególniéj swojego kraju, nauki przyrodzone, zastosowane do życia praktycznego, oto podstawa wykształcenia naukowego kobiety; na drugim planie języki, muzyka, a przytém wszystkiem czyż nie można i czyż nie konieczny dla kobiet byłby jeszcze gruntowny wykład gospodarstwa kobiecego wiejskiego; czyż mając początki historji naturalnéj nie może słuchać hodowli ptastwa, trzody, cieląt; ucząc się botaniki— ogrodnictwa, uprawy warzywa, lnu i t. p. roślin, w zakres gospodarstwa kobiecego wchodzących, zamiast technologji—zasad przyrządu pokarmów, napojów, urządzenia zapasów śpiżarnianych, razem z arytmetyką obchodzenia się z nabiałem i t. p. prowadzenia rachunkowości gospodarskiéj, oraz rozmaitych wyliczeń praktycznie stwierdzonych.

Z takiemi wiadomościami panienka wychodząc z zakładu, niepatrzyłaby na wieś i zatrudnienia jéj mieszkańców jak na przedmioty sobie obce i obojętne, ale mając przynajmniéj teoretyczne o tém wyobrażenie pragnęłaby sama wszystkiego doświadczyć, a stąd przy wrodzonéj kobiecie chęci, jeśli ona pierwotnie stłumioną nie zostanie, nabierałaby coraz większego zamiłowania do życia czynnego i gospodarstwa. Przy takiem zajęciu nie stęskniłaby do miasta i nieprzybierałaby na siebie roli jak to często panny przybyłe z pensjonów na wieś robić zwykły, ciężko uczonego i rozkapryszonego stworzenia.

Lecz może niejedna z czytelniczek z oburzeniem powie: cóż to chcą nas z wysokiego obecnego naszego stanowiska, gdzie nas nazywano najpiękniejszą połową rodu ludzkiego, gdzieśmy słyszały tylko same wyrazy uwielbień, z krainy marzeń i ideałów, gdzieśmy pływały po falach harmonji, chcą nas sprowadzić do roli, kucharek, praczek i ochmistrzyń ?!! Nie, moje panie, chcemy was widzieć tylko na tém stanowisku, na jakiem obecnie cywilizacja wyzwalając was stopniowo ze stanu niewolnicy, służebnicy, odaliski, dalej modnéj lalki, równo-uprawniając was nareszcie z mężczyzną, dzisiaj postawiła. Lecz też same stanowisko społeczne wkłada dziś na kobiet, też same obowiązki, jakie każden z nas względem Boga rodziny i kraju wraz z życiem zaciągnął. Nie sądźcie, abyśmy chcieli widzieć kobietę jako bezduszny automat, nakręcony sprężyną mechanizmu, spełniającą swą czynność; nie wcale, nigdzie takiéj kobiety widzieć byśmy nie pragnęli, a tém bardziéj w roli gospodyni wiejskiéj.

Przy naszych ciężkich pracach, zawodach, przeciwnościach, biada takiemu rolnikowi, który tylko zysk materjalny za jedyną zachętę i bodziec do pracy uważa, który poświęcając krwawy pot pracy na swoim zagonie, widzi w nim tylko ruble, a innych świętszych i droższych serca potrzeb nie szuka. Biada człowiekowi, któryby odarł kobietę z jéj pierwotnéj wrodzonéj poezji, rozczarował z jéj dziewiczych snów i marzeń, wyziębił uczucia. Biada temu ktoby zmaterjalizował kobietę. Ale cześć takiemu i sława kto tąż samą poezją potrafi okolić cały erem jéj życia, kto jéj złote, chociaż czasem idealne marzenia sprowadzi na drogę czynu i pracy—kto tymże samym uczuciom da nowy zakres i nauczy umiłować stan, powołanie i świętość obowiązków, kto jéj wreszcie wskaże jedyną i ostatnią zasługę w dokładném tychże obowiązków spełnianiu.

T. S.

Przegląd

Pism czasowych.

Gazeta Warszawska (do N. 122).

— Piszą z Poznania 26 maja: Deputowani nasi bawią tedy od blizko tygodnia w Berlinie, ale czynności ich nie widać jeszcze wcale, podobnież jak i całéj izby. Sejm znajduje się dotąd jeszcze w epoce genezy, w fazie tworzenia się frakcyj, z których najsilniejszą będzie zapewnie frakcja tak nazwanych postępowców. Rugi posłów, czyli sprawdzania wyborów, odbyły się już także. Posłowie nasi przeszli w ogóle szczęśliwie i bez żadnych monitów; postanowiono tylko zapytać deputowanego Józefa Morawskiego, z powodu niedopełnionych formalności, czy wybór przyjmuje. Z drugiéj strony słychać, że podobno wybory w Lesznie, jakkolwiek korzystne dla nas w rezultacie, ulegną unieważnieniu, z powodu potwornego układu okręgów wyborczych, sporządzonego przez miejscowe władze administracyjne, nie w innym celu, jak tylko aby nasze zwycięstwo wyborcze utrudnić i udaremnić. Komissja izby sprawdzająca wybory, nie uważając na ich rezultat, ale zapatrując się na rzeczy z całkiem objektywnego stanowiska, zaproponowała tedy podobno powtórne wybory w Lesznie, z korzystniejszemi jeszcze dla nas okręgami wyborczemi. Cokolwiek bądź, nie może więc rezultat tych nowych wyborów w Lesznie wypaść dla nas gorzéj jak po raz piérwszy.

Nie dość na tém, przyjdzie do powtórnego wyboru w Sierakowie. Wybrany tutaj, drogą kompromisu między Polakami a postępowcami niemieckimi doktor Langerhaus z Berlina, nie chciał przyjąć mandatu. Cała prasa niemiecka, na czele zaś demokratyczne dzienniki Nazionalvereinu piorunowały tak groźnie przeciw teorji zawierania kompromisów z Polakami, wystawiały czyn podobny za tak stanowczą zdradę ojczyzny niemieckiéj, że wystraszony tym krzykiem dr. Langerhaus wolał się zrzec poselskiego mandatu, i ułatwi przez to, daj Boże, przejście jeszcze jednego polskiego deputata, ponieważ Żydzi są zdecydowani nie głosować w żadnym razie na Niemca konserwatystę.

T e l l u s nabiera u nas głęboko ludzkiego, prawdziwie świętego znaczenia, — a tém mniéj zaczyna zasługiwać na względność i pobłażanie ten nieliczny na szczęście zastęp naszych kapitalistów, co leżąc na pieniądzach, skąpią ich na tak piękną, prawdziwie emancypacyjną instytucję! Dziennik nasz wystosował do nich w dzisiejszym numerze krótką, ale pełną surowéj powagi odezwę.

Dnia 19 b. m. wyprawiano tutaj obchód stuletniéj rocznicy urodzin filozofa Fichtego. Polacy nie brali w téj uroczystości udziału.

Procesa polityczne i prasowe sypią się ciągle jeszcze jak z rogu obfitości, ale chwała Bogu, kończą się już przecież łaskawiéj jakoś dla obżałowanych. Tak, uwolnieni obywatel Żychliński i ośmiu obywateli z Książa, księgarz Merzbach, sędziowie Oświecimski i Zabłocki, wyrokami drugiéj instytucji, od oskarżenia. Tak daléj, zniżona redaktorowi Dziennika, Jagielskiemu, nałożona początkowo kara pieniężna 50 tal., na 20 tal.; tak uwolniony nareszcie księgarz Kamieński od zarzutu sprzedawania zakazanych pieśni. Wskazany tylko na 4-tygodniowe więzienie niejaki p. Mizerski, za zamiar demonstracji kościelnéj w dniu 27 października r. z.

Księdzu Janowi Koźmianowi nie pozwoliła tutejsza regencja na założenie szkoły i pensjonatu i to z powodu niewystarczających kwalifikacij naukowych.

Kończąc mój list, winienem jeszcze nadmienić, że prokuratorja Bydgoska położyła areszt na broszurę p. Kattnera: „Deutsche Abrechnung mit den Polen.“

— Piszą ze Lwowa dnia 18 maja: Donosiłem wam już, że tutejsza rada miejska uchwaliła jednogłośnie podanie do ministerjum, jako chce własnym nakładem uzupełnić gimnazjum polskie we Lwowie, aby jak każde inne w kraju miało klas 8. Podanie samo i obliczenie potrzebnych nakładów były dobrze opracowane, a tak można się było spodziewać, że skoro rząd nie potrzebuje ani szeląga wydać, trudności żadnych wynajdywać nie będzie. Tymczasem zaczyna obiegać pogłoska bardzo prawdopodobna, że pan Summer, wszechwładny sekretarz czy radca namiestnictwa, miał się przeciw temu oświadczyć, ze względu niby, że rząd niższe 4 klassy dotychczasowe sam mniéj więcéj utrzymuje, a tak uzyskałaby gmina własne gimnazjum którego w całości sama nie utworzyła. Powiadają przytém że miał się nawet oświadczyć, jako gimnazjum polskie we Lwowie całkiem zbyteczne, że zatém i owe klassy niższe możnaby najsnadniéj rozwiązać. Jest to dotąd pogłoską tylko, lecz kto zna nasze stosunki i wié, do czego dąży biurokracja tutejsza, ten nie może oddawać się złudnéj nadziei, że p. Summer na takie twierdzenie nie potrafiłby się zdobyć. Nic łatwiejszego u nas nad wykazanie, że polska młodzież nie istnieje w kraju, albo w tak małéj ilości, że jéj uwzględnić nawet nie można. Wykazywanie uczniów wedle narodowości odbywa się u nas w szczególny sposób. Kto tylko ma niemieckie nazwisko, jest zaraz zaliczany między Niemców, chociażby na wszystko się zaklinał, że Niemcem nie jest. Inny znów, będący obrz. gr. kat. wchodzi także w poczet Rusinów. Żydów również zaliczają do Niemców.. Między Niemców wpisują i tych,którzy mają obce lub dalekie od niemieckiego nazwisko. Tym sposobem musi rzeczywiście zmaleć poczet uczniów polskich, jeżeli ktoś trzeci, a nie sam interesowany o narodowości orzeka. Na podstawie zaś wykazów nibyto bardzo sumiennych, stanowią następnie o języku wykładowym. I oto jakim spo-sposobem rodzi się twierdzenie, że jakoby u nas rzeczywiście ludność polska albo nie istniała całkiem we wschodnich stronach kraju, albo w takiéj mniejszości, że o niéj nie warto nawet wspominać. Jeżeli się od nich wymaga, aby stosownie do dawniejszych rozporządzeń rządowych, wprowadzono język nasz do wykładów szkolnych, odpowiadają bez ogródki, że we wschodnich obwodach językiem krajowym, gdyż językiem massy ludu wiejskiego, jest ruski a nie polski język, rząd zatem nie może pokrzywdzać większości na rzecz mniejszości. Lecz że ruskich wykładów długo jeszcze nie będzie można wprowadzić, zostaną jak dawniéj wykłady niemieckie — i na tém koniec. I cóż z tego, że wydział miejski stolicy kraju przekłada jednogłośnie uchwalone postanowienie swoje, co do uzupełnienia gimnazjum polskiego kosztem gminy? P. Summer wié lepiéj, czy nam to gimnazjum potrzeone lub nie, a jego zdanie ma większą wagę w Wiedniu, niż zdanie prawnéj reprezentacji miasta. Jesteśmy bardzo ciekawi, jak też sprawa ta będzie rozstrzygniętą w Wiedniu. Nam się zdaje, że jeżeli już delegacja nasza tam siedzi, toć powinna była i tę kwestję wychowania publicznego poruszyć.

— W Warszawie wyszło „Ogrodnictwo dla użytku wieśniaków polskich“, napisane przez pana Stelmasiewicza, a wydane u Nowoleckiego, który coraz więcéj i coraz lepszych prac nakładem swoim dostarcza.

Gazeta Polska (do N. 122).

— Dnia 21 maja odbyło się we Lwowie, w kościele św. Mikołaja nabożeństwo uroczyste, przy którem poświęcono nowe misternie i pięknie zrobione godła akademji, wartujące około 4,000 zł. au. Od roku 1848, w którym straciła akademja swe insignja w czasie bombardowania, nie miała ich aż do dziś dnia. Odbyła się najprzód msza wedle obrządku łacińskiego, potém nabożeństwo grecko-unickie. Po niém przyniesiono poświęcone godła (berła) na akademję i oddano przy stosownych mowach w ręce senatu. Łacińską mowę miał ks. Solecki prof. uniwersytu, w któréj wskazał siłę umiejętności w życiu społeczném. Zwrócił się późniéj do młodzieży akademickiéj, wzywając ją, by pod godłami temi stanęła, jako żołnierz na walkę przy sztandarze, do boju za sprawę nauki i prawdy, na usługi dla dobra i chwały ojczyzny. Mowa ta, jak donoszą, smutne uczyniła wrażenie, wystawiając obraz tego, czémby wszechnica być mogła w sprzeczności zupełnéj z tém, czém jest dzisiaj, będąc zamiast krajowéj, czysto niemiecką, mową i duchem. Nadaremnieby tu kto chciał dowodzić, że język, w którym się wykładają nauki, mało znaczy, że umiejętność pozostaje umiejętnością w jakiéjbądź ją wykładają mowie: język daje barwę, język każdy inną uwydatnia stronę w nauce, a własny tylko może ją uczynić przystępną, jasną i łatwą. Młodzież musi się łamać z nieswoją mową i myślą już przez to samo, że obcemi słowy postawioną w obcéj formie, i kończy się na tém, że forma treść i ducha zabija, że gdzie życie bujać powinno, oschłe zostają tylko trupa szczątki. Widzimy to z samego przykładu uniwersytetu lwowskiego, który mimo pracującéj w nim i z najlepszym duchem do pracy rwącéj się młodzieży, niema życia, nie rozwija się, nie daje owoców. Reforma w tym względzie jest rzeczą, o którą starać się jest obowiązkiem kraju.

— Dowiadujemy się ważnego szczegółu, który wpłynie na rozprzestrzenienie działalności domów handlowo-rolniczych, założonych przez ziemian w wielu miejscach kraju naszego, mianowicie, że Bank Polski, który czynił im zaliczenia jedynie za złożeniem w jego depozycie papierów publicznych, oświadczył gotowość otworzenia kredytu opartego na kaucji hypotecznéj, czyli że pożyczki Domom tym udzielane, ubezpieczać będzie w przyszłości na dobrach ziemskich.

— Dnia 27 maja odbyło się piérwsze zwołanie Rady Miejskiéj miasta stołecznego Warszawy pod prezydencją p. Wojdy, prezydenta miasta.

— Dnia 30 b. m., jako w rocznicę zgonu Joachima Lelewela, odbyło się w kościele N. P. Marji w Krakowie nabożeństwo żałobne za spokój duszy zmarłego.

— Piszą z Paryża: Naczelnicy trzech kościołów w Turcji europejskiéj, wiary katolickiéj, stawić się także mają w Rzymie przed namiestnikiem Chrystusa. Biskupi ci: bulgarski, grecki i ormiański, składając hołd swéj uległości ojcu świętemu, przedstawią zarazem potrzeby i nadzieje swoich kościołów. Jednym z najdotkliwszych niedostatków jest brak ubiorów i ozdób kościelnych po świątyniach i kaplicach nowo wznoszących się. Piérwsze Polki powzięły myśl zaradzenia temu niedostatkowi, i w tym celu zawiązały stowarzyszenie pobożnych niewiast, mające na celu wspomaganie rzeczonych kościołów. Stowarzyszenie to dzieli się na dwa oddziały: francuzki i polski. Piérwszy zawiązał się pod dyrekcją O. Petitot, pod przewodnictwem księżnéj de la Rochefoucauld, drugi utworzył się staraniem i pod prezydencją księżnéj Adamowéj Czartoryskiéj. Oba te stowarzyszenia zostawać będą z sobą w związku i dotąd już pewne przyniosły owoce. Francuzkie w tych dniach wysyła kilka ozdób wykończonych — polskie 20 ornatów i innych przyborów ma już w pogotowiu. Wystawione na widok publiczny w hotelu Lambert, mają przed wysłaniem otrzymać błogosławieństwo księdza kardynała arcy-biskupa paryzkiego, który zaraz potém wyjeżdża do Rzymu.

— Piszą z Grodna: Ktokolwiek odwiedzał Grodno, temu nie obcy kościołek na Kołoży, na wyniosłéj górze nad samym brzegiem Niemna położony. Starożytność jego sięga początków założenia tego grodu. Różne wyznania kolejami czasu, odbywały tu swoje religijne obrządki— a przed kilkunastu jeszcze laty do ks.Bazyljanów, cudowna Matka Boska kołozka ściągała liczne gromady pobożnych, z najodleglejszych okolic. Powtarzam tutaj słowa starozakonnéj kobiéty, właścicielki domu na Kołoży, które wczoraj z ust jéj ze łzami wyrzeczone słyszałem, a które do publicznéj podaję wiadomości: „Z upadkiem tego kościołka i nas przygniotła ruina. Dawniéj chwała boża daleko rozlegała się z téj góry — i nam też Bóg błogosławił; dzisiaj, kiedy kościoł stał się mieszkaniem puszczyków, rzadki tylko przechodzień zaglądnie w tę stronę, aby podumać nad ubiegłą jego przeszłością i nad naszym losem. Gdyby znaleźli się tacy dobroczyńcy, coby chcieli od zagłady uratować tę pamiątkę, ja chętnie ofiarowałabym na fundamenta parę sążni kamieni etc.“ Za rok, dwa, ani śladu nie będzie z tego religijno-historycznego pomnika. Nie znajdzież się nikt, coby chciał poprzeć szlachetny zamiar tej godnéj szacunku kobiéty?

— Piszą ze Lwowa, iż wydany przez namiestnictwo rozkaz zatrzymania Album lwowskiego, na skutek rekursu wydawcy p. H. Nowakowskiego, zniesionym został. Zabranie tego dzieła, na które złożyło się pracą swą przeszło trzydziestu pisarzów polskich, byłoby nie tylko szkodą dla piśmiennictwa, ale nawet wielką stratą dla wydawcy.

Kurjer Warszawski.

— Bawiący w Paryżu p. Helcel, Krakowianin, urządza tamże koncert, w którym mają przyjąć czynny udział znana śpiewaczka panna Płodowska, oraz pp. Sowiński i Telesiński.

— P. Henryk Szmitt, znany historyk mieszkający we Lwowie, bawi obecnie w Poznaniu.

— „Ramoty i Ramotki“ ś. p. Augusta Wilkońskiego, z życiorysem jego, w nowém powiększoném wydaniu są już do nabycia w księgarni Friedleina, w 5-ciu tomach, za zł. 33 gr. 10.

Wycieczka Wileńskiego Dyogenesa na wieś.

Wszędzie są przykrości, nawet i w beczce mojego protoplasty, nawet i w moim futerale. Wyobraźcie sobie, czytelnicy, człowieka wyglądającego wrażeń z równą skwapliwością, jak ośmnastoletnia panienka wygląda czułych słówek rozmiłowanego w pozaświatowych ideałach studenta, wyobraźcie,— powiadamy, człowieka, którego los skazał na słuchanie przez cały wielki tydzień monotonnego monologu o babkach i szynkach, prowadzonego przez całą nieledwie ludność starego naszego grodu. Nieprawdaż, że będąc w takiém położeniu można skończyć na b a b k o-lub s z y n k o m a n j i?

„Kiedy pieczesz babki?— pyta jedna.— Jużem upiekła,— odpowiada druga tonem patetycznym.— I jakże? udały się?— Z zakalcem!!!

„Dokąd tak śpiesznie?— Hm! sam niewiem gdzie. Uciekam od żony.

— Jakto?—Bo w złym dziś humorze.—Ba! dla czego?—

— Alboż niewiesz— babki stawi do pieca.— Aha!...

„Panienko, panienko! a gdzie tu Imbary?— Gdzie mnie myśleć o Imbarach— nie mam czasu!— Ależ— Nie mam czasu, powiadam, babki w piecu, pani łajać będzie.

Słowem, gdyby jaki cudzoziemiec podsłuchał téj rozmowy, tego nieustannego powtarzania wyrazu „babka“, niewątpliwieby pomyślał sobie w duchu: „Jak szczęśliwa ta pani babka! wszyscy nią zajęci, wszyscy o niéj myślą: musi być bogata!“ I w istocie, w XIV wieku nie zajmowano się tyle we Włoszech uczonymi, a w XII w całéj Europie Krucjatami, ile w dziewiętnastym wieku wszelkiego rodzaju babkami. O mądre stulecie, jakżeś ty smaczne!

Jakkolwiek bądź, ta babkonjada dojadła mi do żywego— czyliż w Wilnie same są tylko baby i szynki? i czy tylko o nich Wilno myśli? Nie— dłużéj wytrzymać nie mogłem— dalej w świat!

I nająłem budę....

Czemuż przyroda do bladéj lampy mego umysłu choć kilka kropel Kastalskiéj wody nie wlała! Muzy! błagam was.... Nie! wiem że zeschłego serca waszego prośba moja nie poruszy; próżne zabiegi, próżne starania, wiem, żeście bez litości na drugą połowę dziewiętnastego wieku, wy— wymokłe już jak śledź. Zapytasz czytelniku o com chciał je błagać— o co? jużciż o gładkie końcówki, do których klajstrem z soli attyckiéj i całego funta najświeższéj utylitarności zrobionym przykleiłbym cudny opis podróży w krytéj na-

strzępiona rohożą budzie, wraz ze wszelkiemi jéj przynależytościami, i śpiewem furmana i natłoczeniem podróżnych, i wypadkami brykowo-karczemnemi, i tém wszystkiem o czém wy, wygodnisie, wyobrażenia nie macie.

„Lepiéj być pierwszym na wsi, niż ostatnim w mieście“, powiedział Cezar: nie wiem dla czego ta sentencja zawsze mi na myśl przychodzi, ilekroć pakuję się do budy. Tu przynajmniéj jestem czém jestem, gdy w każdym innym dystyngowańszym powozie, dzięki dyogenesowskim dziurom płaszcza mojego, musiałbym najskromniéj zejść do roli mantelzaka, poruszanego głosem dzwonka lub świstawki. Boski Platonie! czyliżbyś i mnie w tém zdarzeniu dumę zarzucił?

Siadam tedy, a raczéj drapię się do bryki, poglądając na pasażerów, którzy się zebrali i którzy jeszcze się zbierają. Próżno wzrok swój natężam, próżno jakiéj piękności, z którąbym mógł, choć podczas podróży, serce swe zamienić, wyglądam. Niestety! tu sama polewka codziennego życia, gorzko cebulą i czosnkiem zaprawiona—tu, same drożdże na upieczenie rekolekcyjnego kołacza!

Następuje wreszcie arcy nudny prolog zbierania opieszałych passażerów, którzy się przecież powoli lokują, zapełniają miejsca, z ciekawością poglądają jedni na drugich, wreszcie zadają pytania, rozmawiają o téj nieszczęśliwéj pogodzie, która zdaje się nigdy nie przestanie być zawiązkiem wszelkich rozmów, chociażby te na największéj burzy skończyć się miały. Zaiste, dziwne to stworzenie ten człowiek! u niego nawet rozmowa najpopularniejsza ma swój wzrost, rozwój i schyłek,— rodzi się, żyje i umiera jak człowiek, jak wszystko co jest w człowieku i z człowieka. I on dowodzi, że jest panem natury, kiedy nawet swoją własną myślą dowolnie kierować nie potrafi!

Tymczasem furman cóś się gméra, passażerowie się niecierpliwią, ten i ów napędza, lecz naszemu woźnicy cóś nie śpieszno, bo rozmawia z każdym żydkiem, i żegna się z każdym i od każdego jakieś polecenie odbiera. Czyliżby tylko pomiędzy żydami przyjaźń dziś mieszkała ?...

Tymczasem podchodzą do bryki dwie figurki— mężczyzna i niewiasta. Ubior brudny, zaniedbany, mina nieobiecująca, wymowa gminna z dziwnie śmieszną pretensją do naśladowania stylu górnego, nosy czerwone, jak dwa kieliszki ratafji, oczy podbrzękłe— słowem wszystko wcale nie przemawiało za ich osobistością, nader im nizki w oświacie, cywilizacji i moralności nadając stopień. Rysy kobiety miały w sobie tyle jakiejś czelności, tyle bezwstydu i hańby, że przyjąwszy za zasadę niepomnę już czyje zdanie „iż kobieta jest szatanem albo aniołem„ koniecznieś musiał ją do pierwszéj kategorji zaliczyć.— Mężczyzna, albo raczéj przetrawiony w ogniu namiętności, młodzieniec, ze wszelkiemi przymiotami famulusa, łączył w sobie tak cóś orangutańskiego, jakby był blizkim krewnym Julji Pastrany. Ledwie się usadowili, rozpoczęli z całem towarzystwem poufałą rozmowę, nie znajdując jednak w swoich sąsiadach takiéj językowéj świerzbiączki, umyślili alkoholiczne szumy swéj głowy, w nowych utopić libacjach. Jednakże kobieta, czując instynktowe prawa płci swojéj tylko po długich naleganiach dała się uprosić i zabrała się do wysiadania.

— Donnez moi votre main! zawołał energicznie improwizowany c a v a l i e r s e r v a n t, podając jéj z gracją rękę do wysadzenia, i tę funkcję spełniał tak zręcznie, jakby tylko co wystąpił z trupy Kazanowy.

Języku Franków, jakżeś szczęśliwy! ledwie znalazłeś nader ciepłe schronienie w przedpokojach i kuchennych kątach!. Ciężko z nim wprawdzie rozstać się nie jednéj Lafiryndzie, nie jednéj wielbicielce Sanda, lecz, moje panie, miałyście już tego dość—niech się teraz kuchnia i przedpokoj emancypują!

Lecz otoż i nasza para! Krok górny, mowa szumna jak kaskada rynsztokowa, w któréj gdzie niegdzie błyśnie wyraz francuzki, a w ustach potężne, półgroszowe cygara!! I wątpże tu w postęp czasu! Wkrótce nietylko modne panienki, lecz i żebracy w kruchcie i niemowlęta w kolebce poczną delektować się narkotycznym dymem Hannemana i Mullera! Kto wie, może niezadługo nie będzie można odróżnić mężczyzny od kobiety; bo i dziś wiele znaleźć można h i c - m u l j e r ó w i h a e c-v i r ó w; oby tylko obu płciom nie służył zaimek h o c!

Jedną z licznych niedogodności podróżowania po naszéj kochanéj Litwie są karczmy. Rzekłbyś, że wszyscy karczmarze i właściciele karczem spiknęli się na podróżnych, aby ich ogłodzić, zmrozić i ogołocić. Mając chyba żołądek angielskiego dżokieja na tydzień przed wyścigami lub kiesę młodego panicza u ż y w a j ą c e g o s w o b o d y po kilkoletniem zamknięciu w murach instytutu, można opuścić którąkolwiek z tych pseudo-oberży, nie zwiesiwszy nosa niżéj zera. Karczmy litewskie składają się głównie z czterech żywiołów: golizny, brudów, nudów i zdzierstwa. Wszystko tu nudzi i męczy, nic nierozrywa i nie wynagradza sowicie opłaconych kosztów, za przepędzenie kilku nieskończenie długich godzin w izbie ponuréj, brudnéj, zimnéj, w któréj często wiatr swobodnie się przechadza, wygrywając w nadrujnowanym kominie lub na potłuczonych szybach dzikie, szatańskie tryle. Dodaj do tego hałas dolatujący z izby szynkowéj, krzyk wiecznie rozdąsanéj gospodyni i licznego jéj potomstwa, pianie kur i najnudniejszą częstokroć rozmowę towarzyszów podróży. Przy dobrym tych ostatnich doborze, łacno o wszystkiem zapomnieć, i są zapewne chwile, w których ta krzywa posadzka, te okna zakopcone, nagie tapczany, trójnożne stołki— w oczach jakiéj zakochanéj, młodéj, spólnie podróżującéj pary, jaśnieją czystością, blaskiem, wdziękiem, wygodą, nieledwie doskonałością. Lecz niestety, nie wszyscy umieją idealizować rzeczywistość, nie wszyscy noszą erotyczne okulary, nie wszyscy wreszcie mają szczęście z kochanemi podróżować osobami.

A jeżeli znajdziesz się czytelniku w takiem osieroceniu, i jeżeli tyle masz empiryczné́j mądrości, że nic innego dojrzeć w książkach nie umiesz prócz liter i papieru, w takim razie nic innego czynić ci nie pozostaje jak przejrzawszy, dla zaostrzenia snu szybową i stołową encyklopedję napisów, podjeść i położyć się na twardem jak Madejowe łoże tapczanie. Lecz nie sądź, aby gastronomiczne sprawy tak łatwo dały się tu zaspokoić. Wszystko wychwalać, a nic dobrego nie dać, owoż nieodmienna norma całéj generacji litewskich karczmarzy.

Następujący, dość charakterystyczny, wypadek da lepiéj może poznać zwyczaje naszych karczem, niż wszelki ogólny a p r i o r i opis:

Kilka lat temu, jadąc przez błotne Polesie do Pińska, po daremnem wyglądaniu przez kilka godzin jakiéj karczemki, albo przynajmniéj żywéj duszy, któréjby widok udowodnił, żeśmy przecię nie śród bezludnéj pustyni, dostrzegamy wreszcie stojącą pośród wygaju obszerną lecz wszelkiego pozbawioną wdzięku— karczmę. Wjeżdżamy.

— Masz co do zjedzenia? zapytałem wychodzącego gospodarza.

— Ny! a jakto być może żeby nie było? jest chwalić Boga wszystkiego.

— Cóż naprzykład!

— Uf! jakto można w s z y s t k i e m u spamiętać. Niech pan będzie łaskaw zapytać.

— Mięso jest?—Szkoda, że pan pierwéj nie przyjechał: tylko co jeden podróżny ostatnią zjadł porcję.

— Może jest ryba?—Skąd jéj w taką spiekotę dostać.

— Mléko?—Obrzydłe.

— Masło?—Jutro rano przywiozą.

— Jaja?—Kury się nie niosą.

— Sér?—Jeszcze nie przywieziony.

— Więc cóż masz u licha? pytam zniecierpliwiony.

— Ny—a co panu potrzeba??... Jest cébula i wódka, ale wódka r a r y t n a, sam c y m e s.

Podobne rozmowy nie tylko na Polesiu, lecz i we wszystkich litewskich karczmach, z niektóremi tylko modyfikacjami, zawsze się powtarzają. Ze wszystkich produktów, jeydnym, który w każdéj karczmie i zawsze znaleźć można, jest gorzałka. Rzekłbyś, że tylko dla niéj istnieją oberże.

Włościanie, w téj przynajmniéj prowincji prawie przestali zalewać się gorzałką; nie dla tego wszakże, iżby przekonani byli o całéj jéj szkodliwości,—przekonanie bowiem bez światła ostać się nie może,—lecz dla téj tylko przyczyny, że się obawiają spowiedników, dosyć pod tym względem gorliwych.

— Nię pijecie wódki? zapytałem jednego.

— K a s j u g i a r s! (Któż ją pić będzie!) odpowiedział, według tutejszego włościan zwyczaju, skrobiąc się w głowę.

— Zapewnieście się sami przekonali o jéj szkodliwości? zapytałem uradowany.

— Ej panoczku! czasem i zdrowo było człowiekowi wypić troszkę po pracy, ale dziś—ksiądz się gniewa.—To dowodzi jak potężnym jest wpływ religji na nieoświeconą warstwę narodu naszego; oby jéj wykonawcy godnie ocenić mogli całą doniosłość swojego posłannictwa!

Jeżeli z jednéj strony włościanie tak daleko na drodze wstrzemięźliwości, będącéj inicjatywą oświaty, postąpili, z drugiéj za to dworska służba i tak zwani jednodworcy piją bez miary, względu i pamięci, piją, jakby jutro umierać mieli. I jeżeli pomiędzy piérwszemi są jeszcze tacy, którzy nie mogą się pozbyć kajdan nałogu, to w całéj służebnéj klassie, wątpię, czyliby się znalazł choć jeden niepijący. Miałożby to być skutkiem naśladownictwa panów? lub wadą nieszczęsnego zdemoralizowania téj klassy?—Odpowiedzieć nie umiemy, a wdawać się w domysły ani miejsce ani czas nie pozwala. Mniemamy jednak, że w ręku obywateli są środki, jeżeli nie do zniszczenia radykalnego, to przynajmniéj do stawienia pewnego oporu téj zgubnéj lawie, któréj opłakane skutki tym mianowicie dają się uczuć, co ze swego stanowiska więcéj do téj klassy są zbliżeni. Ależ bo u nas długo jeszcze będzie można powtarzać z Wasilewskim:

„Drzem sobie duszo! co ci do tego,
„Że tam myśl czyjaś po niebie lata,
„Że ktoś ciekawy początku swego,
„Że starych gratów kurze obmiata.....

Nie myślę cię dręczyć, czytelniku, szczegółowém opisywaniem wszystkich wrażeń téj kilkunastogodzinnéj podróży, wrażeń, niestety, tak bladych jak codzienna rzeczywistość, tak mało mających uroku, jak to wszystko co jest prawdą, prawdą częstokroć bardzo gorzką. Nic łatwiejszego jak pisać o niczém, lecz nic też nudniejszego, jak czytać te mgliste a ckliwe rozwodzenia się, te sążniste opisy o tém, co już z natury saméj skazane jest na wieczne milczenie. Poprzestanę tedy na samych wydatniejszych wrażeniach, lecz bynajmniéj nie faktach, bo tych wymyślać nie mam ochoty, a opisywać widziane i doznane niełatwo, albowiem przedział czasu, pomiędzy niemi i obecną chwilą, tak jest ciasny, tak ograniczony, tak blizki, że obrazy z podróży mojéj tak by się źle i niedokładnie wydały, jak dekoracje teatralne, na które z blizka poglądamy. Zresztą, to co Genewski mędrzec powiedział o lecie, że się najlepiéj daje malować w zimie, również i tu zastosować możemy.

„A naprzód, mości książe, trzeba o tém wiedzieć,
„Że jeśli dobrze jeździć, lepiéj w domu siedzieć.“

Te słowa przyszły mi na myśl, gdym zbity i znużony kołysaniem się i podskokami budy, wysiadł na rynku powiatowego miasta. Stolica powiatu i do tego na Litwie. to nie zupełnie tak błaha rzecz jakby się wydawać mogło, Patrzcie-no na tę zalotnicę, niejeden w złośliwości swojéj nazwać ją może obszerną wsią, a jednak ile tu pretensji, jaka dążność do wyższości, jaka chęć podszycia się pod szumny tytuł miasta! Istna zaściankowa szlachcianka, co przybrawszy się w kapelusz zielony z czerwonemi wstążkami i żółtemi kwiaty, pieszo i boso do sąsiedniego zmierza kościołka.

Chcecie wiedzieć plan, przynajmniéj à v o l d'o i s e a u, tego miasta?—Oto go macie. Cztéry, nie pierwszéj czystości ulice, dźwigające po obu swych stronach domy, kramy i inne zabudowania, bądź z cegły bądź z drzewa, zbiegłszy się tuż koło obszernego placu, będącego niby minjaturą starożytnego f o r u m, dzielą miasteczko na tyleż części, z których dwie zbiegają aż po nad wybrzeża dość szerokiéj rzeki, dwie zaś drugie zawarły w swoim obrębie jedyny tu kościoł i synagogę. Po obu stronach ulic, jakeśmy rzekli, ukazują się dwa szeregi różnorodnych sklepów, zrazu rozproszonych i rzadkich, lecz coraz bardziéj się ścieśniających ku środkowi miasta, aż wreszcie stojących jeden przy drugim, z kramikowemi szafkami na przedzie, których jaskrawe i połyskujące drobiazgi wabią nadewszystko przyjezdnych włościan, ich żony i krasne córy.

Inny jest ruch miasta, inny miasteczka; tu i tam snują się ludzie, lecz w pierwszém zawsze zajęci, zawsze dokądś śpieszący, obojętnie pomijający przechodniów;— w drugiém zaś przeciwnie: tu nierównie większa opieszałość, przymnożona jeszcze nieustanném napotykaniem znajomych, witaniem, jakiemiś poleceniami i co największa—zbieraniem wzorków ze swoich znajomych i sąsiadów,—aby potém wesoło przepędzić resztę dnia na obmawianiu i krytykowaniu tego co się widziało i słyszało, lub przynajmniéj co się z d a ł o widzieć i słyszeć. Bo gdy w wielkich miastach teatra, zabawy, polityka lub wreszcie nadobna literatura są niewyczerpaną skarbnicą rozmów i uwag, tu, w braku tego wszystkiego, tworzą z siebie jakiś teatr, bawią się bardzo niewinnie kąsaniem i wyśmiewaniem swoich bliźnich, którzy, jak się łatwo domyślić, nie zaśpią też gruszek w popiele, i szczerze odpłacają się wzajemnością. Gdyby przynajmniéj powtarzali to co jest rzeczywiście; lecz gdzież tam! w tyglu swojéj imaginacji takie smażą dziwotwory, takie n o n s e n s a, których aniby Hoffman nie stworzył, a tém bardziéj nie powtórzył.

Lecz przypatrzmy się fiziognomji tego ruchu. Oto z miną poważną mieszczanin, przypatruje się powolnemu pakowaniu bryki, którą jego konie mają zawieźć z towarami do Wilna. Nie przejdzie żaden przechodzień mimo, aby przynajmniéj choć czapki przed nim nie uchylił, choć nie powiedział—„dobry wieczor“:—musi być bogaty!—Tu dwóch ziemskich obywateli tak się serdecznie całuje, jakby jeden drugiemu po śmierci miał zapisać majątek;—a jednak patrz, ledwie się rozdzielili, aliści młódszego pyta z zadziwieniem jakiś urzędnik, dla czego tak jest czuły dla pana Y?—„Jestem mu winien, powiada!—Aha!“—Tymczasem pan Y. napotyka tegoż samego urzędnika, nowe następują całusy, po których wezwanie na preferensika do Josielowéj—i majestatycznym krokiem oba zmierzają do obszernego domu, przy jednéj z bocznych ulic.—Tu młody, jak z igły zdjęty młodzieniec, z miną gęstą jak na sto koni, tylko co szkolny mundur zamieniwszy na urzędnicki, z gwiazdką przypiętą u czapki, ze szkiełkiem (zapewne dla większego effektu) na nosie, wyprostowauy i wypanoszony, siadł na dorożkę, i z wysoka poglądając na otaczający go świat, chciałby do nieba ulecieć, gdyby był pewny, że i tam równąż ciekawość obudzi.

— Dopędź tę panienkę! zawołał na doróżkarza, ukazując pannę według najpierwszéj mody ubraną, więc w krynolinie na parę tuzinów stóp obwodu, w pysznym n a j n ó w s z y m kapeluszu, na którym jakby na tacy leżały wstęgi, kokardy, kity, ogonki, pióra i t. d. i t. d.—Zapewne przejezdna pomyślał sobie, a może k o m e d j a n t k a, bo z pieskiem na ręku.—Tymczasem ta gonitwa nie uszła, natężonej na podobne wrażenia, uwagi dziewczyny, która obracając się do matki idącéj z tyłu—„widziałaś Mamo, zapytała, tego kawalera?“—„I cóż?“ „Tak sobie!“ wyrzekła z miną, któréj, niestety, opisać nie jesteśmy w stanie!

Lecz przejrzyjmy tę różnorodną ludność, co opanowała rynek i wszystkie sąsiednie mu miejsca. Oto gromada meklerów i furmanów, drzémiąca i gwarząca, stojąca i siedząca na wschodach co wyskakują po przed sklepy jednéj z kamienic. Na drugiéj stronie ulicy w tych samych pozach rozlokowali się żydki wyrobniki, z siekierami za pasem, z piłami w ręku. Tu i ówdzie na wschodach siedzą już to przekupnie z koszami łakoci, już to próżniacza generacja faktorów, już wreszcie odpoczywający po kilku milowym spacerze włościanie. Oto jeden z nich kupił na sąsiednim rynku bułkę chleba pytlowego i zajada go z wielkim apetytem, zakąsując sporym okrajcem razowego, co tak czarno i ościsto i nieponętnie wygląda, jak jego życie, w którym wiele dyrsy i ości, a mało czystego znajdziesz ziarna.

Od rynku wązka ulica prowadzi nas na most i nad brzeg rzeki, zachwycającemi po obu stronach okrytéj krajobrazami. Z pomiędzy brudnych, tłustą zbroczonych posoką jatek i takichże domków, wystrzela kurhan niewiele niższy od Zamkowéj góry w Wilnie. Jest to jedyny przedmiot ciekawości w całém miasteczku, jedyna tu może po wojowniczych przodkach naszych pamiątka, siedlisko podań miejscowych, popartych dziejowem świadectwem. Na tym wyniosłym kopcu, jak chce Stryjkowski, Dowszprung założył obronny zamek. Śladów jego dziś niema, a dzięki wandalizmowi wyrodnych pokoleń, może wkrótce i po saméj górze pozostanie zniwelowany kawał gruntu, mizernemi synów Izraela chałupami okryty, i na miejscu wrzawy wojennéj i pieśni czat litewskich przeglądających się niegdyś w spokojnem wód zwierciadle, rozlegnie się szalone echo orgji, alboli też wzniesie się siedlisko hańby i spodlenia. Dziś nawet znaczną część góry skopano, a nieznośny hałas dolatujący z szynków na ruinach kurhanu zbudowanych przekonywa, że na miejscu wspaniałéj śmierci, usiadło spodlone życie. S i c t r a n s i t g l o r i a m u n d i!

I cóż jest wielkość? czém jest człowiek, czém jego starania, zabiegi? czém jest życie jego całe ?? Czém?— nieustanną alternatą narodzin, wzrostu i skonu; pewnym przejawem bytu, którego ostatecznemi, s i n e q u a n o n, krańcami, są— grób i kolebka. A jednak i ta nasza śmieszna podróż z łona matki do łona ziemi, ta nasza pielgrzymka, na którą tak lubimy zaopatrywać się we wszelkie wygódki, przyjemnostki, korzyści, niepodobna aby jakiegoś wyższego celu nie miała. Podróżujmy więc mądre i przezornie, podróżujmy tak, aby przyszłość z błogosławieństwem na ustach spotykała nasze ślady.

Zajęty temi myślami wracałem do kwatery z głową zwieszoną, z okiem, które nic niewidziało, dokoła zatopione w przeszłość i przyszłość. Ledwom się usadowił w numerze, wyczytując z gorliwością Champolliona, szybowe westchnienia jakiegoś pijanego Donkiszota do pani serca swojego, gdy drzwi się otwarły i wszedł jakiś nieznajomy mężczyzna w nankinowych szarawarach i w wytartym porządnie surducie. Lat mógł mieć koło trzydziestu. Fizionomja dosyć pospolita, lubo wywiędła i malująca głębokie znużenie. Rysy zresztą ani obiecujące, ani też wstrętne: możeby Lavater w nich co znalazł, lecz co do mnie nic w nich niewidziałem prócz siwych oczu, długiego nosa, zaciśniętych warg i od dwóch przynajmniéj dni nie golonéj brody.

— Pan podobno jedzie do majątku X?— zapytał mnie przeprosiwszy uprzednio za swoje natręctwo; a odebrawszy potwierdzającą odpowiedź:

— Daruj pan, rzekł, że nadużyję jego cierpliwości. Wiele mi na tém zależy, abym przez pewne ręce i w najrychlejszym czasie mógł się skomunikować z panem Z., mieszkającym w sąsiedztwie. Bądź więc pan tak łaskaw i zechciéj przyjąć mój list.

Naturalnie, że nie odmówiłem.

— Ale czybym nie mógł tu, na miejscu napisać, ponieważ kwateruję aż koło poczty i natychmiast wyjeżdżam w dalszą podróż?— Lubo nieco zdziwiony tą szczególną zażyłością, zupełnie nieznajomego mi człowieka, musiałem jednak przystać, i gdy ten był zajęty pisaniem, wziąłem nie pomnę jaką książkę. W tém drzwi się otwierają i wsuwa się naprzód czerwony nos, następnie kędzierzawa głowa, a wreszcie nizka, w pałąk zgięta figura. W przenikliwych, czarnych oczach jakieś djabełki latały, a giętkość całéj postawy z dziwnie wstrętnemi ruchami, upodobniała tę istotę do tych nikczemnych typów, w których wystawianiu taką przyjemność znajdują francuzcy autorowie. Było w niéj zarazem cóś komicznego i odrażającego.

— Czy nie zechcą, panowie,—rzekł z nizkim ukłonem, b a ń c z e k pociągnąć, w stosika, w stosika,— to nic nieszkodzi. Stawka mała, a jeżeli szczęście posłuży, wygrać można wiele.— I to mówiąc zabrzęczał sakiewką kordonkową, w któréj się cóś żółtego świeciło, może dukaty, a może guziki.

Gdyby się to działo przynajmniéj przed stu laty, bez najmniejszego skrupułu wyrzuciłbym tego honorowego złodzieja, precz za okno. Lecz dziś poprzestać musiałem na pokazaniu mu drzwi.—Jednakże, nie tak mu było śpieszno z wyjściem: raz jeszcze nizki oddał ukłon, i tasując karty, powoli podchodził do owego jegomościa, któregośmy już poznali. A pan zapytał, nie raczy szczęścia popróbować?

— Daj mi pokój, odpowiedział tenże, nie mam czasu!— Jednakże dał się w końcu uprosić i z niechęcią wybornie udaną zasiadł do gry. Jak się łatwo domyślić, za każdym razem, a grał dość długo, wyciągał kartę wygrywającą, tak że nareszcie kilkaset złotych znalazło się w jego kieszeni.

— Sprobuj pan, rzekł odprowadzając mię na stronę, kupisz nie kupisz, potargować można. Jestto widocznie jakiś głupi utracjusz, któremu pieniądze ciężą w kieszeni: jam mu nie małą zrobił ulgę; nie ociągaj się i pan w spełnieniu tak miłosiernego uczynku.

— Mój panie, ja nigdy nie gram.

— Jakto być może? zapytał niedowierzając.

— Nic w tém dziwnego. Nie wszystkich nieba jednostajnym talentem obdarzyły, nie wszyscy tak samo się zapatrują na prawo własności, nie wszystkim wreszcie sądzono kraść, rozbijać albo też w bezmyślnéj grze trwonić czas, zdrowie i pieniądze.„. Podziwiam prostotę wieku, który niedając się uwieść swoją potęgą i miljonami wynalazków i przejawem tylu wzniosłych idei, rad się zniża do tak błahego w wykonaniu a opłakanego w skutkach zajęcia, jakiem jest gra w karty; lecz mnie przyroda odmówiła tak u t y l i t a r n e g o sprytu, ja, mój panie, kartami się brzydzę, karciarzy nienawidzę, a szulerów na jednéj ze złodziejami stawię szali........ (d. n.)

Listy z podróży po Kraju,

przez Edwarda Ch*.

II.

Nakreśliwszy w poprzednim liście sprawozdanie z pierwszéj połowy naszéj podróży, przystępujemy do drugiéj, t. j. do opisu części Litwy zawartéj między Nowogródkiem i Grodnem. Po wyjeździe z grodu Mendoga, kilkanaście wiorst robimy po znajomym już nam lidzkim trakcie, i tylko od stacji N o w i n, zawracamy się na lewo. Ciemny bór sosnowy, w nim uboga karczemka oraz dwie drogi, letnia i zimowa przezwana w kampanji 12-go roku p o l s k i m t r a k t e m, są jedynemi na dwumilowéj przestrzeni, zwracającemi naszą uwagę przedmiotami. Daléj za borem, Niemen już i granica mińskiéj gubernji, a za Niemnem wieś i miasteczko ks. Wittgensztejnów B i e l i c a.

Siedziba to odwieczna, jako zamek i starostwo w dawnych kronikach Litwy figurująca, oddaną była przez Zygmunta Augusta Mikołajowi Radziwiłłowi. Ten w r. 1553 kościoł tu helwecki założył a w wieku 17-m Jan Sapieha, o wiorstę za miasteczkiem w wiosce J e l n é j kks. Dominikanów fundował. Sobór helwecki po spaleniu się, skasowano, a klasztor kks. Dominikanów obrócono na probóstwo. W całym bielickim, ze czterech-set chat składającym się kluczu, wstrzemięźliwość bardzo jest chromiejąca, a szkółki dotąd jeszcze nie założono ani jednéj. W sąsiedztwie tylko u p. Korsaka, skasowano karczmę, i zamieniwszy godła niestrzemięźliwego bożka na godła bogini mądrości, w przekształconym budynku, uczą włościańską dziatwę.

Trzymilowa z Bielicy do Żołudka droga, przebiega śród szerokich, gajami i malowniczemi wioskami urozmaiconych płaszczyzn. Te długie linje łagodnie ścielących się łanow, a śród nich klomby z brzozek, lipy i kaliny, oraz cicho po kwiecistych łąkach wijące się strumienie, przypomniały nam dobrze znajomą Francję i jéj piękne burgundzkie nad Saoną równiny. Ta sama senność i błogość pejzażu, ta sama nieujęta okiem, we mgle wioskowych dymów i nadwodnéj pary niknąca perspektywa; tylko chaty chłopskie i byt kmiotków nie ten samy; tylko zgoda i jedność między różnemi warstwami społeczeństwa, inna! Na dziesiątéj wiorście za Bielicą, widok chwilowie się odmienia. Piękny pas borów sosnowych, a śród nich wysoki grobowy obelisk z wyrytém na śpiżu imieniem chorążego Filipowicza, przecina drogę; za lasem znowu pola, wioski i obsadzone leszczyną krzyże; daléj młyn, biała i wymuskana jak młodziuchne dziewczę cerkiewka pp. Grabowskich, i Ż o ł u d e k.

Miasteczko to, własność niegdyś Sapiehów, potém Tyzenhauzów, a dziś p. Hermancji Uruskiéj, pamiętném jest pobytem Karola XII, który w r. 1706, miał tu zimową kwaterę. Kościoł Karmelitów, fundacji Radzymińskich Frąckiewiczów, nie istnieje już dzisiaj; a na miejscu jego postawiono nową murowaną, dość ładnéj gotyckiéj architektury świątynię. Wnętrze jéj, gdzie prócz dobrego obrazu: „Trzech Króli w stajence betleemskiéj“ nic się ciykawego nie postrzega, nagie jest i ubogie; a zamurowana w podziemiach trumna z prochami sławnego męża Antoniego Tyzenhauza upomina się o pamięć współziomków i o nagrobek. Chcieliśmy bardzo z ust miejscowego proboszcza dowiedzieć się cóś szczegółowego i o moralno-umysłowym stanie tutejszych mieszkańców, ale niestety, jakiś festival w sąsiedztwie, w chwili naszego przybycia zmiótł z oczu śpieszącego na wieś ojca parafji, który na odjezdném zdążył nam tylko powiedzieć: „że założył w probóstwie szkółkę wiejską, i że ta choć niewysławiona przez dziennikarzy, prosperuje sobie szczęśliwie.“ (sic).

Opuszczamy Żołudek, i o milę daléj, u wjazdu do dużego lasu, dostajemy się na pocztowy gościniec, który nas rychło do Szczuczyna zaprowadza.

S z c z u c z y n-l i t e w s k i, ostatnie wileńskiéj gubernji miasteczko, był dawniéj własnością Scypjonów, obecnie zaś należy do książąt Lubeckich. Scypjonowie założyli tu klasztor Pijarów z kollegjum i szkołami, oraz zgromadzenie Siostr. miłosierdzia ze szpitalem. Dzisiaj w pijarskich murach probóstwo, a w klasztorku panien miłosierdzia trzy mniszki, siedmnaście uczennic i przychodzący z plebanji dla odprawienia w kapliczce nabożeństwa, ksiądz kapelan. Proboszcz szczuczyński, zacny i gorliwy kapłan, krząta się jak może około swéj czeladki; trzeźwość wszakże z trudnością się tu utrzymuje, a szkółka włościańska jeszcze nie założona. W miasteczku porządnie i schludnie zabudowaném, oprócz sklepów, poczty i kilku dobrych zajazdów, jest rządowa parafjalna szkoła, w któréj prócz dwóch nauczycieli, miejscowy proboszcz wykłada naukę religji i język polski.

Wyjechawssy ze Szczuczyna, na ośmiomilowéj stąd do Grodna przestrzeni, postrzegamy dwie tylko maluchne mieściny: K a m i o n k ę, własność p. Uruskiéj, gdzie także w r. 1706 Karol XII kwaterował, i S k i d e l, majętność książąt Czertwertyńskich, pokryta obecnie kirem żałoby, po jednoczesném zejściu ze świata kilku członków téj rodziny.

Ze Skidla do Grodna kraj wciąż płaski, pod koniec zlekka tylko pagórkami urozmaicony. Kilka kościołków przydrożnych, daléj przerzynająca gościniec malowniczo płynąca rzeczka i porządne karczmy: oto jest wszystko, czém się bawi oko podróżującego, u wjazdu do gubernjalnego miasta.

G r o d n o, podług Dawida i Voigt'a, sławnych pruskich kronikarzy, w VII jeszcze wieku założone przez Sudawów pod nazwą Garteny, było główném miastem téj południowo-zachodniéj części Litwy. W IX wieku Dregowiczanie, naród ruskiego pochodzenia, wypędziwszy z ziem swych nadbużańskich napastniczych Jadźwingów, zamknęli ich w ciasnych granicach dzisiejszego Podlasia, i sami posunęli się ku Litwie, gdzie zajęli oba brzegi Niemna, razem z miastem Garteną, przezwaną Grodnem (Gród nowy). Rychło wszakże potém Włodzimierz W. rozciągnąwszy jedynowładztwo swoje nad plemionami Słowiano-Rusów, objął całą Dregowiczan posiadłość, a tak i kraniec ten ziemi litewskiéj stał się również jego własnością, i rządzony był przez książąt Waragskich aż do najścia Tatarów. Następują czasy Batego. Sławny ten w dziejach grabieży i spustoszenia najezdca, zniszczywszy ruskie zadnieprzańskie krainy, przeprawił się przez Dniepr, zdobył w r. 1241 Kijów i łupieżnemi hordami zalał Kamieniec Podolski, Halicz i Włodzimierz Wołyński. Po tém zwycięztwie, Mongołowie rozdzielili się na dwie partje: Baty pociągnął na Węgry, Bajdara zaś i Kajdana, wodzów swoich, wyprawił do Polski, i ci według wiarogodnych podań ówczesnych kronikarzy, wiele zamków i miast południowo-zachodniéj Rusi, jako to: Łuck, Pińsk, Nowogródek, Słonim, Wolkowysk, Grodno i całe Podlasie zniszczyli do szczętu. Spustoszenie ruskich krajów i rozegnanie ich książąt, dał

pochop naczelnikom Litwy, Żmudzi i Kuronji, nietylko do otrząśnięcia się z haraczu od czasów Jarosława W. wypłacanego Rusi, lecz nawet i do zupełnego zajęcia tych krajów. Jakoż, bracia Erdziwiłł, książe żmudzki, i Mendog, litewski, przeprawiwszy się z wojskiem za Niemen, oraz zająwszy tam bez oporu opustoszałe horodyszcza, na ich miejscu nowe powznosili zamki. Niebawnie jednak, pewni nowego obłowu Tatarzy, pod dowództwem carewicza Szejbacha, nadciągnęli z południa, i pod Łunną nad Niemnem zbili Mendoga na głowę. Erdziwiłł pośpieszył z pomocą, pod Lidą strasznym Tatarów uraczył odwetem i na polu, które się do dziś dnia nazywa Szejbach-pole, zabił samego wodza; ale gdy pędząc się za rozbitą mongolską zgrają, dostał się aż na Wołyń, tam przez nowe najezdnicze zastępy pod Ratnem obskoczony, przegrał bitwę, i z całém swém rycerstwem legł na polu utarczki. Po śmierci Erdziwiłła, Mendog został jedynowładzcą Litwy Żmudzi i zdobytéj Rusi, i groźne dla sąsiadów państwo, potomkom swym przekazał.

Po uśmierzeniu Tatarów, Litwa nowe rozpoczęła boje z Zakonem krzyżackim, śród których miasto Grodno ucierpiało najwięcéj. Głowniejszych na gród ten napadów Zakonu, było trzy: 1-szy, w r. 1284, gdzie Krzyżacy chcąc odbić zbiegłych pod opiekę Litwy Prusaków, osadzili miasto, a po długim szturmie zdobyli je i oddali na pastwę płomieni; 2-gi w r. 1390, w którym wezwani przez panującego tu Witolda, na odsiecz przeciw bratu spalili miasto i zwyciężywszy polsko-litewskie wojska, zmusili Jagiełłę do odwrótu; i 3-ci, w r. 1392, kiedy z powodu zdradzonéj przez Witolda przyjaźni, obrażony Zakon wysłał marszałka swego Wernera v. Tetingen, z massą francuzkich, niderlandzkich i niemieckich rycerzy, pod mocno obwarowane Grodno, i po trzydniowym szturmie zdobył zniszczony zamek, oraz zabrał do Prus 3,000 jeńców. W skutek tych to ciągłych klęsk, napadami Krzyżaków przyczynianych Litwie, w r. 1398 zawarł Witold w Grodnie przymierze z Zakonem, w którém odstąpiono Krzyżakom księstwo żmudzkie i przeprowadzono linję graniczną od Salinwerderu do Narwy.

Takie są wojenne Grodna dzieje, a teraz zajrzemy w cywilne. Gród ten litewski od niepamiętnych czasów był albo ulubioną różnych naszych książąt i królów rezydencją, albo miejscem politycznych zjazdów i sejmów krajowych. Z dłuższych tu i pamiętniejszych pobytów osób panujących, jest najprzód, Witolda z żoną, podczas którego w zamkowéj książęcéj sypialni wybuchnął w nocy pożar, i gdyby nie kotek morski przeszkadzający spać księżnie, wszyscy zginęliby w płomieniach; daléj kilkakrotne Władysława Jagiełły i Kazimierza Jagiellończyka zmarłego tu w r. 1492, odwiedziny; i wreszcie Stanisława Augusta od 1795 do 1797, dwuletnie po zdaniu korony rezydowanie. Polityczne monarchów i dygnitarzów zjazdy w Grodnie, były następujące: Stefana Batorego, 1-szy w r. 1579, kiedy szedł na wojnę inflantską, 2-gi w r. 1581, kiedy robił umowę z pełnomocnikami Cara Iwana, 3-ci w r. 1582, kiedy ustanawiał radę senatorską, dla rozstrzygnienia pretensij szwedzkich, 4-ty w r. 1584, kiedy przyjmował posła królowéj angielskiéj, i 5-ty w r. 1586, kiedy układał nowe plany do wyprawy za Dźwinę, w środku którego życie tu skończył. Po Stefanie Batorym, następują w Grodnie zjazdy Władysława IV, jeden w r. 1533 z posłami Wenecji, drugi w r. 1639 z Elektorem Brandeburgskim; i wreszcie ostatni tu zjazd Augusta II z Piotrem wielkim w r. 1705. Ważniejsze sejmy w Grodnie były: w r. 1678, za Jana III, gdzie rozstrzygano sprawę Turcji, i potwierdzono przymierze Andruszowskie z Rossją i w r. 1688, gdzie nieprzyjaźni Sobieskiemu Sapiehowie występowali przeciw królowi; w r. 1726, gdzie z powodu wygaśnięcia lennego książąt Kettlerów domu przyłączono Kurlandję do Polski, i w r. 1793, na którym dokonany był drugi rozbiór Polski. Do tych pamiętnych, na tle historycznego bytu Grodna wybitnie malujących się faktów, należy zaliczyć i następne nadania: 1-mo przywiléj swobód miejskich w r. 1391 przez Jagiełłę dla Grodna przyznany; 2-do, prawo Magdeburgskie ogłoszone za Kazimierza Jagiellończyka w r. 1444.

Przystępujemy do zajrzenia w dzieje niektórych gmachów i klasztorów grodzieńskich nim nieco niżéj, nie opiszemy ich dzisiejszego stanu. Ze starych litewskich kronik widzimy, że miasto to miało dwa zamki: jeden górny czyli Stary, przez Witenesa w r. 1280 zbudowany, a drugi dolny, gdzie potem August III postawił nowy pałac, fundowany przez Kiejstuta w r. 1379. Oba te zamki miały jakoby podziemne z Niemnem kommunikacje, tak dla opatrywania się w wodę, jako też dla robienia wycieczek w czasie oblężenia. Cerkwi greckiego wyznania za czasów Witolda było tu kilka. Wyjąwszy jedną t. j. Borysa i Gleba wszystkie inne jako drewniane, zniknęły bez śladu. Cerkiew św. Borysa i Gleba, budową i materjałami do niéj użytemi przypominająca wiek XII, podług wszelkiego prawdopodobieństwa, założoną była około r 1167. Za wojen krzyżackich z dachu i sklepienia odarta, przez czas długi stała w ruinie, aż wreszcie, kiedy Witold zdobywszy w księstwie Pskowskiém miasto Kołożę, i przywiodłszy ztamtąd 11,000 jeńców, pod Grodnem ich w okolicach téj cerkwi osadził: ruscy ci koloniści podźwignęli ją z upadku, i na pamiątkę swego rodzinnego miasta nazwali Kołożą, a potém królowie polscy na roczne utrzymanie cerkwi i klasztoru 30,000 zł. pol. przeznaczyli. Prócz tych była jeszcze cerkiew, pod wezwaniem Panny Marji, do któréj w późniejszych czasach klasztor Bazyljanek dobudowano, i liturgię tu unjacką zaprowadzono. Kościołów katolickich za polskich czasów było w Grodnie dziewięć. 1) Kościoł Wniebowzięcia N. P. Marji (dzisiejszy sobór), fundacja drewniana księcia Witolda (w. XIV), murowana w. ks. Aleksandra (r. 1494). 2) Kościoł i klasztor OO. Bernardynów (dziś probóstwo) fundacja drewniana w. ks. Aleksandra (r. 1494), murowana Zygmunta III-go i rycerskich stanów (r. 1595). 3) Kościoł ś. Ducha ze szpitalem (dzisiejszy dom dobroczynności), fund. kr. Bony (r. 1550). 4). Kościoł i klasztór pp. Bernardynek fund. Kazimierza Sapiehy (r. 1621). 5) Kościoł i klasztor kks. Dominikanów, (dzisiejsze gimnazjum) fund. Fryderyka i Krystyny z Pociejów Sapiehów. 6). Kościoł i klasztor pp. Brygitek, fund. z Sobieskich Wiesiołowskiéj (r. 1642). 7) Kościoł i klasztor Franciszkanów za Niemnem fund. Kurczów (r. 1635). 8) Kościół i klasztor Jezuitów (dzisiejsze probóstwo) fund. z różnych składek (r. 1663) i 9). Kościoł i klasztor kks. Karmelitów, fund. drewniana Kotowiczów (r. 1676), murowana z funduszów Zakonu i z ofiary Grothusa (r. 1738). Prócz zamków tych, cerkwi, kościołów i klasztorów, Grodno miało i kilka pięknych pałaców, należących do litewskich panów. Dwa Brzostowskich i Lubeckich w rynku, i jeden, Tyzenhauza na Horodnicy. Podskarbi litewski Tyzenhauz, objąwszy zarząd ekonomji królewskiéj, wybudował nad rzeczką Horodniczanką przedmieście Horodnicę, i jak tam tak w Łosośnie, za Grodnem: założył fabryki sukna, płócien, muślinów, pasów jedwabnych i powozów, a oprócz tego zaprowadził ogród botaniczny, szkołę weterynarji, szkołę mierniczą, bióro ekonomiczne dla kształcenia rachmistrzów i rządców do wiejskiéj gospodarki, szkołę budowniczych, szkołę baletu, bibljotekę, gabinet historji naturalnéj, oraz dom handlowy, rozległego kredytu za granicą używający. Zawiść i knowania polityczne stanęły na drodze w tych zbawiennych dla kraju przedsięwzięciach wielkiego męża, i Tyzenhauz upadł, a upadając pociągnął z sobą do ruiny świetną rokujące przyszłość instytucje! Roku 1795, w pałacu podskarbiego na Horodnicy Stanisław August podpisał swą abdykacją. (d. n.)

ROZMAITOŚCI.

— Z urzędowego sprawozdania złożonego izbie prawodawczéj franzuzkiéj, wyjmujemy następne ciekawe szczegóły o uprawie, przyrządzeniu i sprzedaży tytuniu we Francji.

Uprawa tytuniu we Francji, nie licząc Algerji, ma miejsce w 15-tu departamentach, które zasiewają 15,000 hektarów należących do 37,000 uprawiaczy. Tytuń francuzki pod wielu względami ma wyższość nad sprowadzonym z zagranicy, a mianowicie, że zawiera bardzo słabą cząstkę nikotyny, pali się zaś łatwiéj i przyjemniéj. Podług ostatnich obliczeń 352 składy, 32 magazyny i 14 rękodzielni przyjęły od zarządu tabacznego w roku 1861, następną ilość tytuniu:

26,336,000 kilogramów tytuniu krajowego; 14,847,000 kilogr. tytuniu amerykańskiego; 1,722,000 kilogr. tytuniu innego pochodzenia; 75,000 kilogr. cygar hawańskich: razem 42,000,000 kilogramów, za które zapłacono 50,060,000 fran. Dodając wydatki fabrykacji 14,960,000 fran., i wydatki przewozu 2,630,000 fran., ogół 65,000,000 franków.

Sprzedaż przyniosła 179,748,000 fran., potrąciwszy wydatek 65,000,000, pozostanie czystego dochodu 114,748,000 franków.

Rękodzielnie, magazyny i t. d., użyły więcéj niż 20,000 pracowników, których opłata w budżecie na rok 1863, wynosi 10,000,000 franków. Sprzedaż odbywa się przez 36,163 przekupników, którzy sprzedali na 198,231,552 fran. tytuniu ważącego 28,000,000 kilogramów, a mianowicie 7,400,000 kilogramów w proszku i 20,600,000 do palenia. Zysk przekupniów wynosi 20,620,000 franków, czyli w przecięciu po 570 franków na każdego.

W roku 1861, zarząd tabaczny kupił 11,140,000 kilogramów tytuniu zagranicznego, a mianowicie 2,660,000 Wirginji, 4.500,000 Kentucky, 3,200,000 Marylandu, 4,500,000 Hawany, 150,000 z Brezylji i Meksyku, 12,000 z Hollandji, 3,000 ze Wschodu i 575,000 z Macedonji i Grecji.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

— Piszą do nas z Dziśnieńskiego, że i w tamecznych okolicach oświata ludu żywo poczęła zajmować umysły, zwłaszcza niewiast ziemianek naszych. Niektóre z nich same poświęcają się uczeniu dziatwy, inne wyszukują ludzi, którzy tę pomoc im oddają. Jedna z tych zacnych obywatelek wyłożyła 500 rub. sr. na postawienie domu i opatrzenie go we wszystkie potrzebne dla szkoły przedmioty. Opłacany przez nię nauczyciel będzie tu kształcił dziatwę wiejską i biedniejszą szlachecką, bezpłatnie. Spodziewamy się, że ten czyn niepozostanie bez naśladowników, zwłaszcza pomiędzy płcią męzką!

— Pomimo dosyć czynnego działania, szarańcza w roku przeszłym zniszczyła na południu około 30,000 morgów zasiewów. Tępienie jéj rozmaitemi środkami kosztowało pracy 125,000 ludzi i około 70,000 rs., co tyle przynajmniéj dokazało, że w roku bieżącym znaczniejszych mass szkodliwego owadu nieukazało się z téj strony granicy. Przeciwnie z Bukowiny, gdzie nieprzedsiębrano środków ostróżności, donoszą, iż z wiosną tegoroczną wielkie massy szarańczy się wylęgły. Wydane dopiéro na wiosnę rozporządzenia, ażeby ją niszczono, może dla urodzajów tegorocznych będą już za późném lekarstwem.

— „Goniec Odeski" w odcinku swoim rozpoczął druk przekładu „Szkiców historycznych" Karola Szajnochy. Piérwszym zamieszczonym tu utworem jest z tomu 2-go „Wojna o cześć kobiéty" (królowéj Elżbiety, siostry Kazimierza Wielkiego). Tłómaczem jest p. S. Roszczycki.

— Wkrótce kaplica Bożego Ciała przy kościele św. Jana w Wilnie ozdobioną zostanie malowanemi oknami: wykonane one zostały w jednym z najpiérwszych zakładów w Paryżu, z polecenia księcia z Kozielska Ireneusza Ogińskiego, pod kierunkiem wydawcy Album wileńskiego J. K. Wilczyńskiego. Obecnie jedno z tych okien znajduje się na wystawie Londyńskiéj któréj katalog tak się wyraża. „Okna malowane w zakładzie Laurent et Gsell w Paryżu należą do składu okien obstalowanych do kościoła ś. Jana w Wilnie. Laurent et Gsell wykonali liczne malowidła na szkle dla Anglji, a mianowicie do kościoła ś. Pawła w Londynie. P. Gsell na wystawie Londyńskiéj w 1855 otrzymał za swe prace wielki medal złoty.

Część okien, które niezostały posłane na wystawę, wkrótce przybędzie do Wilna.

— W powiecie trockim pod Stokliszkami, włościanka Magdalena Jakowicka chciała odebrać sobie życie przez powieszenie się, z powodu, iż rodzice niedozwolili jéj zaślubić jednodworca Karola Kurzyńskiego. Domownicy, którzy dostrzegli tego pokuszenia się nieszczęśliwéj ofiary miłości, przeszkodzili spełnieniu zbrodni.

KURSA GIEŁDOWE.

PETERSBURG, 18 (30) maja.

Sześcioprocentowe rossyjskie srebrem	111½ %.
Pięcio procentowe 1-éj pożyczki	96½, 97%.
„ 2-éj	104½, 105, 104½ %
„ 3-éj „	95 %.
„ 4-éj „	95 %.
„ 5-téj „	96¼, 96½%.
„ 6-éj „	108%
Pięcioproc. bilety banku państwa	98⅛ 98%
Akcje głównego Tow. kolei żel.	113¾
Obligacje 4½ proc. tegoz Tow.	90, 90½
Akcje ryzko-dynab. kolei żelaz.	97, 98
Półimperjały 5 rub. 70 kop.	
Weksle (na 3 mies.): na Londyn	34⁹⁄₁₆, ⅜ ⁴⁄₁₆ p.
— — na Amsterdam	171, 170 k.
— — na Hamburg	30⅞, ¾ sz. b.
— — na Paryż	362, 361, 361½ c.

WARSZAWA, 30 (18) maja.

Listy zastawne oprócz kuponu	15 r. 3 k.
Obligi skarbowe, — —	92 — 8 —
Akcje drogi żel. warsz.-wiedeńskiéj	70 — 25 —
— — warsz.-bydgoskiéj	83 — 50 —
Weksle: na Berlin (2 mies.) za 100 tal.	102 r. 75 k.
— na Hamburg (2 mies.) za 300 m.	156 — 15 —
— na Paryż (2 mies.) za 300 fr.	82 — 80 —
— na Wiedeń (2 mies.) za 150 złr.	79 — 5 —
— na Londyn (3 mies.) za 1 fst.	6 — 96½ —
— na Petersburg (1 m.) za 100 r.	99 — 75 —
— na Moskwę (1 m.) za 100 r.	99 — 75 —

RYGA, 18 (30) maja.

Pięcioproc. 5-éj pożycz..	96½ %.
Pięcioproc. bilety banku państwa	97½ %.
Weksle: na Londyn	34¾ p.
— na Amsterdam	17½ c.
— na Hamburg.	31, ⅛ ³⁄₁₆ sz. b.
— na Paryż	365½ c.

ODESSA, 16 (28) maja.

Weksle: na Londyn za 1 fs.	6 r. 85½ k.
— na Paryż za 1 r.	365¾ c.
— na Marsylję za 1 r.	369 c.
— na Genuę za 1 r.	370 c.

BERLIN, 30 (18) maja.

Rossyjskie 5-procentowe 5-éj poż.	86¾ %
— — 6-éj poż.	96¾ %.
Czteroproc. metall. bankowe bil. za 100 r.	97⅜ t.
Bilety kredytowe ross. za 90 rub.	87⅜ tal.
Polskie obligacje skarbowe oprócz kup.	8.⅜
— listy zastawne	87⅛
— bilety bankowe.	87½
Złoto czyste 460 talarów za funt 1.	
Weksle: na Petersburg (3 tyg.) za 100 rub.	96 tal.
— na Warszawę (krótki term.).	87 r.

HAMBURG, 30 (18) maja.

Rossyjskie 5-proc. 5-éj pożyczki	82½
— 6-éj pożyczki	91⅛
Weksle na Petersburg (3 mies.) za 1 r.	30¼ sz. b.
Złoto czyste za 1 m. kol. 425½ m. b.	
Disconto 4¾ %.	

AMSTERDAM, 30 (18) maja.

Rossyjskie pięcioproc. 5-éj pożyczki.	84 %
— — 6-éj pożyczki.	91¾ %
Weksle na Petersburg (3 mies.) za 1 r.	165 c.

LONDYN, 30 (18) maja.

3-procentowe ang. konsolidy.	9-⅛¼%.
Rossyjskie 5-proc. 2-éj poż.	96½ %.
Srebro w sztabach.	5 sz. 1⅛ p. c.
Weksle na Petersburg (3 mies.).	33¾ p.

PARYŻ, 30 (18) maja.

Renta 3-proc.	70 fr. 30.
Akcje kredytu ruchomego.	827 fr.
Akcje głównego Tow. kol. żel. w Rossji	415 fr.
Weksle na Petersburg za 1 r.	357 c.
Disconto 2½ %	

ODPOWIEDZI REDAKCJI.

Panu Wybornaucz—w Petersburgu.—Uwagi i przełożenia pańskie przyjmiemy do namysłu, będziemy szukać ostatniego słowa—a gdy je znajdziemy wiersz pański umieścimy.

Panu E. M. z Wiłkomierskiego. Niektóre ustępy z listu Pańskiego umieścimy w wiadomościach bieżących.

Panu Romualdowi Z. w Tychwinie. Zdanie pańskie najzupełniéj podzielamy. Z całą gotowością starać się będziemy wskazaną przez pana lukę o ile możności w piśmie naszém zapełnić. Z początku trudno to iść będzie dla braku cyfr statystycznych i stosunków z tamtemi stronami. Na panu wiele w tym względzie liczymy. Jako oznajomiony z stosunkami handlowemi i z urzędu swego trzymający w ręku wątek obrótów przemysłowo-handlowych, wielką nam będziesz mógł pan być pomocą. I o tę serdecznie pana prosimy.— Nadesłane ogłoszenie wydrukujemy.

Pani W. K. w S. Niesłusznie pani nas oskarżasz. Z uprzedniéj korrespondencji zrobiliśmy użytek; że zaś drugiéj pani nieujrzysz w Kurjerze, stało się to wbrew naszéj chęci.

P. R. B. w M. Bardzo dobrze.

P. D. K. w L. Niewydrukujemy.

P. W. Ł. w Ż. Dziękujemy za współczucie, ale ogłosić nie możemy.

P. A. K. z pttu K. Prosimy o koniec.

P. B. B. w S. Nie wszystko złoto, co się świeci.

ВИЛЕНСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

Пріѣхавшіе въ Вильно, съ 21-го по 24-ое мая.

ГОСТИННИЦА НИШКОВСКИ. Воевода и адъютантъ князя Черногорскаго Лазаръ Влаховичъ съ сыномъ Евтиміемъ.—Пом. Бол. Важиньски.— Ив. Ольшаньски.— Дыон. Цывиньски.— Іос. Тарновски.— Влад. Грыгоровичъ.— Альб. Умястовски.— Карлъ Выстрамъ.— Янъ Захаревичъ.— Князь Влад. Любецки.— Леонъ Залески.—Ал. Баньковичъ.—Янъ Станевичъ.—Пав. Станевичъ.— Г-жа Людовика Харламова.—Ст. сов. Генр. Кулаковски съ женою.—Полк. Витковски.—Надв. сов. Александръ Синицынъ.

— Чин особ. пор. при министрѣ внутр. дѣлъ кол. сов. фонъ Братке.—Ковенск. земск. исправн. Антоновъ.—Дѣйств, ст. сов. Хрущевъ.— Отст. полков. Вульферъ.— Маіоръ Ясовскій.—Генеральша Толстовъ.

Выѣхавшіе изъ Вильна, съ 21-го по 24-ое мая.

Гр. Мориконн.—Блюмъ.—Батюшковъ.—Захаревичъ.—Келлеръ. Пузына.—Княжна Любецка.—Князь Влад. Любецки.—Ольшаньски.—Цывиньски.—Важиньски.— Бургардтъ.—Грабовски.— Гедговдъ.—Крживицки.—Пав. Станевичъ.—Сикорски.—Генеральша Толстовъ.—Гофъ медикъ надв. сов. Круневичъ.—Дѣйств. ст. сов. Чашниковъ.—Пом. Вольфъ.—Гр. Янъ Тышкевичъ.—Отст. пор. Гр. Забѣлло.— Лепельскій уѣздн. предв. двор. Богушевичъ.— Отст. полков. Вульферъ.—Чин. особ. пор. при министрѣ внутр. дѣлъ кол. сов. фонъ Братке.—Д-ръ Загорски.

DZIENNIK WILEŃSKI.

Przyjechali do Wilna od 21-go do 24-go maja.

HOTEL NISZKOWSKI. Wojewoda i adjutant księcia Czarnogórskiego Łazar Włachowicz z synem Ewtimjem. Obyw. Bol. Ważyński. — Jan Olszański. — Dyon. Cywiński. — Józef Tarnowski.— Wład. Hryhorowicz.— Alb. Umiastowski.—Karol Bys ram.—Jan Zacharewicz.—Władysł. książe Lubecki.—Leon Zaleski.—Al. Wańkowicz.—Jan Staniewicz.— Paw. Staniewicz.— Pani Ludwika Charłamowa.—Rad. st. Henr. Kułakowski z żoną.—Półkown. Witkowski.— Rad. dw. Aleksand. Sinicyn.

— Urzędn. szczeg. pol. przy ministrze spr. wewnętrz. Rad. kol. fon. Bratke. — Sprawnik Kowieński Antonow. — Rzecz. rad. stan. Chruszczew.—Dym. półk. Wulfer.—Major Jasowski.—Pani jenerałowa Tołstow.

Wyjechali z Wilna, od 21-go do 24-go maja.

Hr. Morykoni.—Blum.— Batiuszkow.— Zacharewicz.— Keller.— Puzyna.—Księżna Lubecka.—Wład. książe Lubecki.—Olszański.— Cywiński.—Ważyński.— Burhardt.— Grabowski.—Giedgowd.—Krzywicki.—Paw. Staniewicz.—Sikorski.— Pani jenerałowa Tołstow.— Hof-medyk rad. dw. Kruniewicz.—Rzecz. rad. st. Czasznikow.—Ob. Wolf.—Jan hr. Tyszkiewicz.—Dym. por. hr. Zabiełło.—Marsz. szl. pttu Lepelskiego Buhuszewicz.—Dym. półk, Wulfer.—Urzęd. szczeg. pol. ministra spraw wewnętrz. rad. kol. fon. Bradke.—D-r Zahorski.

Одобрено Цензурою. 24 Мая 1862 г. Вильно. W Drukarni A. H. Kirkora.

ОБЪЯВЛЕНІЕ

О порядкѣ торговъ въ 1862 году на поставку въ Брестъ-Литовскую Коммисаріатскую Коммисію вещей, а также на постройку обмундированія, для снабженія рекрутъ Царства Польскаго.

По заготовленію вещей и по постройкѣ обмундированія, въ 1862 году, для Брестъ-Литовской Коммисаріатской Коммисіи, на снабженіе рекрутъ Царства Польскаго, согласно разрѣшенію Намѣстника ЕГО ИМПЕРАТОРСКО-ЦАРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА въ томъ Царствѣ, дѣлаются извѣстными, во всей подробности, основанія, принятыя къ совершенію этой операціи.

Къ поставкѣ предлагаются слѣдующія вещи: сукна армейскія—сѣрое, темнозеленое, черное и сѣрое крестьянское; холсты— рубашечный и подкладочный, а также къ постройкѣ изъ помянутыхъ матеріаловъ слѣдующаго обмундированія: фуражныхъ шапокъ безъ козырьковъ, шинелей, шароваръ, галстуковъ, ранцевъ, рукавицъ, и холщевыхъ рубахъ.

О количествѣ вещей, какое понадобится въ поставку, а также о числѣ обмундированій, какія потребуются въ постройку, подрядчику будетъ объявлено въ свое время.

Заготовленіе вещей будетъ произведено на общихъ правилахъ, указанныхъ во II главѣ III раздѣла I книги свода военныхъ постановленій о подрядахъ военнаго министерства.

Торги будутъ производиться въ Брестъ-Литовской Коммисаріатской Коммисіи 11-го и 15-го числъ Іюня мѣсяца 1862 года, въ двухъ видахъ: на всю операцію и особо, по каждому званію вещей, на сукна и холсты, и на постройку рекрутскаго обмундированія, т. е. на шитье онаго.

Утвержденіе послѣдней цѣны, оставшейся на торгахъ, будетъ зависѣть отъ Намѣстника Царства Польскаго, по соображеніи цѣнъ, какія будутъ собраны къ этой операціи и окажутся выгодными для казны.

На случай неисправности подрядчика опредѣляется неустойка въ 15% подрядной суммы. Впрочемъ, подрядчикъ подвергается платежу полной неустойки только при совершенной неисправности. Подрядчикъ, заплативъ полную неустойку, не освобождается однакожъ отъ взысканія съ него тѣхъ убытковъ, которые будутъ понесены казною.

Въ обезпеченіе подряда, будутъ принимаемы залоги, на точномъ основаніи статей съ 1588 по 1642 части 1-й тома X свода гражданскихъ законовъ, изд. 1857 года.

При равенствѣ цѣнъ на торгахъ, количество вещей раздѣляется между торговавшимися, въ пропорціи вызововъ ихъ, а несогласившемуся на это раздѣленіе отказывается въ поставкѣ, и вещи раздѣляются между другими желающими; но фабрикантамъ и заводчикамъ отдается преимущество передъ промышленниками, неимѣющими собственныхъ фабрикъ и заводовъ.

Вообще, при пріемѣ вещей отъ подрядчиковъ будетъ устранено всякое замѣдленіе и стѣсненіе.

Матеріалы можетъ подрядчикъ ставить со времени объявленія объ утвержденіи за нимъ подряда; а окончательный срокъ пазначается на поставку матеріаловъ перваго числа августа 1862 года.

Поставка вещей производится по мѣрѣ постройки оныхъ съ 1-го августа, а окончательная поставка обмундированія должна быть произведена къ 15-му числу октября 1862 года.

Торги будутъ произведены изустные, съ допущеніемъ при нихъ присылки запечатанныхъ объявленій, на точномъ основаніи главы II, разд. III, книги I, части IV свода военныхъ постановленій; но присылки запечатанныхъ объявленій отъ тѣхъ лицъ, которыя лично или черезъ повѣренныхъ будутъ участвовать въ изустныхъ торгахъ, воспрещается, и подобныя объявленія не будутъ приняты ни въ какое соображеніе.

Лица, желающія вступить въ изустный торгъ, обязаны, до приступленія къ нему, представить въ залогъ не менѣе 15% подрядной суммы.

Запечатанныя объявленія къ торгамъ должны быть присланы или поданы въ Коммисію, такъ чтобы они поступили не позже одинадцати часовъ утра въ день назначенный для переторжки.

Запечатанныя объявленія, на основаніи статьи 1909 тома X свода законовъ гражданскихъ, изд. 1857 года должны заключать въ себѣ: 1-е, согласіе принять подрядъ вполнѣ или какую либо часть его, на точномъ основаніи прилагаемыхъ при семъ объявленій и условій, безъ всякой перемѣны; 2-е, цѣны складомъ писанныя, въ цѣнахъ недопускается никакихъ другихъ дробей, кромѣ 3/4, 1/2, 1/4, 1/8, 1/16, копѣекъ серебромъ. 3-е, мѣстопребываніе, имя и фамилію предъявителя, также мѣсяцъ и число, когда писано. *При объявленіи должны быть приложены*: 1-е, документы о званіи предъявителя; 2-е, залоги поручительства, соразмѣрные суммѣ неустойки.

Надпись на пакетѣ, въ которомъ запечатано объявленіе, должна быть слѣдующая: „объявленіе въ Брестъ-Литовскую Коммиссаріатскую Коммисію къ назначенной такого то мѣсяца и такого то числа переторжкѣ, на поставку вещей и на постройку обмундированія для рекрутъ Царства Польскаго.“

Объявленія, заключающія въ себѣ условія, въ чемъ либо несогласныя съ публикованными, а также объявленія при которыхъ не приложено залоговъ, соразмѣрныхъ съ суммою неустойки, будутъ оставлены безъ всякихъ послѣдствій.

ВѢДОМОСТЬ

вещамъ, назначеннымъ къ заготовленію Брестъ-Литовской Коммисаріатской Коммисіи въ 1862 году для рекрутъ Царства Польскаго.

Званіе вещей.	Количество вещей.
Построить	
Сукна сѣраго фабрикантскаго	41,875 арш.
— темнозеленнаго	22,902 ар. 9 в.
— чернаго	644 ар. 3 р.
— сѣраго крестьянскаго	11,240 ар. 4 в.
Холста подкладочнаго	167,581 ар. 11 в.
— рубащечнаго	122,040 ар.
Изъ этихъ матеріаловъ предположено построить:	
Фуражекъ	11,331
Галстуковъ	10,307
Шипелей	10,000
Шароваръ	11,559
Рукавицъ	10,499 паръ
Ранцевъ	10,808
Рубахъ	18,080

УСЛОВІЯ

на поставку въ Брестъ-Литовскую коммисаріатскую коммисію вещей и на постройку рекрутскаго обмундированія для рекрутъ Царства Польскаго въ 1862 году.

I-е. Поставку вещей, потребныхъ Брестъ-Литовской коммиссаріатской коммисіи, въ течение одного тысяча восемьсотъ шестьдесятъ вторая года, для рекруъ Царства Полскаго и постройку рекрутскаго обмундированія, могутъ принять на себя тѣ желающіе, которые имѣютъ право участвовать въ подрядахъ на основаніи правилъ изложенныхъ въ статьяхъ съ 1737-й по 1833 I части X тома св. гражданскихъ законовъ изданія 1857 г.

II е. На какое число рекрутъ должно будетъ поставить вещей и построить рекрутскаое обмундированіе съ зачетомъ въ то число матеріаловъ и шитыхъ вещей, состоящихъ при коммисіи и въ особыхъ складахъ, коммисія обязана поставлять подрядчика въ извѣстность непозже семи дней послѣ полученія распоряженія отъ вышей власти.

III. Еслибы послѣ даннаго подрядчику обявленія на поставку вещей, потребовалось поставить оныхъ и построить рекрутскихъ обмундированій болѣе, чѣмъ предназначено будетъ

OGŁOSZENIE.

O KOLEI TARGÓW W 1862 ROKU NA DOSTARCZENIE DO BRZESKO-LITEWSKIEJ KOMMISSJI KOMISORJACIEJ RZECZY A TAKŻE NA USZYCIE ODZIEŻY MUNDUROWEJ DLA REKRUTÓW KRÓLESTWA POLSKIEGO.

Względem dostarczenia rzeczy i uszycia mundurowéj odzieży w r. 1862 dla Brzesko-Litewskiéj kommissji komisarjackiéj w celu zaopatrzenia w nie rekrutów królestwa Polskiego, zgodnie z decyzją Namiestnika Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości w tém królestwie, podają się do wiadomości zasady przyjęte dla uskutecznienia tego przedsięwzięcia.

Dla dostarczenia potrzebne są następujące rzeczy: sukna żołnierskie szare, ciemnozielone, czarne i szare siermiężne; płótna na koszule i podszewki; a także potrzebne jest uszycie z tych materjałów następujące omundurowanie: czapki, furażerki bez daszków, płaszcze, szarawary, halsztuki, rańce, rękawice i koszule płócienne.

O ilości rzeczy, jaką wypadnie potrzeba dostarczyć, jak również o ilości mającego się uszyć omundurowania, podraczyk otrzyma w swoim czasie ogłoszenie.

Dostarczanie rzeczy będzie się odbywać na ogólnych prawidłach wyłożonych w rozdziale II, oddziału III-go 1-księgi IV cz. zb. praw wojennych o podradach ministerjum wojenny.

Targi będą się odbywały w Brzesko-Litewskiéj kommisorjackiéj kommissji 11-go i 15-go następującego m. czerwca r. 1862 dwóch rodzajów na całą operację i osobno na każdy gatunek rzeczy, na sukna i płótna i na sporządzenie rekruckiego omundurowania czyli na jego uszycie.

Utwierdzenie cen ostatnich jakie się ustalą na targach, będzie zależeć od Namiestnika Królestwa Polskiego po zestawieniu z sobą jakie się dadzą zebrać do téj operacji i okażą się dogodniejszemi dla skarbu.

W razie nieakuratności podradczyka, naznacza się sztraf do wysokości 15% summy podradowéj. Zresztą podradczyk podlega opłacie całkowitego sztrafu tylko w razie zupełnéj nieakuratności. Podradczyk opłaciwszy sztraf całkowity nieoswobadza się jednak od obowiązku wynagrodzenia wszystkich strat, jakie skarb z tego powodu poniesie.

Dla pewności podradu będą się przyjmować ewikcje wedle brzmienia art. 1588—1642 części I-éj T. X. zb. praw cywil. wyd. 1857 roku, w razie jednostajności cen na targach ilość rzeczy rozdziela się między uczęstniczącymi w targach w stosunku objawionych przez nich deklaracij, a niezgadzający się na taki rozdział usuwa się od dostarczenia a rzeczy rozdzielają się między innych kontrahentów; lecz fabrykantom służy prawo pierwszeństwa przed przemysłowcami nie posiadającymi własnych fabryk i rękodzielni.

W ogóle przy przyjmowaniu rzeczy od podradczyków ma być usunięta wszelka zwłoka i ścieśnienie.

Materjały może dostarczać podradczyk zaraz po ogłoszeniu mu, iż podrad na rzecz jego utwierdzony został; a termin ostateczny dla dostarczenia materjałów naznacza się dnia 1 sierpnia 1862 r.

Dostarczenie rzeczy odbywa się w miarę wygotowania onych od 1 sierpnia, a ostateczne dostarczenie omundurowania winno być uskutecznione na 15 października 1862 roku.

Targi będą się odbywać słównie, przyczém przyjmowane będą przysyłane deklaracje opieczętowane w myśl rozdz. II oddz. III ks. I-éj cz. IV zb. pr. wojsk.; lecz przysyłanie dekleracji opieczętowanych od osób, które same osobiście lub przez umocowanych swoich uczęstniczyć będą w targach słównych, wzbrania się i deklaracje takowe nie będą zupełnie przyjęte w uwagę.

Osoby życzące stanąć do słównego targu, obowiązane są złożyć na kaucję nie mniéj 15% summy podradowéj.

Opieczętowane deklaracje powinne być przysłane lub podane do kommissji tak, ażeby mogły być otrzymane nie późniéj jak o godzinie 11-éj przed południem w dniu naznaczonym dla przetargu.

Deklaracje opieczętowane na mocy art. 1909 Tomu X zb. pr. cywilnych, wyd. 1857 roku powinny zawierać w sobie 1-e zgodzenie się na wzięcie podradu w zupełności lub jakiejkolwiek jego części, na zasadzie załączających się przy tém ogłoszeń i warunków bez żadnéj zmiany. 2-e ceny literami wyrażone; w cenach niepozwalane są żadne inne *ułamki prócz 3/4, 1/2, 1/4, 1/8, 1/16 kopiejki srebrem. 3-e miejsce pobytu, stan, imię i nazwisko deklarującego, a także datę miesięca i dnia, w którym deklaracja pisana. Do deklaracji* pominny być załączone dokumenta o stanie kontrahenta, 2-e kaucji, lub poręcznictwa odpowiednie do summy w razie niedotrzymania umowy.

Nadpis na kopercie zawierającéj pod pieczęcią deklarację, powinien być następujący: „Dekleracja do Brzesko-Litewskiéj kommisorjackiéj kommissji na przetarg takiego to miesiąca i takiego to dnia naznaczony, na dostarczenie rzeczy i na uszycie omundurowania dla rekrutów królestwa polskiego.“

Deklaracje zawierające w sobie warunki niezgodne w czemkolwiek z ogłoszonemi, a także deklaracje bez kaucij odpowiednich będą zostawiane bez żadnych następstw.

WIADOMOŚĆ

o rzeczach naznaczonych dla dostarczenia do Brzesko litewskiéj Kommissji kommisorjackiéj w r. 1862 dla rekrutów królestwa Polskiego.

Nazwa rzeczy	Ilość rzeczy
Dostarczyć	
Sukna szarego fabrycznego	41,875 arsz.
— Ciemno zielonego	22,902 ar. 9 wiers.
— czarnego	644 ar. 3 w.
— szarego siermiężnego	11,240 ar. 4 w
Płótna na podszewkę	167,581 ar. 11 w.
— na koszule	122,040 ar:
Z tych materjałów ma się sporządzić:	
Czapek	11,331
Halsztuków	10,307
Płaszczów	10,000
Szarawarów	11,559
Rękawic	10,499 par.
Rańców	10,808
Koszul	18,080

WARUNKI

DOSTARCZENIA RZECZY DO BRZESKO LITEWSKIEJ KOMMISSJI KOMMISSORJACKIEJ I USZYCIA ODZIEŻY MUNDUROWEJ DLA REKRUTÓW KRÓLESTWA POLSKIEGO.

I. Dostarczenie rzeczy potrzebnych dla Brzesko-Litewskiéj kommissorjackiéj kommissji w ciągu jednego 1862 roku, i uszycie rekruckiéj odzieży mogą przyjąć na siebie wszyscy, którzy mają prawo uczęstniczenia w podradach, na mocy przepisów wyłożonych w artykułach 1737 do 1833 Cz. I. X. Tomu Zb. Pr. Cyw. wyd. 1857.

II. Na jaką liczbę rekrutów wypadnie dostarczyć rzeczy i uszyć odzieży mundurowéj, z zaliczeniem w to materjałów i rzeczy uszytych, będących przy Komissji w osóbnych składach, Komissja obowiązana uwiadamiać podradczyka nie późniéj, jak w siedm dni po otrzymaniu rozporządzenia od władzy wyższéj.

III) Jeśliby po uczynionem podradczykowi ogłoszeniu o dostarczeniu rzeczy, wypadła potrzeba dostarczyć ich i uszyć odzieży mundurowéj rekruckiéj więcéj niż było zamierzano z po-

съ начала, то подрядчикъ долженъ исполнять эти требованія безпрекословно, въ назначеный срокъ и по той самой цѣнѣ, которая состоиться при подрядѣ. О сей добавочной постройкѣ и къ которому времени должны быть поставлены вещи, равно построено рекрутское обмундированіе, коммисія особенно должна поставить подрядчика въ извѣстность.

IV. Вещи должны быть поставляемы въ магазины коммисіи, на подводахъ подрядчика, по мѣрѣ постройки оныхъ, съ перваго августа а окончательная поставка обмундированія, должна быть произведена къ пятнадцатому числу октября 1862 года, если таковой срокъ не будетъ назначенъ ранѣе или позже, о чемъ будетъ предваренъ подрядчикъ своевременно.

V. Сукна должны быть поставляемы только издѣлія велико-россійскихъ губерній; всѣ же остальныя вещи могутъ быть и полскихъ издѣлій; но во всякомъ случаѣ, то лице, которое обяжется поставить всѣ вещи только изъ рускихъ уздѣлій при равныхъ цѣнахъ, будетъ имѣть преимущество предъ другими посавщиками, желающими ставить матеріалы польскіе.

VI. Холсты рубашечный и подкладочный, по данымъ отъ Брестъ-Литовской коммисаріатской коммиссіи образцамъ, должны быть чистые, ровные, плотные, безъ костерыки и безъ всякихъ поврежденій и не уже 8-ми вершковъ ширины. Холсты, имѣющіе 9, 10, 11, 12 и 13 вершковъ ширины будутъ приниматься за 8-ми вершковые, а умѣющіе 14, 15 и 16-ть вершковъ ширины будутъ приводиться въ 8-и вершковую ширину.

VII. Армейскія сукна, какъ то: сѣрое, темнозеленое и черное подрядчикъ обязанъ выставить, согласно выданнымъ Брестъ-Литовскою коммисаріатскою коммисіею образцамъ, ровной ткани, плотныя, безъ видимыхъ рядовъ и не грубой пряжи, шириною въ одинъ аршинъ четырнадцать вершковъ. Въ отвращеніе всякихъ недоразумѣній относительно качества поставляемыхъ суконъ и холстовъ, образцы этимъ матеріаламъ будутъ заготовлены коммисіею въ трехъ экземплярахъ совершенно сходные и одинаковаго качества, съ тѣмъ, чтобы образцы эти хранились въ Брестъ-Литовской коммисіи, въ канцеляріи Намѣстника и у подрядчика.

VIII. Сукно на ранцы должо быть сѣрое крестьянское 15 вершковой ширины изъ овечьей шерсти, безъ примѣси коровьей и кислой, плотное, хорошо уваленое, потомъ вымоченное, чтобы имѣло установленную доброту, и было сходно съ образцомъ, въ Брестъ-Литовской коммисаріатской коммиссіи находящимся.

IX. Для обмундированія каждаго рекрута Царства Польскаго должны быть строимы слѣдующія вещи: фуражная шапка на подкладкѣ, шинель съ подкладкою, шаравары на подкладкѣ, рукавицъ пара безъ подкладки, галстукъ на подкладкѣ, рубахѣ двѣ, ранецъ на подкладкѣ.

X. Постройку самаго обмундированія подрядчикъ долженъ производить по образцамъ, равно по слѣдующему описанію.

а) Шапка фуражная, темнозеленаго сукна, коего отпускается 3 вершка 15 дробныхъ, на простеганномъ холстѣ, коего отпускается 1 аршинъ. Дно шапки въ діаметрѣ $6^6/_4$ верш; шапка стачивается изъ четырехъ равныхъ частей, безъ выпушека. Ширина стѣнокъ отъ околыша до верхняго круга 2 вершка. Околышъ шириною въ 1 вершокъ, безъ выпушекъ. Шапки для рекрутъ строить глубже обыкновенныхъ солдатскихъ и подкладывать паклею, согласно Высочайше утвержденному образцу, разосланному при циркулярѣ коммисаріатскаго департамента отъ 18 августа 1836 года.

б) Шинель по новому образу, сѣраго сукна съ таковымъ же воротникомъ, безъ погоновъ и клапоновъ на воротникѣ, должна имѣть: длину полъ на 8-ми вершковъ отъ земли,— полноту такую, чтобы когда шинель разостлана, то отъ передняго угла одной полы до таковаго же другой, по прямому направленію, было мѣры около одного аршина шести вершковъ больше противу роста человѣка. Для сего, между спинною и полами шинели въ низу вставляется съ каждой стороны клинъ, соотвѣтственныхъ размѣровъ. Борты прямые съ 6-ью суконными пуговицами въ одинъ рядъ, но пуговицы посажены такъ, чтобы послѣдняя къ низу приходилась противъ нижній части живота. Обрѣзъ лѣваго борта пристегивается къ правому посредствомъ двухъ крючковъ, въ верхнемъ углу и противъ таліи. Отъ нижняго крючка и далѣе до низу борты полъ срѣзаны не прямо въ низъ, а съ напускомъ на искосъ, для того что бы полы больше заходили одна на другую. Подкладка въ рукавахъ и подъ боками таліи, доходящая до нижней пуговицы. Рукава дѣлаются столь широкими, что бы свободно надѣвались на полушубокъ, а длиною ровнялись соевторимъ составомъ большаго пальца. Обшлаги шинели выкраиваются кругомъ, равно и ширины имѣютъ 4 вершка. Воротникъ отложной, подбитый тѣмъ же сукномъ, высота онаго такова, чтобы, бывъ поднятъ, онъ съ зади доходилъ вплоть до нижяго края каски или кивера, не мѣшая однакожъ надѣвать таковой; съ переди же съ обеихъ сторонъ воротникъ сей нѣсколько разширается и закрываетъ нижнюю часть лица. Длинаже воротника сего такова, чтобы передніе поднятые края сходились на лице. Нижняя половинка воротника, остающаясь не подвижною, застегиватся съпереди на 3 крючка. Для того, чтобы лежать плотно нашеѣ и не напирать на затылокъ, воротникъ сей имѣетъ покрой не прямой а нѣсколько закругленный; при чемъ и передніе концы онаго срѣзываются не прямо, а также загругленными. Складки: въ спинкѣ шинели дѣлаются четыре складки пришитыя на глухо на $^1/_2$ вершка ниже воротника а далѣе свободно разпускающіяся. Для стягиванія шинели когда оная надѣвается въ рукава нашиваются изъ внутры, на высотѣ таліи, на складкахъ, коихъ здѣсь образуется болѣе суконныя или тесемочныя гайки, которыя и стягиваются продѣтою въ оныя тесьмою. Съ наружи съ борки сіи застегиваются перемычкою изъ двойнаго сукна, на двѣ пуговицы посаженныя противъ таліи по обоимъ краямъ спинки, гдѣ для крѣпости нашиваются клапоны, шириною въ $^1/_2$ вершка а длиною въ 4 вершка. Перемычка имѣетъ съ каждаго конца по двѣ прорѣзныя петли для застегиванія на ту или на другую смотря потому надѣта ли шинель на кафтанъ либо на полушубокъ; карманы имѣются по одному въ каждой полѣ, съ продольными отверстіями, прорѣзанными вершка на три въ переди боковыхъ швовъ спинки и на той высотѣ, гдѣ кончаются клапоны задній перемычкѣ, отвѣрстія сіи закрываются клапонами, шириною къ $^1/_2$ вершка, а длиною въ 5-ть, которые застегиваются по срединѣ одною пуговичкою. На шинель отпускается сукна сѣраго 4 аршина 3 верш. и холста на подпладку и карманы 5-ть аршинъ.

в) Шаравары темнозеленаго сукна сшиваются изъ двухъ половинокъ; вверху, съ переди и съ зади имѣются складки, каждая шириною въ $^5/_8$ вершка, которые пришиваются къ поясу шириною съ переди 2, а съ зади $1^1/_2$ вершка, съ переди шаравары имѣютъ разрѣзъ отъ 4-х до 5-и вершковъ, смотря по росту человѣка. На лѣвой половинѣ просѣкаются три петли, одна надъ другой, а на правой пришиваются три костяныя пуговицы. Съ зади имѣются два суконныя запряжника шириною въ 1-нъ вершокъ на холстинной подкладкѣ. Въ боковыхъ швахъ шараваръ на 1 вершокъ ниже пояса, имѣются карманы, прикрытые клапонами, длиною 5-т вершковъ. Для подтяжекъ пришиваются съ зади и съ переди по двѣ костянныя пуговицы. Подкладка холщевая. На шаравары отпускается сукна 1-нъ аршинъ 10 вершковъ и холста подкладочнаго 7 аршинъ 8 вершковъ

г) Рукавицы темнозеленаго сукна безъ выпушекъ и подкладки длина 5 вершковъ съ ушивкою на краю $^1/_8$ верка шьются столь свободно, что бы могли просторно надѣваться на руки. Сукна на рукавицы отпускается $2^1/_2$ вершка.

д) Галстукъ черного сукна, на холщевой подкладкѣ ширина 2 вершка длина, по толщинѣ шеи застегивается съ зади двумя железными крючками и таковыми же петлями, съ права на лѣво. Съ переди къ нижнему краю, пришивается изъ тогоже сукна безъ подкладки, манишка, длиною $2^5/_8$ вершка, шириною вверху 3 вершка, а внизу $2^1/_2$ вершка; сукна на галстукъ съ манишкою отпускается одинъ вершокъ и холста подкладочнаго 1 вершокъ.

г) Рубашка изъ холста; воротникъ вышиною $1^1/_2$ вершка имѣетъ разрѣзъ по срединѣ шеи, спереди воротника у нижнихъ краевъ прорѣзываются двѣ петли, для завязыванія рубашки тесемками. Холста отпускается на каждую рубаху 6 аршинъ 12 вершковъ. Холстъ долженъ имѣть ширины никакъ немѣнее 8-ми вершковъ, имѣющій же 9, 10, 11, 12 и 13 вершковъ принимается за 8-и вершковый, а 14, 15 и 16 вершковый приводится въ указанную 8-и вершковую ширину. За симъ, 16-ть вершковаго отпускается на рубаху 3 арш. 6 вершковъ.

ж) Ранецъ. Сѣраго крестьянскаго сукна, на подкладочномъ холстѣ кроится изъ трехъ частей, изъ коихъ одна длиною въ 1 аршинъ 3 вершка, шириною $8^1/_2$ вершковъ, а двѣ части составляющіе бока ранца, выкраиваются овально, каждая длиною $6^1/_2$ вершковъ, шириною по срединѣ въ $2^3/_8$ вершка. Спитый изъ этихъ трехъ частей ранецъ имѣетъ длины съ застегнутою крышкою $8^1/_2$ вершка ширины съ боками $10^1/_2$ вершка. На крышкѣ въ низу прорѣзываются три петли, изъ коихъ двѣ на $^1/_2$ вершка отъ боковъ и на $^1/_8$ вершка, отъ низа, а

cządku, podradczyk obowiązany jest spełnić te żądania bezwarunkowo w terminie zakreślonym i według cen, które się ustalą przy podradzie. O tém dodatkowém dostarczeniu, jak również o terminie dostarczenia rzeczy i odzieży mundurowéj, Komissja osobno winna uwiadomić podradczyka.

IV) Rzeczy winne być dostawiane do magazynów Komissji na podwodach podradczyka w miarę wygotowania onych, począwszy od dnia 1 sierpnia, a ostatecznie dostarczenie odzieży mundurowéj powinno być uskutecznione na dzień 15 października 1862 roku, jeżeli ten termin nie będzie odłożony lub przyśpieszony, o czém podradczyk będzie ostrzeżony w czasie właściwym.

V. Sukna winny być dostarczane tylko z fabryk gubernij wielko-rossyjskich, wszystkie zaś inne rzeczy mogą być i wyrobu polskiego; lecz w każdym razie, osoba, która się zobowiąże dostarczyć wszystkie rzeczy wyrobu rossyjskiego, przy równych cenach otrzyma pierwszeństwo przed liwerantami, życzącymi dostarczyć materjałów wyrobu polskiego.

VI. Płótna na koszule i podszewki wedle wzorów danych przez Brzesko-Litewską Komisję komissorjacką, mają być czyste, równe, mocne, bez paczesi ibez żadnych uszkodzeń i nie węższéj od 8 wierszków szerokości. Płótna trzymające 9, 10, 11, 12 i 13 wierszków szerokości będą się przyjmować za 8-wierszkowe, a 14-to, 15-to i 16-to wierszkowéj szerokości będą się sprowadzać do 8-wierszkowéj szerokości.

VII. Sukna wojskowe jako to: szare, ciemno-zielone i czarne, podradczyk obowiązuje się dostarczyć według wydanych z *Brzesko-Litewskiéj komisorjackiéj* Komissji wzorów, równéj tkaniny, trwałe, bez widocznéj osnowy i nie grubéj przędzy, szerokości 1 arszyn i 14 wierszków. Dla usunięcia wszelkich wątpliwości względem dobroci dostarczanych płócien i sukien, wzory tych materjałów będą przygotowane przez Komissję w trzech egzemplarzach zupełnie jednostajne i jednakiéj dobroci, ażeby się przechowywały w Komissji Brzesko-Litewskiéj, w kancellarji Namiestnika i u podradczyka.

VIII. Sukno na rańce powinno być szare, siermiężne szerokości 15-wierszkowéj (z owczéj wełny wytkane (bez dodatku krowiéj i koźléj) mocne, dobrze walowane, potém wymoczone i posiadać przepisaną dobroć oraz być zupełnie podobném do wzoru znajdującego się w Brzesko-Litewskiéj Komissji komissorjackiéj.

IX. Dla umundurowania każdego rekruta z Królestwa Polskiego mają być sporządzone następujące rzeczy: czapka na podszewce, płaszcz z podszewką, szarawary podszyte, para rękawic bez podszewki, halsztuk z podszewką, dwie koszule, raniec na podszewce.

X. Samo umundurowanie podradczyk powinien sporządzać wedle wzorów, jak również wedle następnego opisu:

a) Czapka z ciemnozielonego sukna, którego się przeznacza 3 wierszki z ułamkiem na stebnowaném płótnie, którego wychodzi 1 arszyn. Dno czapki ma w średnicy $6^1/_4$ wierszka. Czapka zszywa się z czterech równych części bez wypustek. Szerokość brzegów od obwódki do dna 2 wierszki. Obwódka szerokości 1 wierszek, bez wypustek. Czapki dla rekrutów szyć należy głębsze od zwyczajnych żołnierskich i podkładać paczesiami, zgodnie z Najwyżéj utwierdzonym wzorem, rozesłanym przy okolniku departamentu komissorjacki go z dnia 18 sierpnia 1836 r.

b) Płaszcz według nowéj formy, z szarego sukna z takimże kołnierzem, bez pogonów i klapek na kołnierzu, powinien mieć poły długie na 8 wierszków od ziemi; szerokość zaś mieć taką, ażeby, gdy będzie rozesłany, od przedniego rogu jednéj poły do takiegoż rogu drugiéj poły w prostym kierunku trzymał miary około 1 arszyna, 6 wierszków więcéj niż wzrost człowieka. Dla tego, między grzbietem a połami płaszcza wstawia się z każdéj strony klin stosownych rozmiarów. Klapy proste z 6-ciu sukiennemi guzikami w jeden rząd i tak osadzonemi, ażeby ostatni w dole przypadał naprzeciw niższéj części żołądka. Brzeg lewéj klapy przyszpila się do prawéj za pomocą dwóch haftek w górnym rogu i w pasie. Od dolnéj haftki i daléj do dołu brzegi pół skrojone nie prosto w dół, ale na ukos, tak żeby poły zachodziły więcéj jedna na drugą. Podszewka w rękawach i pod klapami ma dochodzić do dolnego guzika. Rękawy mają być tak szerokie, ażeby je można było wdziać na półkożuszek, a długie aż do drugiego stawu wielkiego palca. Obszlagi płaszcza wykrawają się cyrklem równo i trzymają szerokości 4 wierszki. Kołnierz odkładany, podszyty temże suknem, a wysokość jego ma być taka, ażeby gdy będzie podjęty dochodził z tyłu do dolnéj krawędzi kaszkietu lub giweru, nie przeszkadzając jednak przy wkładaniu na głowę tych ostatnich; z przodu zaś po obu stronach kołnierz ten cokolwiek się rozszerza i zakrywa dolną część twarzy. Długość zaś kołnierza tego ma być taka, ażeby podjęte rogi schodziły się z sobą na twarzy. Niższa nieruchoma połowa kołnierza, zaszpila się z przodu na trzy haftki. Ażeby kołnierz przystawał dobrze do szyi i nie naciskał karku, winien mieć krój nie prosty, lecz cokolwiek zaokrąglony, przyczém i przednie końce jego zcinają się nie prosto, ale okrągło. Zakładki: z tyłu płaszcza robią się cztery fałdy przyszyte na głucho, o $^1/_2$ wierszka niżej kołnierza, a daléj rozpuszczają się wolno. Dla zaszpilania płaszcza, gdy się go włoży na rękawy przyszywają się z wewnątrz u stanu na fałdach, których się tutaj tworzy więcéj, sukienne lub tasiemkowe sztrefliki, które i zapinają się za pomocą przewleczonéj przezeń taśmy. Zewnątrz fałdy te zapinają się sztreflikami z podwójnego sukna na dwa guziki wszyte w stanie po obu bokach grzbietu, gdzie dla mocy naszywają się klapki szerokości pół wierszka a długości 4 wierszków. Sztreliki mają z każdego końca dwie przerznięte dziurki dla zaszpilania na jedną lub na drugą stronę, zważając według tego, czy płaszcz się wkłada na kaftan lub na półkożuszek. Kieszenie robią się po jednéj w każdéj pole z podłużnemi otworami, przerzniętemi na trzy cale po przedzie bocznych szwów grzbietku i w téj wysokości gdzie się kończą klapy tylnego sztreflika; dziurki te zakrywają się klapami szerokości pół wierszka, a długości 5 wierszków, które zapinają się po środku na jeden guzik. Na płaszcz przeznacza się szarego sukna 4 arszyny 3 wierszki i płótna na podszewkę i kieszenie 5 arszynów.

c) Szarawary z ciemnozielonego sukna zszywają się z dwóch połówek; u góry z przodu i z tyłu robią się fałdki każdą szerokości $^5/_8$ wierszka, które przyszywają się do paska szerokości z przodu 2, a z tyłu półtora wierszka; z przodu szarawary mają roztwór od 4 do 5 wierszków, stosownie do wzrostu człowieka. Na lewéj połowie przerzynają się trzy dziurki jedna nad drugą, a na prawéj przyszywają się trzy kościane guziki. Z tyłu robią się dwa sukienne sztrefliki szerokości 1 wierszka na płóciennéj podszewce. W bocznych szwach szarawarów na 1 cal niżéj paska robią się kieszenie przykryte klapkami długości 5 wierszków. Dla szlejek przyszywają się z przodu i z tyłu po dwa kościane guziki. Podszewka płócienna. Na szarawary daje się sukna 1 arszyn 10 wierszków i płótna na podszewkę 7 arszynów 8 wierszków.

d) Rękawice z ciemno-zielonego sukna bez wypustek i podszewki, długości 5 wierszków z uszkiem na brzegu $^1/_8$ wierszka, szyją się tak wolno, żeby się mogły łatwo wkładać na ręce. Sukna na rękawice daje się $2^1/_2$ wierszka.

e) Halsztuch z czarnego sukna na płóciennéj podszewce, szerokości 2 wierszków, długość wedle grubości szyi, zaszpila się z tyłu na dwa żelazne kruczki i takież haftki z prawéj strony na lewą. Z przodu do dolnego brzegu przyszywa się maniszka z tegoż sukna bez podszewki długości $2^5/_8$ wierszków, szerokości u góry 3 wierszków, a u dołu $2^1/_2$ wierszków. Sukna na halsztuch z maniszką daje się jeden wierszek i płótna na podszewkę 1 cal.

f) Koszula z płótna; kołnierz wysoki na $1^1/_2$ wierszka jest rozerżnięty na środku szyi. Z przodu kołnierza u dolnych rogów przerzynają się dwie dziurki dla zawiązywania koszuli tasiemką. Płótna na każdą koszulę daje się 6 arszynów 12 wierszków. Płótno winno mieć szerokości niemniéj 8 wierszków, trzymające zaś 9, 10, 11, 12 i 13 wierszków przyjmuje się za 8-wierszkowe, a 14, 15 i 16-to wierszkowe sprowadza się do wskazanéj 8-wierszkowéj szerokości. A zatém 16-wierszkowego płótna daje się na koszulę 3 arszyny 6 wierszków.

g) Raniec z szarego siermiężnego sukna na podszewce płóciennéj wykrawa się z trzech części, z których jedna długości 1 arszyn 3 wierszki, szerokości $8^1/_2$ wierszków, a dwie części stanowiące boki rańca, kroją się owalnie każda długości $6^1/_2$ wierszków, szerokości po środku $2^3/_8$ wierszków. Uszyty z tych trzech części raniec trzyma długości z zapiętym wierzchem $8^1/_2$ wierszków, szerokości z bokami $10^1/_2$ wierszków. Na wierzchu u dołu przerzynają się trzy dziurki, z których dwie odległe na $1^1/_2$ wierszka od boków i na $^1/_8$ wier-

третья между ниму по срединѣ. На эти петли застегиваются три суконныя пуговицы, пришитыя на ранцѣ. Къ ранцу сзади пришиваются двѣ подтяжки, сшитые изъ тогоже сукна на подкладкѣ, каждая длиною въ 1¼ аршинъ, шириною въ 1¼ вершка, снизу ранца, вмѣсто желѣзныхъ крючковъ пришиваются два деревянныя костылька. Сукна на ранецъ отпускается указанной ширины 9 вершковъ и холста подкладочнаго 1 арш. 12 вершковъ.

Еслибы въ продолженіе контрактнаго времени, произошло измѣненіе въ образцахъ, то принявшій на себя постройку вещей долженъ исполнить это безъ-отговорочно, нетребуя никакого вознагражденія, въ такомъ только случаѣ, если измѣніе это небудетъ требовать излишнихъ матеріаловъ противъ прежняго расчета. Шитье рекрутскихъ вещей должно быть производимо прочно, хорошими нитками и чтобы вещи имѣли надлежащій размѣръ.

XI. Сказанное обмундированіе должно быть строено, кромѣ рубахъ, рукавицъ и ранцевъ на три роста людей на большой два аршина 9 вершковъ, средніи 2 аршина 6 вершковъ и малый 2 аршина 4 вершка, по соразмѣрности, такъ чтобы изъ 100 обмундированій было: па болшой ростъ 13, на средній 50 ина малый 37. Рубахи же и рукавицы дѣлать на два роста, большой и средній, по ровному числу, а ранцы на всѣ росты одной виличины.

XII. Подрядчику, если онъ пожелаетъ, можетъ быть выдана въ задатокъ третья часть подрядной суммы, подъ особый залогъ рубль за рубль. Задаточные деньги должны вычитаться у подрядчика при каждой выдачи ему денегъ за поставленныя по договору матеріалы или шитыя вещи, въ той соразмѣрности въ какой онъ получитъ задатокъ, то есть если подрядчикъ получитъ въ задатокъ 1 треть подрядной суммы, то должно вычитать унего 1 треть выданныхъ ему денегъ; если четвертую часть, то 1 четверть и такъ далѣе. По мѣрѣ удержанія денегъ будутъ освобождаться и залоги, подъ задаточныя деньги представленныя, если небудетъ въ виду явной неисправности подрядчика; но во всякомъ случаѣ, неудержанные задатки должны быть обезпечены залогомъ рубль за рубль.

XIII. Наемъ помѣщеній для швальни, въ которой подрядчикъ будетъ производить работу, равно перевозка матеріаловъ какъ изъ коммисіи въ швальню, такъ изъ оной обратно построенной одежды, зависитъ отъ подрядчика, который въ цѣнахъ своихъ на поставку вещей, долженъ разсчитывать расходъ и на поясненную надобность.

XVI. Нанимаемыя подрядчикомъ швальни, на все время производство въ нихъ работъ, независимо надзора за оными подрядчика, будутъ состоять подъ постояннымъ наблюденіемъ коммисіи, для остраненій могущихъ произойти злоупотребленій въ перемѣнѣ казенныхъ матеріаловъ, и для наблюдѣнія за прочностью производимыхъ работъ, особенно внутреннихъ, которые, при освидѣтельствованіи сшитой вещи немогутъ быть разсматриваемы во всей подробности. Для чего, подрядчикъ обязанъ при приступленіи къ работамъ объявить о времени, въ которое онъ начнетъ и окончитъ ежедневные работы потому чтобы согласно таковому назначенію, наблюдающій за швальнями могъ являться въ оные, для прописанной надобности; безъ бытности же наблюдающаго, швальни должны оставаться за печатью, и во время не производства работъ входъ вънихъ запрещается, какъ подрядчику такъ и рабочимъ.

XV. Для отклоненія могущихъ возникнуть споровъ и недоразумѣній съ подрядчикомъ всѣ матеріалы, опредѣленные на рекрутскую одежду, будутъ раскраиваться при коммисіи, посредствомъ ея портныхъ, согласно размѣру одежды и формы ея, для чего и мочка суконъ будетъ производиться на ааконномъ основаніи, также подъ наблюденіемъ коммисіи, ея служителями; а затѣмъ, подрядчикъ будетъ получать отъ коммисія выкроеные матеріалы, изъ которыхъ и долженъ только шить вещи по образцамъ.

XVI. Принимаемые подрядчикомъ въ мастереніе матеріалы, дозавоза построенной изъ нихъ одежды въ мазины коммисіи, обязанъ подрядчикъ обеспечить, по стоимости вещей, узаконеннымъ залогомъ рубль за рубль, который неосвобождается до пріема сшитой одежды въ магазины коммисіи.

XVII. Порядокъ сдачи заготовленныхъ предметовъ и шитыхъ рекрутскихъ вещей опредѣляется слѣдующій: а) исполненіе поставки считается со дня предъявленія вещей къ сдачѣ; для чего подрядчикъ самъ или чрезъ довѣреннаго, передъ завозомъ ихъ въ коммисію, подаетъ письменное объявленіе о томъ, въ какомъ количествѣ и какіе именно матеріалы и шитые рекрутскіе вещи представляетъ къ сдачѣ. б) Коммисія, въ тотже день, назначаетъ пріемщика, а поставщика снабжать билетомъ, съ показаніемъ въ ономъ, изъ обявленія поставщика, въ количество матеріаловъ или шитыхъ вещей. По билету сему, смотритель магазиновъ пропускаетъ вещи на коммисаріатскій дворъ; в) Пріемщикъ исполняетъ объязанность свою по долгу присяги. При разсмотрѣніи и опредѣленіи доброты вещей равно и прочности шитья вещей, онъ руководствуется выданными ему образцами. Относительно же опредѣленія мѣры холстовъ и суконъ, поставщику предоставляется право требовать, что бы оные мѣрялись на аршинъ или на десяти аршинный столъ; г) Пріемщикъ обязанъ производить пріемъ, безъ всякаго замѣдленія съ 8-ми часовъ утра до 3-х часовъ пополудни, пріемъ непроизводится только въ днѣ праздничные и воскресные дни. д) По пріемѣ вещей, пріемщикъ каждый день отмѣчаетъ на выданномъ коммисіею поставщику билетѣ сколько именно вещей принято и сколько забраковано. По окончаніи пріема по билету, пріемщикъ подписываетъ оный; е) Принятыя вещи, равно и шитое рекрутское обмундированіе, въ самый день пріема оныхъ, свидѣтельствуются особо наряженною коммисіею, которая о произведенномъ свидѣтельствѣ составляетъ надлежащіе Акты. По произведеніи свидѣтельства, къ принятымъ вещамъ прилагается красныя штемпеля коммисаріатской коммисіи и управленія Брестъ-Литовскаго коменданта; а затѣмъ вещи переносятся изъ завознаго двора въ сортовой магазинъ. Если при свидѣтельствѣ вещей принятыхъ пріемщикомъ, какая либо часть окажется не сходною съ образцомъ, то забракованныя вещи немедленно возвращаются подрядчику и съ коммисаріатскаго двора вывозятся если поставщикъ непредъявитъ спора о годности ихъ. Представленіе забракованныхъ вещей считается какъ бы несуществовавшимъ; ж) Поставщикъ недовольный браковкою вещей, имѣетъ право образцы забракованныхъ вещей, съ приложеніемъ къ нимъ своей печати и ерлыка свидѣтельствовавшихъ лицъ, представить чрезъ почту, или по эстафетѣ, на счетъ виновныхъ, на разсмотрѣніе канцеляріи Намѣстника Царства Польскаго. На ерлыкѣ, который прилагается къ таковымъ образцамъ, объяснить подробно причины, по коимъ вещи забракованы. Жалобу эу поставщикъ обязанъ принести недалѣе 8-и дневнаго срока со дня браковки. За умышленное притесненіе подрядчика, обнаруженные слѣдствіемъ виновные предаются военному суду; з) Поставщику строго запрещается имѣть съ пріемщикомъ противузаконныя сдѣлки, воспрещенныя статьями 1955—1956 и 1958-ю тома X. св. зак. граж. изданія 1857 года, за нарушеніе сего поставщикъ подвергается взысканію опредѣленному статьями 1959—1960—1961 и 1962 того же X тома, и выданный коммисіею поставщику, при завозѣ вещей, Билетъ, съ роспискою на ономъ пріемщика и съ засвидѣтельствованіемъ смотрителя магазыновъ и члена коммисіи, тогда, когда будутъ освидѣтельствованы особою коммисіею, служитъ поставщику квитанціею въ пріемъ, и въ сомый день свидѣтельства представляется имъ и пріемщикомъ лично въ Брестъ-Литовскую коммисію. За неисполненіе сего, а равно и на медленность, поставщику предоставляется право приноситъ жалобу начальству, но недалѣе, какъ въ теченіи восьми дневнаго срока. і) По предъявленіи поставщикомъ и пріемщикомъ билета, Брестъ-Литовская коммисаріатская коммисія, въ тотъже день, и непозже какъ на слѣдующій день, даетъ пріемщику предписаніе о запискѣ принятыхъ вещей въ приходъ, и въ тоже время дѣлаетъ распоряженіе объ удовлетвореніи поставщика деньгами за принятыя вещи, непремѣнно, въ теченіи двухъ недѣль, со дня предъявленія билета. Если выдача денегъ будетъ промедлена болѣе двухъ недѣль содня предъявленія билета, то поставщикъ имѣетъ право требовать уплаты неустойки, на основаніи XXII пункта сихъ условій; к) При освидѣтельствованіи, особою наряженною коммисіею, рекрутскихъ обмундированій, подрядчикъ или его повѣренный долженъ неотлучно находится, и въ случаѣ обнаруженія какой либо части вещей несходными съ образцомъ или неисправными въ шитьѣ, въ тоже время, обязанъ безъпрекословно исправить и перемѣнить; л) Подрядчикъ неисправнымъ считается, когда къ опредѣленнымъ срокамъ непредставитъ для сдачи подряженныхъ у него матеріаловъ, или непостроитъ рекрутскихъ вещей; а равно, когда окажется построенныхъ обмундированіяхъ несходность съ образцами при освидѣтельствованіи вещей особою коммисіею—и уже, по одобрѣніи оныхъ этою коммисіею, считается окончательный срокъ поставки.

XVIII. Въ обеспеченіе исправнаго подряда опредѣляются залоги: въ наличныхъ деньгахъ и билетахъ банковыхъ и другихъ кредитныхъ установленій, закономъ къ принятію въ

szka od dołu, a trzecia między niemi po środku. Te dziurki zapinają się na trzy sukienne guziki, przyszyte do rańca. Do rańca z tyłu przyszywają się dwie szlejki, uszyte z tegoż sukna na podszewce, każda długości 1¼ arszyna, szerokości 1¼ wierszka; u dołu rańca, zamiast żelaznych kruczków przyszywają się dwie drewniane kłódeczki. Sukna na raniec daje się wiadoméj szerokości 9 wierszków i płótna na podszewkę 1 arszyn 12 wierszków. Gdyby w czasie trwania kontraktu zaszła zmiana we wzorach, ci co przyjęli na siebie uszycie rzeczy, powinni to spełnić bez wymówek, nie wymagając za to żadnego wynagrodzenia w takim tylko razie, jeżeli zmiana ta nie będzie wymagać większéj ilości materjałów w porównaniu z uprzedniem wyliczeniem. Rzeczy rekruckie winne być szyte mocnemi, dobremi nićmi i mieć należyte rozmiary.

XI. Powyższe umundurowanie ma być sporządzone, oprócz koszul, rękawic i rańców na trzy wzrosty, na wysoki 2 arszyny 9 wierszków, na średni 2 arsz. 6 wierszków i na nizki 2 arszyny 4 wierszki, w należytym stosunku, tak, ażeby ze stu umundurowań na wzrost wysoki było 13, na średni 50 i na mały 37. Koszule zaś i rękawice robić trzeba na dwa wzrosty: wysoki i średni po równéj ilości, a rańce na wszystkie wzrosty jednakowéj wielkości.

XII. Podradczykowi, jeżeli zechce, może być wydana na zadatek trzecia część summy podradowéj, na osóbną ewikcję rubel za rubel. Pieniądze zadatkowe powinny się potrącać podradczykowi przy każdem wydaniu jemu pieniędzy za dostarczone wedle kontraktu materjały albo szyte rzeczy, w stosunku w jakim otrzyma zadatek, to jest, jeżeli podradczyk odbierze na zadatek jedną trzecią część podradowéj summy, ma się potrącać od niego trzecia część wydających się mu pieniędzy, jeżeli odbierze zadatku czwartą część, to odliczać czwartą część i t. d. W miarę potrącenia pieniędzy będą się oswobadzać i ewikcje złożone na pieniądze zadatkowe, jeżeli nie będzie na względzie widocznéj nieakuratności podradczyka; lecz w każdym razie niepotrącone zadatki powinny być zabezpieczone rubel za rubel.

XIII. Najęcie lokalów dla szwalni, w któréj podradczyk będzie uskuteczniać robotę, jak również przewiezienie materjałów z Komissji do szwalni i na odwrót z téj ostatniéj gotowego odzienia, zależy od podradczyka, który w cenach swoich na mające się dostarczać rzeczy, powinien uwzględnić wydatek i na wyż rzeczoną kategorję.

XIV. Najęte przez podradczyków szwalnie, przez cały czas odbywających się w nich robót, niezależnie od dozoru nad niemi podradczyka, będą zostawać pod ciągłym nadzorem Komissji dla usunięcia mogących się zdarzyć nadużyć przez zamianę skarbowych materjałów i dla czuwania nad trwałością wykonywanych robót, szczególniéj wewnętrznych, które przy obejrzeniu uszytéj rzeczy nie mogą być rozpatrzone we wszystkich szczegółach. Dla tego więc podradczyk obowiązany jest przed rozpoczęciem robót, dać wiedzieć o czasie, w którym on zacznie i skończy codzienną robotę, ażeby zgodnie z tém zapowiedzeniem, dozorujący nad szwalniami, mógł się tam stawić w celu powyższym; w nieobecności zaś dozórcy szwalnie powinny być opiecztowane i podczas zawieszenia w nich robót wejście do nich wzbrania się tak podradczykowi jako i robotnikom.

XV. Dla zapobieżenia mogącym wyniknąć sporom i nieporozumieniom z podradczykiem, wszystkie materjały przeznaczone na odzież rekrucką, będą się kroić przy Komissji przez własnych jéj krawców, wedle miary i formy odzienia; dla tego więc i moczenie sukna odbywać się winno wedle prawa pod dozorem Komissji, przez jéj oficjalistów; a zatem podradczyk odbierać będzie od Komissji skrojone materjały, z których winien tylko szyć rzeczy według wzorów.

XVI. Przyjmowane przez podradczyka do warsztatów materjały, aż do przewiezienia uszytéj z nich odzieży do magazynów Komissji obowiązany jest podradczyk zabezpieczyć, według wartości rzeczy, ustanowionym zastawem rubel za rubel, który nie oswobadza się aż do przyjęcia uszytego odzienia do magazynów Komissji.

XVII. Porządek zdania przygotowanych przedmiotów i uszytych rzeczy rekruckich, ustanawia się następujący: a) wypełnienie dostarczenia liczy się od dnia okazania rzeczy dla zdania; w jakowym celu podradczyk osobiście lub przez swego pełnomocnika, pierwiéj nim je przywiezie do Komissji, podaje objawienie na piśmie, wymieniając w jakiéj ilości i jakie mianowicie materjały i uszyte rzeczy rekruckie przedstawia dla zdania. b) Komissja tegoż dnia naznacza przyjmującego, a dostarczyciela zaopatruje w bilet z wymienieniem w nim, stosownie do objawienia dostarczyciela, całéj ilości materjałów lub rzeczy uszytych. Według tego biletu dozorca magazynów wpuszcza rzeczy na dziedziniec komissorjacki. c) Przyjmujący pełni swoją powinność jak mu przysięga nakazuje. *Przy rozpatrywaniu i oznaczaniu dobroci rzeczy, jako też mocy uszytych rzeczy, trzyma się podanych mu wzorów i próbek.* Co zaś do oznaczenia miary płótna i sukna, dostarczycielowi daje się prawo żądania, ażeby te mierzone były na arszyn, lub na stoł dziesięcioarszynowy. d) Przyjmujący obowiązany jest uskuteczniać przyjmowanie niezwłócznie, od godziny 8 z rana do 3 po południu; przyjmowanie niema miejsca jedynie w dni świąteczne i niedzielne. e) Po przyjęciu rzeczy, przyjmujący każdego dnia oznacza na wydanym przez Komissję dostarczycielowi bilecie: ile mianowicie rzeczy przyjęto i ile zbrakowano. Po ukończeniu przyjęcia według biletu, przyjmujący podpisuje go. f) Przyjęte rzeczy, również uszyte umundurowanie rekruckie, tegoż dnia kiedy zostały przyjęte, poświadczają się przez umyślnie naznaczoną Komissję, która o odbytém poświadczeniu sporządza akta właściwe. Po odbytém poświadczeniu, do rzeczy przyjętych przykładają się czerwone cechy Komissji komisorjackiéj i Zarządu komendanta Brześcia Litewskiego; poczém rzeczy przenoszą się do lokalu zakazowego do magazynu. Jeżeli przy opatrywaniu rzeczy przez przyjmującego przyjętych, jakkolwiek część okaże się różną od wzoru, tedy zbrakowane rzeczy niezwłócznie powracają się podradczykowi i wywożą się z dziedzińca komissorjackiego, jeśli dostarczyciel nie poda przeczenia o ich dobroci. Przedstawienie rzeczy zbrakowanych uważa się za niebyłe. g) Dostarczyciel niezadowolony brakowaniem rzeczy, ma prawo próbki zbrakowanych rzeczy, z przyłożeniem do nich swojéj pieczęci i biletu osób, które poświadczały, przesłać przez pocztę lub przez sztafetę, na koszt winnych, na rozpatrzenie kancellarji Namiestnika Królestwa Polskiego. Na bilecie, przykładającym się do takich próbek, należy szczegółowie wymienić przyczyny, dla jakich się rzeczy brakują. Takową skargę dostarczyciel obowiązany jest podać nie późniéj nad termin ośmiodniowy od dnia zbrakowania. Za umyślne mitrężenia podradczyka przez śledztwo wykryte, winni oddają się pod sąd wojenny. 3., Dostarczycielowi surowie zabrania się mieć z przyjmującym przeciwne prawu konszafty, zakazane artykułami 1955, 1956 i 1958 tomu X Zb. praw cyw. wyd. 1857 roku; za naruszenie tego, dostarczyciel ulega sztrafowi, naznaczonemu w art. 1959, 1960, 1961 i 1962 tegoż tomu X, i wydany przez Komissję dostarczycielowi przy zamówieniu rzeczy bilet, z rozpisaniem na nim przyjmującego i z poświadczeniem dozórcy magazynów i członka Komissji, wtedy kiedy będą poświadczone przez osóbną, służy dostarczycielowi za kwitację z przyjęcia i w sam dzień poświadczenia przedstawia się przezeń i przez przyjmującego osobiście Komissji Brześcia Litewskiego. Za niewypełnienie tego, a równie też za zwłokę dostarczyciel ma prawo podawać skargę zwierzchności, nie późniéj jednak jak w ciągu terminu ośmiodniowego. h) Po złożeniu przez dostarczyciela i przyjmującego biletu, komisorjacka Komissja Brześcia Litewskiego, tegoż dnia, a najpóźniéj nazajutrz daje przyjmującemu zalecenie na piśmie względem zapisania przyjętych rzeczy do przychodu i w tymże czasie wydaje rozporządzenie o zapłacenie dostarczycielowi wypadających mu za przyjęte rzeczy pieniędzy, nieodmiennie w ciągu dwóch tygodni od dnia złożenia biletu. Jeżeli wydanie pieniędzy będzie się odwlekać dłużej niż przez dwa tygodnie od dnia złożenia biletu, tedy dostarczyciel ma prawo żądać zapłacenia niedotrzymania, na zasadzie XXII punktu niniejszych warunków. k) Przy poświadczaniu przez osóbno wyznaczoną Komissję, umundurowań rekruckich, podradczyk albo jego pełnomocnik powinien znajdować się nieodłącznie, i w razie jeżeli się jakakolwiek część rzeczy okaże się nieodpowiedną wzorom, albo źle uszytą, natychmiast powinien bezprzecznie poprawić i odmienić. l) Podradczyk uważa się za nieakuratnego, jeżeli na naznaczone terminy nie przedstawi dla zdania zamówione u niego materjały, albo nie przygotuje rzeczy rekruckich; a równie też, jeżeli się okaże w przygotowanych umundurowaniach różnica względem wzorów, przy poświadczeniu rzeczy przez Komissję osóbną i dopiéro po uznaniu ich za dobre przez tę Komissję, liczy się ostateczny termin dostarczenia.

XVIII. Na zabezpieczenie akuratności podradu, naznaczają się zastawy: w pieniądzach gotowych i w biletach bankowych i innych ustanowień kredytowych, przez prawo do przyjmowa-

залогъ дозволенныхъ, на 15% подрядной суммы. Залоги эти остаются въ казнѣ до совершеннаго окончанія подряда.

XIX. Въ случаѣ неисправной поставки, на опредѣленные сроки, вещей или постройки обмундированія, Коммисія будетъ имѣтъ право первые искупить а на постройку послѣднихъ нанять другихъ мастеровъ на счетъ подрядчика.

XX. При неисправности подрядчика взыщется съ имѣнія его и съ представленныхъ имъ залоговъ: а) штрафъ по полупроценту на мѣсяцъ съ той суммы, коей стоили по договорной цѣнѣ просроченные поставкою вещи; б) полученныя въ задатокъ деньги, сколько въ долгу на подрядчикѣ останется; в) дѣйствительный казенный убытокъ отъ передачи на его счетъ быть могущій, по сравненію съ цѣнами подрядчика; и г) согласно выпискѣ изъ журнала военнаго совѣта 30 апрѣля 1846 года проценты на всю слѣдующую казнѣ сумму, начиная ихъ чрезъ мѣсяцъ со дня объявленія отвѣтчику или его законно-уполномоченному окончательнаго расчета, по день платежа. Впрочемъ когда цѣны, по коимъ произведена будетъ покупка вещей и постройка обмундированія, на счетъ подрядчика, небудутъ превышать подрядныхъ въ контрактѣ цѣнъ, то всякое посему случаю сбереженіе, предоставляется въ пользу казны.

XXI. Въ случаѣ какой либо претензіи, со стороны подрядчика, всѣ споры должны быть рѣшаемы на основаніи русскихъ законовъ дѣйствующихъ въ Имперіи; что однакоже нелишаетъ подрядчика права въ случаѣ надобности, обращаться съ просьбами къ господину Намѣстнику Царства Польскаго, въ канцелярію сего Намѣстника или къ непосредственному начальству Брестъ-Литовской Коммисаріатской Коммисіи.

XXII. Казна платитъ подрядчику неустойку въ слѣдующихъ случаяхъ: а) если подрядчикъ, заключивъ контрактъ и представивъ узаконенные залоги подъ задатки, неполучитъ задаточныхъ денегъ, въ теченіе двухъ недѣль, со дня представленія залоговъ; то получаетъ неустойку по одному проценту за каждый слѣдующій, за тѣмъ мѣсяцъ; на ту сумму, которая небыла ему выдана; если казна просрочитъ уплату денегъ, слѣдующихъ подрядчику по контракту за поставленныя вещи, болѣе двухъ недѣль, со дня предъявленія билета о принятыхъ вещахъ; то, за каждый слѣдующій затѣмъ мѣсяцъ, платитъ подрядчику въ неустойку по одному проценту съ невыданной ему своевременно суммы; в) неустойка отъ казны разсчитывается по числу просроченныхъ дней, полагая мѣсяцъ въ 30-ть дней.

XXIII. Платежъ за поставленныя вещи будетъ производимъ изъ Брестъ-Литовской Коммисіи.

XXIV. Если бы до совершеннаго исполненія подряда, постигла подрядчика смерть, въ такомъ случаѣ, наслѣдники его или залогодатели, по всѣмъ статьямъ, обязаны исполнять оный.

XXV. По окончаніи поставки вещей составляется расчетъ и выдается въ копіи подрядчику который обязанъ, недалѣе шести недѣль, подписать на ономъ согласіе свое или неудовольствіе. По истеченіи сего срока никакіе возраженія на расчетъ непріемлются.

XXVI. Контрактъ по неизвѣстности сколько будетъ слѣдовать подрядчику денегъ, за поставленныя имъ вещи, будетъ написанъ на гербовой бумагѣ одно рублеваго достоинства; а деньги за бумагу на контрактъ будутъ удержаны съ подрядчика.

XXVII. Контрактъ съ обѣихъ сторонъ, т. е. какъ казны, такъ и подрядчика долженъ быть соблюдаемъ свято и ненарушимо.

XXVIII. Во всѣхъ случаяхъ, здѣсь непоименованныхъ, руководствоваться общими правилами, опредѣленными въ сводѣ военныхъ постановленій и соотвѣтствующими имъ законами гражданскими, сколько эти послѣдніе, по свойству подрядовъ военнаго вѣдомства и по обстоятельствамъ дѣла, приличны быть могутъ.

Управлющій Коммисіею Полковникъ Гулянъ
Членъ Коммисіи Коллежскій Совѣтникъ Червинскій.
За Столоначальника Поэмскій.

nia na zastaw pozwolonych, na 15% summy podradowéj. Zastawy te pozostają w skarbie aż do zupełnego ukończenia podradu.

XIX. W skutek nieakuratnngo dostarczenia na terminy naznaczone, rzeczy lub przygotowania umundurowania, Komissja będzie miała prawo pierwsze kupić, a na przygotowanie ostatnich nająć innych rzemieślników na rachunek podradczyka.

XX. W razie nieakuratności podradczyka, uzyskuje się z jego mienia i ze złożonej przezeń zastawu a) sztraf po pół procenta na miesiąc od téj summy, jaką kosztowały podług ceny umówionéj spóźnione w dostarczeniu rzeczy; b) otrzymane na zadatek pieniądze, ile od podradczyka należeć będzie; c) rzeczywista strata skarbu, jaką ponieść może z powodu droższego zapłacenia w porównaniu do cen przez podradczyka umówionych; i d) stosownie do wypisu rady wojskowéj z 30 kwietnia 1846 r., procenty od całéj należącéj skarbowi summy, zaczynając liczyć w miesiąc od dnia objawienia temu, kto jest odpowiedzialnym, albo jego umocowanemu ostatecznego rozrachunku, do dnia wypłaty. Zresztą, jeżeli ceny, za które uskutecznione będzie zakupienie rzeczy i sprawienie umundurowania na rachunek podradczyka, nie będą wyższe od cen kontraktowych, tedy wszelka z tego powodu oszczędność idzie na rzecz skarbu.

XXI. W razie jakiejkolwiek pretensji ze strony podradczyka, wszystkie spory mają być rozstrzygane na zasadzie praw rossyjskich w Cesarstwie obowiązujących, co jednakże nie pozbawia podradczyka prawa udawania się w razie potrzeby z prośbą do p. Namiestnika Królestwa Polskiego, do kancellarji tegoż Namiestnika, albo do bezpośredniéj zwierzchności komisorjackiéj Komissji Brześcia Litewskiego.

XXII. Skarb płaci podradczykowi sztraf za niedotrzymanie w zdarzeniach następujących: a) jeżeli podradczyk zawarłszy kontrakt i złożywszy przepisane prawem zastawy pod zadatki, nie otrzyma pieniędzy zadatkowych w ciągu dwóch tygodni od dnia złożenia zastawu; wtedy otrzymuje na sztraf za niedotrzymanie po jednym procencie za każdy następujący miesiąc od summy niewydanéj; b) jeżeli skarb spóźni wypłatę pieniędzy należnych podradczykowi według kontraktu za dostarczone rzeczy, przeszło o parę tygodni od dnia złożenia biletu z przyjęcia rzeczy; tedy za każdy następujący miesiąc płaci podradczykowi sztrafu za niedotrzymanie po jednym procencie od niewydanéj mu w swoim czasie summy; c) sztraf za niedotrzymanie ze strony skarbu liczy się według dni uchybionych, kładąc na miesiąc po 30 dni.

XXIII. Opłata za rzeczy dostawione, będzie się uskuteczniała z Komissji Brześcia Litewskiego.

XXIV. Jeżeliby przed zupełnem ukończeniem podradu umarł podradczyk, w takim razie jego spadkobiercy lub zastawodawcy obowiązani są wypełnić go we wszystkich artykułach.

XXV. Po skończeniu dostarczenia rzeczy, robi się rozrachunek i wydaje się jego kopja podradczykowi, który obowiązany jest nie później jak w sześć tygodni napisać na nim, że się nań zgadza lub że jest niezadowolony. Po upłynieniu tego terminu, żadne zarzuty czynione rozrachunkowi nie przyjmują się.

XXVI. Kontrakt, z powodu że nie wiadomo ile podradczykowi będzie należało pieniędzy za dostarczone przezeń rzeczy, będzie napisany na papierze herbowym wartości jednego rubla, i pieniądze za papier na kontrakt będą zatrzymane u podradczyka.

XXVII. Kontrakt z obu stron, to jest tak przez skarb, jako i przez podradczyka powinien być zachowany święcie i nienaruszenie.

XXVIII. We wszystkich zdarzeniach tu nie wymienionych, należy trzymać się przepisów ogólnych, ustanowionych w Zbiorze Praw Wojennych i odpowiednich im praw cywilnych, o ile te ostatnie ze względu na naturę podradów wydziału wojennego i z okoliczności rzeczy mogą być stosowne.

Zarządzający kommissją półkownik Gulјan.
Członek kommissji radca kollegjalny Czerwiński.
Za naczelnika stołu Pojemski.

Виленское губернское особое о земскихъ повинностяхъ присутствіе симъ объявляетъ, что въ Виленской казенной палатѣ 23 августа 1862 года будутъ производиться торги съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою, съ допущеніемъ присылки или подачи объявленій въ запечатанныхъ конвертахъ, на поставку съ 1 января 1863 по тоже число и мѣсяцъ 1864 года по городамъ Виленской губерніи, дровъ свѣчей, соломы, постнаго масла и орителя для войскъ и разныхъ воинскихъ заведеній, а тахже для городскихъ тюремъ и этапныхъ помѣщеній; а посему желающіе взять сей подрядъ, благоволятъ къ означенному сроку, явиться въ оную палату съ узаконенными залогами и документами, или же вмѣсто личнаго прибытія на торгъ прислать или подать о семъ письменное объявленіе; но объявленія сіи должны быть составлены на точномъ основаніи правилъ, изложенныхъ въ ст. 1906—1935 X. т., ч. I зак. гражд. (изд. 1857 года). Условія для сего подряда будутъ предъявлены въ казенной палатѣ.

Дѣлопроизводитель А. *Бѣлявскій.* 1—321

Виленское губернское особое о земскихъ повинностяхъ присутствіе симъ объявляетъ, что въ Виленской казенной палатѣ 24 августа 1862 г. будутъ производиться торги, съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою, съ допущеніемъ присылки или подачи объявленій въ запечатанныхъ конвертахъ, на содержаніе съ 1 января 1863, по то же число и мѣсяцъ 1864 г. по Виленской губерніи земскихъ лошадей, для разъѣзда членовъ земскихъ судовъ и возки почтъ, а также 4-хъ рѣчныхъ переправъ въ гг. Вилейкѣ и Диснѣ, а также въ дер. Пржевозѣ Ошмянскаго уѣзда; а посему желающіе взять сей подрядъ, благоволятъ къ означенному сроку явиться въ оную палату съ узаконенными залогами и документами, или же вмѣсто личнаго прибытія на торгъ прислать или подать о семъ письменное объявленіе; но объявленія сіи должны быть составлены на точномъ основаніи правилъ изложенныхъ въ ст. 1906—1935 X т., ч. I зак. граж. (изд 1857 г.). Условія для сего подряда будутъ предъявлены въ казенной палатѣ.

Дѣлопроизводитель А. *Бѣлявскій.* 1—321

Въ присутствіи Кіевской коммисаріатской коммисіи назначены торгъ *двадцать пятаго,* а переторжка *двадцать девятаго* сел. октября мѣсяца сего 1862 г., на продажу состоящаго въ отборномъ ея сортѣ лома мѣди: красной 140 пудовъ и желтой 1,700 пудовъ, къ каковымъ торгамъ вызываются желающіе; равно могутъ быть присланы отъ нихъ и запечатанныя объявленія съ назначеніемъ рѣшительныхъ цѣнъ.

Торги будутъ произведены на основаніи правилъ, постановленныхъ въ III книгѣ, III разд., I части, тома X, св. зак. гражд. (изд. 1857 г.) и объ утвержденіи торговъ будетъ представлено на разсмотрѣніе коммисаріатскаго департамента военнаго министерства; по утвержденіи же оныхъ, купленный ломъ долженъ быть вывезенъ изъ магазиновъ коммисіи не позже февраля мѣсяца будущаго 1863 года. 1—349

Свенцянская городская полиція объявляетъ, что Свенцянскій 3-й гильдіи купецъ Ицыкъ Чернушко, съ женою Фрумою и родственницею Ривкою Хабасъ или Гинзбергъ, намѣрены отправиться за границу. 1—378

Wileński gubernjalny urząd osóbny o powinnościach ziemskich niniejszém ogłasza, iż w Wileńskiéj izbie skarbowéj dnia 23 sierpnia 1862 r. będą się odbywały targi, ze zwykłym we trzy dni przetargiem, z pozwoleniem przysyłania albo podania objawień w kopertach opieczętowanych, na dostarczanie od 1 stycznia 1863 do tegoż dnia i miesiąca 1864 roku, w miastach gubernji Wileńskiéj: drzewa na opał, świec, słomy, oleju i knotu dla wojsk i różnych zakładów wojskowych, tudzież dla miejskich więzień i pomieszczeń etapowych; przeto życzący podjąć się tego podradu, zechcą na naznaczony termin przybyć do téj izby z prawnemi zastawami i dokumentami, albo też zamiast osobistego przybycia na targ, przysłać lub podać o tém objawienia, na piśmie; objawienia te powinne być napisane na istotnéj zasadzie przepisów w art. 1906—1935 X. T. cz. I praw cywil. wyd. 1857 r. zawartych. Warunki tego podradu okazane będą w izbie skarbowéj.

Referent A. *Bielawski.* 1—321

Wileński gubernjalny urząd osóbny o powinnościach ziemskich niniejszém ogłasza, iż w Wileńskiéj izbie skarbowéj dnia 24 sierpnia 1862 roku będą się odbywały targi, ze zwykłym we trzy dni przetargiem, z pozwoleniem przysyłania albo podania objawień w kopertach opieczętowanych, na utrzymywanie od 1 stycznia 1863 do tegoż dnia i miesiąca 1864 roku, w gubernji Wileńskiéj koni ziemskich, dla jazdy członków sądów ziemskich i rozwożenia poczt, tudzież czterech przepraw na rzekach w Wilejce i Dziśnie, oraz we wsi Przewozie w powiecie Oszmiańskim; przeto życzący podjąć się tego podradu, zechcą na naznaczony termin przybyć do téj izby z prawnemi zastawami i dokumentami, albo też zamiast osobistego przybycia na targ, przysłać lub podać o tém objawienia, na piśmie; objawienia te powinne być napisane na istotnéj zasadzie przepisów w art. 1906—1935 X. t. cz. I praw cywil. wyd. 1857 r. zawartych. Warunki tego podradu okazane będą w izbie skarbowéj.

Referent A. *Bielawski.* 1—321

W sądowéj Kijowskiéj kommisji Kommisorjackiéj naznaczony został targ *dwudziestego piątego* i przetarg *dwudziestego dziewiątego* października ter. 1862 roku, na przedaż znajdującego się w wybrakowanym gatunku łomu: miedzi 140 pudów i mosiędzu 1,700 pudów, na jakowe targi wzywają się życzący, również mogą być przez nich przysłane objawienia zapieczętowane z oznaczeniem cen stanowczych.

Targi będą odbyte na zasadzie przepisów, ustanowionych w III księdze III rozdziału I części tomu X zbioru praw cywilnych wydania 1857 roku i o utwierdzeniu targów będzie przedstawiono na rozpatrzenie departamentu kommisorjackiego ministerstwa wojny; po ich zaś utwierdzeniu, łom kupiony powinien być wywieziony z magazynów kommisji nie późniéj jak w lutym następującego 1863 roku. 1—349

Święciańska miejska policja ogłasza, że Święciański 3-éj gildji kupiec Icyk Czernuszko, z żoną Frumą i familją Rywką Chabas albo Ginzberg, mają zamiar wyjechać za granicę. 1—378

Отъ С.-Петербургской сохранной казны симъ объявляется, что въ оной будетъ продаваться, съ аукціоннаго торга заложенное и просроченное недвижимое имѣніе помѣщика Онуфрія Константиновича Юраго, Витебской губерніи Полоцкаго уѣзда, Токарево называемое, съ деревнею Токарево, при коемъ состоитъ земли 1147 дес. 317 саж. и поселенныхъ на ней писанныхъ по 10-й ревизіи 19, а на лицо 20 крест. съ рожденными послѣ ревизіи дѣтьми, со всею землею, строеніемъ и всякими угодьями къ сему имѣнію принадлежащими и съ переводомъ долга по правиламъ сохранной казны; о срокѣ же торга, объявлено будетъ въ свое время. 1—347

Отъ С.-Петербургской сохранной казны симъ объявляется, что въ оной будетъ продаваться, съ аукціоннаго торга заложенное и просроченное недвижимое имѣніе помѣщика Ивана Казимировича Бродзкаго, Витебской губерніи Полоцкаго уѣзда, Липники называемое, съ деревнями: Липники и Горлово, въ коихъ состоитъ земли 770 дес., на которой поселено писанныхъ по 10 ревизіи 23 а на лицо 22 кр., съ рожденными послѣ ревизіи дѣтьми, со всею землею, строеніемъ и всякими угодьями къ сему имѣнію принадлежащими и съ переводомъ долга по правиламъ сохранной казны; о срокѣ же торга, объявлено будетъ въ свое время. 1—348

Sanktpetersburska Kassa Zachowawcza niniejszém ogłasza, iż w niéj będzie się przedawał, z publicznego targu, zastawiony i przeroczony majątek nieruchomy obywatela Onufrego Jurahy w Witebskiéj gubernji w Połockim powiecie położony, zwany Tokarewo, z wioską Tokarewo, zawierający ziemi 1147 dziesięcin 317 sążni, i osiadłych na niéj podług 10 rewizji 19, a obecnych 20 włościan, z nowonarodzonemi po rewizji dziećmi, ze wszystkiemi gruntami, zabudowaniem i wygodami do tego majątku należącemi, oraz z przelewem długu na prawach kassy zachowawczéj; o terminie zaś targów ogłoszono będzie w swoim czasie. 1—347

Sanktpetersburska Kassa Zachowawcza niniejszém ogłasza, iż w niéj będzie się przedawał, z publicznego targu, zastawiony i przeroczony majątek nieruchomy obywatela Jana Brodzkiego, w Witebskiéj gubernji w Połockim powiecie położony, zwany Lipniki, z wsiami: Lipniki i Horłowo, zawierający ziemi 770 dziesięcin, i osiadłych na niéj podług 10 rewizji 23, a obecnych 22 włościan, z nowonarodzonemi po rewizji dziećmi, ze wszystkiemi gruntami, zabudowaniem i wygodami do tego majątku należącemi, oraz z przelewem długu na prawach kassy zachowawczéj; o terminie zaś targów ogłoszono będzie w swoim czasie. 1—348

OGŁOSZENIA PRYWATNE.

Одобрено Цензурою. 24 мая 1862 г. Вильно.

W Drukarni A. H. Kirkora.